

STRATEGIE ROZVOJE LIBERECKÉHO KRAJE

Srpen 2001

STRATEGIE ROZVOJE LIBERECKÉHO KRAJE

ZPRACOVATEL

KRAJSKÝ ÚŘAD LIBERECKÉHO KRAJE

ODBOR ROZVOJE KRAJE

U Jezů 642/2a, 460 01 Liberec

ZPRACOVATELSKÝ TÝM:

Ing. Jiří Lauerman, vedoucí odboru, tel.: 048/5226467

Ing. Petr Ponikelský, zpracovatel, tel.: 048/5226571

Iva Jílková, spolupráce, administrativa, tel.: 048/5226570

Kontaktní e-mail: petr.ponikelsky@kraj-lbc.cz

Internet: www.kraj-lbc.cz

TECHNICKÁ, KONZULTAČNÍ A ZPROSTŘEDKOVATELSKÁ PODPORA:

Agentura regionálního rozvoje NISA, s.r.o., Liberec

U Jezů 642/2a, 460 01 Liberec, tel.: 048/5226280, e-mail: info@arr-nisa.cz

Ing. Robert Korselt, ředitel agentury, tel.: 048/5226262

RNDr. Zdeněk Kadlas, tel.: 048/5226349

Ing. Jana Kubinová

Marek Pšenička

Ing. Oldřich Lubojacký, SAUL Liberec

Ing. Pavel Matějka, EMA Liberec

Při aktualizaci byly použity výstupy zpracovatelů Strategie regionálního rozvoje VÚSC Liberecký kraj a Programu rozvoje Libereckého kraje:

RNDr. Petra Anděla – (Evernia s.r.o. Liberec), Ing. arch. Vladislava Hrona, Ing. Lucie Ježkové, Ing. Richarda Ziky – (SAUL Liberec), Ing. Jana Hromka – (Lesprojekt, lesnické a parkové úpravy), Doc. Ing. Ivana Jáče, CSc., RNDr. Ivany Pecháčkové, RNDr. Václava Poštolky – (Technická univerzita v Liberci), Ing. Miroslava Kroutila – (K Develop), Ing. Robert Korselta, Jiřího Kotka, Ing. Jany Kubinové – (ARR Liberec), Ing. Pavla Matějky – EMA Liberec, JUDr. Zdeňka Šmídy – (Úřad práce Liberec), Ing. arch. Miloslava Ulmanna – (Euroregion Nisa), RNDr. Jiřiny Vargové – (Environment & Consulting s.r.o.)

PODĚKOVÁNÍ

Zpracovatel dokumentu touto cestou děkuje za velmi přínosnou spolupráci všem osloveným expertům a odborům Krajského úřadu Libereckého kraje. Jejich připomínky a náměty významně přispěly ke zkvalitnění Strategie rozvoje Libereckého kraje.

OBSAH

ÚVOD	4
VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA LIBERECKÉHO KRAJE	5
SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÁ ANALÝZA LIBERECKÉHO KRAJE	10
A – Ekonomický potenciál	10
B – Lidské zdroje	16
C – Infrastruktura	26
D – Životní prostředí	32
E – Cestovní ruch	38
F – Zemědělství a rozvoj venkova	42
SWOT ANALÝZA	49
CELKOVÁ VIZE LIBERECKÉHO KRAJE	56
VÝBĚR KRITICKÝCH OBLASTÍ	57
STRATEGICKÉ CÍLE A OPATŘENÍ K JEJICH REALIZACI	58
ZÁVĚR	66
MAPOVÉ PŘÍLOHY	
Hlavní rozvojové směry a oblasti	
Hospodářsky slabé oblasti	
Infrastruktura	
Cestovní ruch	

ÚVOD

V období 1998 – 1999 byla zpracována **Strategie regionálního rozvoje VÚSC Liberecký kraj** (Agentura regionálního rozvoje, spol. s r.o., Liberec, SAUL, spol. s r.o., Liberec, Technická univerzita v Liberci). Od jejího závěrečného projednání a schválení Regionální koordinační skupinou (RKS) uplynuly dva roky, které znamenaly podstatnou změnu v uplatňování regionální politiky v České republice.

14. července 1999 projednala vláda ČR **Návrh strategie regionálního rozvoje České republiky**. Přijala k němu usnesení č. 713, v němž mimo jiné, jako jeden z dalších postupových kroků, uložila rozpracování realizační fáze strategií rozvoje jednotlivých krajů. Podobu tohoto rozpracování stanovují Zásady regionální politiky vlády (usnesení vlády ČR č. 235/98) a schválený **zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje**, který určuje základní cíle regionální politiky vlády ČR.

Zásadní zlom v zaměření regionální politiky přineslo **ustavení nových krajů k 1.1.2000** a následně listopadové **volby krajské samosprávy**. Priority stanovené dočasným orgánem (RKS), který suploval funkci řádně zvolené regionální samosprávy, je třeba podrobit revizi a aktualizované cíle v oblasti regionálního rozvoje, opatření a aktivity k jejich naplnění předložit ke schválení novému krajskému zastupitelstvu.

Po schválení dlouhodobých strategických cílů bude nezbytné aktualizovat i střednědobý rozvojový dokument – **Program rozvoje kraje (PRK)**, který byl zpracován v roce 2000.

Strategie rozvoje kraje i PRK jsou součástí celé **soustavy strategických a programových dokumentů**, která je členěna na strategické a programové dokumenty České republiky (vypracovávané na úrovni státu a na úrovni krajů, resp. regionů NUTS 2) a programové dokumenty Evropské unie (pro využití zdrojů předvstupních a strukturálních fondů).

Strategie rozvoje Libereckého kraje je dlouhodobý koncepční dokument (časový horizont Strategie – do r. 2020), jehož smyslem je představit na základě analýzy a vytipovaných kritických oblastí vize celého Libereckého kraje a předložit návrh cílů a opatření, jejichž naplněním budou tyto vize realizovány. Strategie rozvoje kraje obsahuje zejména:

- analýzu hospodářského a sociálního rozvoje územního obvodu kraje, charakteristiku slabých a silných stránek jeho jednotlivých částí a hlavní směry jeho rozvoje,
- vymezení regionů uvnitř územního obvodu kraje, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na jeho vyvážený rozvoj, spolu s uvedením problémových oblastí, na něž má být podpora zaměřena včetně navrhovaných opatření,
- stanovení priorit regionální politiky, určení „odvětví“ či sfér činnosti, na něž by měl být kladen zvláštní zřetel (ekonomický potenciál, infrastruktura, životní prostředí, sociální politika, vzdělávání ...).

Program rozvoje územního obvodu kraje (zkráceně **Program rozvoje kraje**) jako taktický dokument, který konkretizuje strategické cíle a rozvojové aktivity ve formě konkrétních opatření a projektů, určuje jejich nositele a stanoví způsob financování a implementace.

Strategie rozvoje Libereckého kraje byla zpracována na základě **usnesení Rady kraje č. 80/01**. Přípravné práce probíhaly od května 2001 a v červnu bylo zahájeno vlastní zpracování. Termín dokončení materiálu byl ve výše uvedeném usnesení stanoven na srpen 2001.

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA LIBERECKÉHO KRAJE

I. GEOGRAFICKÁ POLOHA

Liberecký kraj (dále LK) zaujímá poměrně výhodnou geografickou polohu při hranici se SRN, resp. EU (v délce 20 km - spolková země Sasko - okres Löbau-Zittau) a Polskem (130 km - Dolnoslezské vojvodství). Území kraje zahrnuje sever České kotliny, východní část Lužických hor, Jizerské hory a západní Krkonoše s Krkonošským podhůřím. Kraj leží v blízkosti nejvýznamnějších dopravních os a hlavních uzlových prostorů střední Evropy.

Krajské město Liberec leží přibližně v centru LK severně od hlavního města ČR Prahy (90 km vzdušnou čarou), východně od Ústí n.L. (80 km), severozápadně od Hradce Králové (80 km), jižně od Drážďan (90 km) a jihozápadně od Wrocławu (150 km).

II. VELIKOST, STRUKTURA, PŘÍRODNÍ ZDROJE A VYUŽITÍ ÚZEMÍ

Území Libereckého kraje představuje pouze **4,0 % území ČR** a člení se do 4 okresů – Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily. Svou rozlohou 3 163 km² je LK (nepočítáme-li Prahu) nejmenším krajem, hustota zalidnění (136 obyv./km²) je mírně nad republikovým průměrem (131 obyv./km²).

Tab.: Základní data o kraji podle okresů

Území	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Okres Česká Lípa	1 137	106 043	93
Okres Jablonec nad Nisou	402	88 808	221
Okres Liberec	925	160 195	173
Okres Semily	699	75 723	108
Liberecký kraj	3 163	430 769	136
Česká republika	78 864	10 292 933	131

Údaje k 1.3.2001, pramen: ČSÚ (SLDB)

Výšková členitost odpovídá charakteristikám **pahorkatiny**. Nejvyšším bodem kraje je 1435 m vysoký vrchol Kotel nedaleko Rokytnice nad Jizerou v okrese Semily, nejnižší bod 208 m.n.m. leží v okrese Liberec (řeka Smědá při hranici s Polskem).

Klima v západní a jihozápadní části má parametry **mírně teplé oblasti** s průměrnou roční teplotou přes 7°C a ročním průměrným úhrnem srážek okolo 700 mm. Severovýchodní část – Jizerské hory, Krkonoše a podhůří spadají do lehce **chladné oblasti** s průměrnou roční teplotou cca 5°C a s průměrným ročním úhrnem srážek místy až 1 600 mm.

LK je krajem s nejmenším podílem orné a zemědělské půdy, a s **nejvyšším podílem lesní půdy**. Lesy zaujímají v současné době více než 43 % území (v okrese Jablonec n.N. 55 %), ale jejich významná část v horských oblastech byla poškozena a zničena imisemi (zejména SO₂). Kromě hospodářského využití mají lesy v této oblasti zvláště významné ochranné, vodohospodářské a rekreační funkce.

Vydatné zdroje povrchových vod v horských oblastech a podzemních vod, zejména v Severočeské křídové tabuli, vytvářejí z LK velice významnou a **perspektivní zásobárnu pitné a užitkové vody**. Perspektivní využití mají minerální prameny a pro lázeňské účely vhodné a v minulosti zde hojněji využívaná naleziště rašeliny.

Z nerostných surovin byl již v minulosti LK významný především těžbou a zpracováním dekoračních a stavebních kamenů (např. liberecká žula, železnobrodské pokrývačské břidlice, kvalitní čediče a křemence aj.). V současné době je lomová činnost zaměřena na **těžbu písků**, šterkopísků a drceného kameniva. Zvláště významné postavení má LK v zásobách a těžbě kvalitních sklářských a slévarenských písků.

Těžba a zpracování uranu v Podještědí (Hamr-Stráž pod Ralskem) vnesla v uplynulých třiceti letech do této oblasti velké ekonomické, sociální a také ekologické změny. V roce 1990 byla ukončena těžba hlubinná a v roce 1996 bylo rozhodnuto o ukončení chemické těžby uranu, jejíž likvidace potrvá pravděpodobně několik desetiletí.

Území LK je mimořádně členité a rozmanité. Dokladem nesporně **velkého rozsahu přírodních a kulturních hodnot** soustředěných na poměrně malém území je 6 velkoplošných chráněných oblastí nacházejících se v LK – Krkonošský národní park (část) a chráněné krajinné oblasti (CHKO) Jizerské hory, Lužické hory, Český ráj, Kokořínsko a České středohoří – z celkového počtu 27 v celé ČR.

Součástí LK je téměř celé území bývalého **vojenského výcvikového prostoru (VVP) Ralsko**, které zaujímalo 250 km². Převážnou část tvoří obec Ralsko (170 km²) v okrese Česká Lípa, výměrou v současné době druhá největší obec ČR po Hlavním městě Praze. Zbývající území bylo začleněno do dalších celkem 12 obcí v okresech Česká Lípa, Liberec a Mladá Boleslav.

III. ADMINISTRATIVNÍ A SPRÁVNÍ ORGANIZACE ÚZEMÍ

Ukazatel	Liberecký kraj		Česká republika	
	1999	2001	1999	2001
Počet obcí	216	216	6244	6258
Podíl obyvatel v obcích v %				
- do 499 obyvatel	5,5	5,5	8,3	8,4
- 500 – 1999 obyvatel	17,6	18,2	17,3	17,5
- 2000 – 4999 obyvatel	11,5	11,4	10,7	11,0
- 5000 – 9999 obyvatel	15,8	15,7	9,1	8,6
- nad 10000 obyvatel	49,5	49,1	54,7	54,4
Počet obcí se statutem města	36		508	
Podíl městského obyv. v %	79,1		70,8	

Údaje k 31.12.1999 a k 1.3.2001, pramen: ČSÚ

LK je v porovnání s průměrem ČR charakteristický vyšším podílem obyvatel v obcích střední velikosti a vyšším podílem městského obyvatelstva.

Kompletní výkon státní správy je soustředěn v tzv. „pověřených obcích“. Jejich přehled včetně obcí ve spádovém území uvádí následující tabulka:

Tab. : Členění okresů podle pověřených obecních úřadů a jejich spádového území (dle vyhlášky MV ČR č. 349/2000 Sb., v platném znění)

Okres Liberec	Obce ve spádovém území
Liberecko	Liberec , Dlouhý Most, Jeřmanice, Stráž nad Nisou, Šimonovice
Frýdlantsko	Frýdlant v Čechách , Bílý Potok, Bulovka, Černousy, Dětrichov, Dolní Řasnice, Habartice, Hejnice, Heřmanice, Horní Řasnice, Krásný Les, Kunratice, Pertoltice, Raspenava, Višňová
Novoměstsko	Nové Město pod Smrkem , Jindřichovice pod Smrkem, Lázně Libverda
Hrádecko	Hrádek nad Nisou , Chotyně, Rynoltice
Chrastavsko	Chrastava , Bílý Kostel nad Nisou, Kryštofovo Údolí, Mníšek, Nová Ves, Oldřichov v Hájích
Českodubsko	Český Dub , Bílá, Cetenov, Hlavice, Janův Důl, Kobylky, Křižany, Osečná, Pěnčín, Proseč pod Ještědem, Soběslavice, Světlá pod Ještědem, Svijanský Újezd, Všelibice, Zdislava
Hodkovicko	Hodkovice nad Mohelkou , Čtveřín, Lažany, Paceřice, Příšovice, Radimovice, Svijany, Sychrov, Vlastibořice, Žďárek
Okres Česká Lípa	Obce ve spádovém území
Českolipsko	Česká Lípa , Blíževedly, Bohatice, Častolovice, Holany, Horní Libchava, Horní Police, Jestřebí, Kozly, Kravaře, Kvítkov, Provodín, Sosnová, Stružnice, Stvolínky, Velenice, Volfartice, Zahradky, Zákupy, Žandov
Cvikovsko	Cvikov , Krompach, Kunratice u Cvikova, Mařenice, Svor
Doksko	Doksy , Bezděz, Blatce, Dubá, Chlum, Luka, Okna, Skalka u Doks, Tachov, Tuhaň, Vrchovany, Ždírec
Jablonné v Podještědí	Jablonné v Podještědí , Janovice v Podještědí, Velký Valtinov,

Mimoňsko	Mimoň , Brniště, Dubnice, Hamr na Jezeře, Noviny pod Ralskem, Pertoltice pod Ralskem, Ralsko, Stráž pod Ralskem
Novoborsko	Nový Bor , Chotovice, Kamenický Šenov, Nový Oldřichov, Okrouhlá, Polevsko, Prysk, Radvanec, Skalice u České Lípy, Sloup v Čechách, Slunečná, Svojkov
Okres Jablonec nad Nisou	Obce ve spádovém území
Jablonecko	Jablonec nad Nisou , Bedřichov, Dalešice, Frýdštejn, Janov nad Nisou, Jenišovice, Josefův Důl, Lučany nad Nisou, Maršovice, Nová Ves nad Nisou, Pulečný, Rádlo, Rychnov u Jablonce nad Nisou
Tanvaldsko	Tanvald , Albrechtice, Desná, Jiřetín pod Bukovou, Kořenov, Plavy, Smržovka, Velké Hamry, Zlatá Olešnice
Železnobrodsko	Železný Brod , Držkov, Jílové u Držkova, Koberovy, Líšný, Loužnice, Malá Skála, Pěnčín, Radčice, Skuhrov, Vlastiboř, Zásada
Okres Semily	Obce ve spádovém území
Semilsko	Semily , Benešov u Semil, Bozkov, Bystrá nad Jizerou, Háje nad Jizerou, Chuchelna, Jesenný, Příkrý, Roztoky u Semil, Slaná, Záhoří
Jilemnicko	Jilemnice , Benecko, Bukovina u Čisté, Čistá u Horek, Horka u Staré Paky, Horní Branná, Jestřabí v Krkonoších, Kruh, Levínská Olešnice, Martinice v Krkonoších, Mříčná, Peřimov, Poniklá, Roztoky u Jilemnice, Studenec, Svojek, Víchová nad Jizerou, Vítkovice
Lomnicko	Lomnice nad Popelkou , Bělá, Bradlecká Lhota, Holenice, Košťálov, Libštát, Nová Ves n. P., Stružinec, Syřenov, Tatobity, Veselá
Rokytnicko	Rokytnice nad Jizerou , Harrachov, Jablonec nad Jizerou, Paseky n. Jizerou, Roprachtice, Vysoké nad Jizerou
Turnovsko	Turnov , Hrubá Skála, Kacanovy, Karlovice, Klokočí, Ktová, Loučky, Mírová p. Kozákovem, Modřišice, Ohrazenice, Olešnice, Přepeře, Radostná pod Kozákovem, Rakousy, Rovensko pod Troskami, Troskovice, Všeň, Vyskeř, Žernov

IV. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTICKÉ ÚDAJE O OKRESECH LK

Okres Česká Lípa

<ul style="list-style-type: none"> - mírně rostoucí počet obyvatel - vyšší podíl obyvatel v nižších věkových skupinách - značná část domovního fondu je využívána k rekreaci nebo tzv. druhému bydlení 	<ul style="list-style-type: none"> - uranový průmysl (těžba, útlum) - významné postavení sklářského průmyslu - předpoklady pro zemědělskou výrobu - možnosti využití bývalého VVP Ralsko - předpoklady pro rekreaci a CR
---	---

Okres Liberec

<ul style="list-style-type: none"> - vysoký podíl obyvatel žijících ve městech - výrazné přírodní bariéry (Ještěd, Jizerské hory) - značné územní rozdíly (podmínky, rozvoj) - silná tradice průmyslové výroby 	<ul style="list-style-type: none"> - unikátní kulturně historické dědictví - přírodní atraktivita území - dominantní vliv Liberecké aglomerace - rostoucí ekonomické vazby k Mladé Boleslavi, Praze a Žitavě (SRN)
--	--

Okres Jablonec nad Nisou

<ul style="list-style-type: none"> - vysoká střední nadmořská výška - vyšší hustota zalidnění i ve vyšších polohách - tradiční řemeslná výroba - extrémně nízký podíl orné půdy, špatné podmínky pro zemědělství 	<ul style="list-style-type: none"> - zvýšený podíl lesů - významná část domovního fondu je využívána pro rekreaci a tzv. druhé bydlení. - přírodní atraktivita území - výborné předpoklady pro rekreaci a CR
--	--

Okres Semily

<ul style="list-style-type: none"> - značná geografická členitost - malá vnitřní územní soudržnost, nízká správní homogenita území - nízký podíl obyvatel žijících ve městech - příhodné podmínky pro podhorské a horské zemědělství 	<ul style="list-style-type: none"> - významná část domovního fondu je využívána pro rekreaci a tzv. druhé bydlení - komplikované území z hlediska dopravní dostupnosti a obslužnosti - přírodní atraktivita území - výborné předpoklady pro rekreaci a CR
--	---

V. VÝVOJ LIBERECKÉHO KRAJE – HISTORICKÝ PŘEHLED**Vývoj do roku 1918**

Liberecko se během první poloviny 19. století stalo jako **centrum bavnářského a vlnářského průmyslu** nejprůmyslovější a v té době také spolu s Prahou **vůdčí, hospodářsky nejvyspělejší oblastí v Čechách**. V roce 1851 byla v Liberci založena první „obchodní a živnostenská komora“ v Čechách.

V druhé polovině 19. století byl Liberec 2. největším městem v „českých zemích“. Sousedící Šluknovsko se vyznačovalo vůbec nejvyšší hustotou zalidnění v rámci „českých zemí“. Okolí Liberce a Rumburku patřilo v roce 1869 do pěti hlavních oblastí koncentrace obyvatelstva a průmyslu na území dnešní ČR, ale zároveň také mezi **nejdůležitější průmyslové oblasti v rámci střední Evropy**.

Liberec se v této době také profiloval vzhledem k blízkosti ekonomicky vyspělých německých oblastí a počtu německého obyvatelstva jako „hlavní město Němců a středisko německého života“ v Čechách. Naproti tomu stála skoro ryze česká oblast Semilská, kterou lze také nazvat jako „kraj zapadlých vlastenců“.

Vývoj v období 1918 – 1948

Liberecko bylo jednou z **nejvíce průmyslových oblastí nově vzniklého Československa**. Výrazně nad průměrem byla na Liberecku zaměstnanost ve **sklářské výrobě** a zejména, a to i přes deletrující pokles, v **průmyslu textilním**. Významnou **hospodářskou konjunkturu** zaznamenávala výroba a obchod s **bižutérií**, což se příznivě projevilo zejména na Jablonecku a Novoborsku. Důsledky krize v textilním průmyslu se projevovaly odcházením pracovních sil, ale i úbytkem počtu obyvatelstva celého kraje. Vzhledem ke své poloze a tradičnímu vlivu německého obyvatelstva byl Liberec jedním z **rozhodujících center sudetoněmeckého hnutí**. Po ukončení II. světové války došlo **odsunem většiny německého obyvatelstva** (odhaduje se asi 455 tisíc osob) a příchodem nových převážně českých obyvatel k zásadní a prudké změně osídlení území většiny kraje, počtu, rozmístění a národnostního složení jeho obyvatel.

Vývoj v období 1948 - 1990

V roce **1949** byl ustaven **Liberecký kraj** – jako jeden z 19 nově utvořených krajů – rozčleněný dále na 11 okresů a 646 obcí. Území LK v této době produkovalo téměř 7% veškeré hodnoty průmyslové výroby obnoveného státu, bylo zde soustředěno přes 34 % průmyslu **skla**, 18% **textilní výroby** a zajišťovalo asi 8% našeho vývozu. Dominantní zaměření na již zavedený lehký průmysl vedlo také k extrémně **vysoké zaměstnanosti žen**, která zde byla ze všech krajů nejvyšší.

V roce **1960** byl **Liberecký kraj zrušen** a jeho území rozčleněno do 3 nově ustavených „větších“ krajů. Většina území bývalého LK – asi dvě třetiny – byla začleněna do **Severočeského kraje** (se sídlem v Ústí n.L.) a zbývající části do kraje **Východočeského** (Hradec Králové) a **Středočeského** (Praha). Nové a nevhodné administrativní rozdělení se projevilo v mnoha ohledech a směrech pro LK jako málo příznivé.

Výraznou změnu přinesla až **70. a 80. léta** a v nich především intenzivní rozvoj těžby a zpracování **uranu** v Podještědí a na Českolipsku, který vyvolal potřebu velkých investic a nové **bytové výstavby**. Vlivem této výstavby Českolipsko zaznamenalo v letech 1970-90 největší populační růst ze všech okresů ČR (o 24 tisíc osob), ale z této nové situace těžily i okresy Jablonec n.N. a Liberec. Vlivem rozmístování tzv. komplexní bytové výstavby se obyvatelstvo koncentrovalo do měst a docházelo k rychlému **vyliďňování rozsáhlého venkovského území**. S tím souvisel i výrazný nárůst počtu a podílu tzv. neobydlených domů využívaných pro rekreační účely. Vzhledem k atraktivitě území a jeho dobré dopravní dostupnosti zde vznikla významná oblast cestovního ruchu s velmi vysokou hustotou rekreačních objektů, zejména tzv. objektů **individuální rekreace**.

Nová bytová výstavba vedla k zanedbávání údržby a modernizace velkého počtu staršího domovního fondu soustředěného především v centrálních částech městských sídel.

V horských oblastech se projevily velmi vážné důsledky **imisiního zatížení lesních porostů** – převážně smrkových monokultur – na kterém se vydatnou měrou podílely blízké tepelné elektrárny v Polsku a v bývalé NDR. Frýdlantsko bylo zařazeno do tzv. ekologicky postižených oblastí. Objevily se problémy kontaminace zdrojů podzemní vody v oblasti chemické těžby uranu.

Vývoj od roku 1990

V roce 1990 došlo ke zrušení “krajských národních výborů”. Výrazně se **zvýšil počet obcí**. V současné době je základní veřejná správa území v rukou 216 obecních úřadů. To znamená na rozdíl od trendu a situace většiny evropských zemí naopak snižování průměrné velikosti rozlohy i počtu obyvatel, a tím i přirozené **zvětšování ekonomických rozdílů mezi obcemi**.

Jako jeden z prvních projevů nových šancí, možností a potenciálu regionu lze poukázat na iniciativu vedoucí k ustavení tzv. Euroregionu Nisa (ERN) v roce 1991, v němž se ke vzájemné **přeshraniční spolupráci** spojují česká, polská a německá (saská) strana.

Strukturální ekonomické problémy počátku 90. let (úpadek nekonkurenceschopných provozů, pomalá a mnohde neúspěšná privatizace státních podniků, rostoucí nezaměstnanost, atd.) byla z velké části kompenzována velmi intenzivně se, i v celostátním měřítku, rozvíjející podnikatelskou činností.

Po odchodu sovětské armády byl v roce 1992 **zrušen vojenský výcvikový prostor Ralsko**. Jeho rozlehlé, velmi málo zalidněné území je významným rozvojovým potenciálem LK.

V roce 1996 bylo rozhodnuto **ukončit chemickou těžbu uranu** ve Stráži p.R. (hlubinná těžba byla již zastavena dříve) a zahájit tzv. útlumový a likvidační program.

Intenzivněji se pokračuje v ekologických aktivitách - **zalesňování a obnova zničených lesních porostů** Jizerských hor a západních Krkonoš, protiradonová a protipovodňová opatření. Na nových principech se řeší odpadové hospodářství. V krajině a péči o krajinu se mnohde nepříznivě projevuje **nárůst neobdělávaných ploch a nedokončená nebo neúspěšná privatizace zemědělského sektoru**. Výrazný úbytek orné půdy není provázen v potřebné míře (s částečnou výjimkou Semilská) přechodem na jiné ekonomicky a ekologicky výhodné formy hospodaření s půdou.

V prosinci 1997 bylo Ústavním zákonem přijato vytvoření tzv. vyšších územních samosprávných celků (VÚSC). S účinností od **1. 1. 2000** bylo na území ČR **ustaveno celkem 14 krajů**. **Liberecký kraj** se sídlem v Liberci je vymezen územím okresů Česká Lípa, Jablonec n.N., Liberec a Semily. Územím okresu se rozumí jeho území ke dni účinnosti tohoto ústavního zákona. LK je dále rozdělen na celkem 216 obcí a měst s naprostou převahou malých obcí. Téměř 75% obcí má méně než 1000 obyvatel.

SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÁ ANALÝZA LIBERECKÉHO KRAJE

A - EKONOMICKÝ POTENCIÁL

I. ÚVOD

Z historického pohledu byl Liberecký kraj v období před 2. světovou válkou jedním z významných průmyslových center celé republiky. To platí především pro pás osídlení Tanvald – Jablonec nad Nisou – Liberec – Hrádek nad Nisou. Nejvýznamnějším již tradičním výrobním odvětvím byl textilní průmysl. Vývojem po 2. světové válce začal textilní průmysl ztrácet na významu a do popředí se dostávala odvětví těžkého průmyslu, zejména strojírenství a těžba uranových rud. Nepřerušena zůstala tradice sklářství (Železnobrodsko, Novoborsko) a výroby bižuterie (Jablonecko).

Po roce 1990 došlo v souvislosti s přechodem k tržnímu hospodářství k významným majetkoprávním a odvětvovým změnám. Nedokončenými a spornými privatizacemi však v mnoha případech docházelo k částečné konzervaci neperspektivních, nekonkurenceschopných podniků, což způsobovalo strukturální problémy vč. rostoucí nedobrovolné nezaměstnanosti (zejména pracovníků tradičních textilních a strojírenských výroby).

Reakcí na nové tržní podmínky byl zároveň značný rozvoj malého a středního podnikání, na základě požadavků trhu, zaměřeného zejména na výrobu pro automobilový průmysl, stavebnictví a služby. Nově vzniklé firmy velmi výrazně zredukovaly nezaměstnanost. Převážně v 2. pol. 90. let je zřejmý příliv zahraničních firem, které staví na tradicích a kvalifikované pracovní síle kraje a to zvláště v perspektivních oborech výroby skla a bižuterie, výroby a zpracování plastů a strojírenství, automobilovém průmyslu.

II. EKONOMICKÁ ZÁKLADNA

1. Struktura ekonomické základny

Tab. : Podíl registrovaných ekonomických subjektů podle odvětví (v %)

Pramen: ČSÚ

okres	zemědělství		průmysl		stavebnictví		doprava, spoje		obchod, služby		ostatní	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Česká Lípa	6,6	5,8	18,4	15,7	13,8	11,7	3,0	2,9	35,1	35,0	23,2	28,9
Jablonec	5,8	4,7	23,5	21,2	13,3	13,0	3,6	2,8	33,8	32,8	20,1	25,5
Liberec	7,1	5,5	16,5	14,0	15,0	15,0	3,3	3,3	34,8	35,6	23,3	26,6
Semily	12,4	10,0	17,4	15,5	10,9	11,0	3,2	2,7	35,3	38,9	20,8	21,9
LK	8,0	6,1	19,0	16,2	13,3	13,1	3,3	3,0	34,8	35,4	21,9	26,2
ČR	7,8	6,4	14,4	12,9	11,0	10,8	3,5	3,4	35,0	35,9	28,3	30,6

V průmyslových odvětvích dominuje zejména:

- 1) průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot (okr. Česká Lípa a Jablonec n. N.)
- 2) kovovýroby (okr. Liberec)
- 3) výroba elektrických strojů a přístrojů (okr. Liberec)
- 4) textilní a oděvní výroba (okr. Liberec)

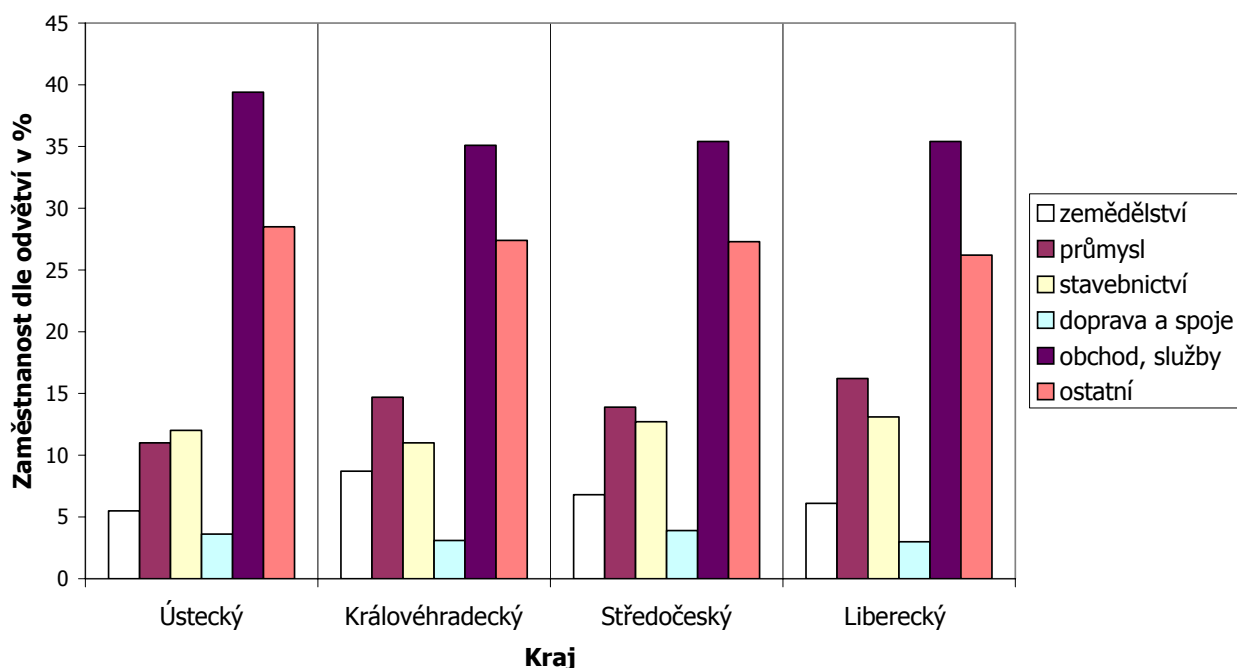
V tzv. ostatních odvětvích se jedná především o činnosti v oblasti nemovitostí, služeb pro podnikatele a veřejných a sociálních služeb.

Tab. : Podíl registrovaných ekonomických subjektů podle odvětví (v %)

kraj	zemědělství	průmysl	stavebnictví	doprava a spoje	obchod, služby	ostatní
Ústecký	5,5	11,0	12,0	3,6	39,4	28,5
Královéhradecký	8,7	14,7	11,0	3,1	35,1	27,4
Středočeský	6,8	13,9	12,7	3,9	35,4	27,3
Liberecký	6,1	16,2	13,1	3,0	35,4	26,2

Pramen: Statistický bulletin – Liberecký kraj 2000, ČSÚ 2001

Struktura zaměstnanosti - srovnání krajů

Ve struktuře ES podle odvětví kopíruje vývoj v Libereckém kraji průměrný vývoj v ČR, který je charakteristický poklesem podílu ES ve všech odvětvích kromě obchodu a služeb a tzv. odvětvích ostatních (tj. zejména peněžnictví, veřejná správa, zdravotnictví, školství atd.). Tento trend ovlivňují zcela zřejmě ekonomické podmínky (zejména nekonkurenceschopnost některých výrobních odvětví, a na druhou stranu zvýšené efektivita výkonných ES). V meziregionálním srovnání je v LK oproti sousedním krajům patrný vyšší podíl ES v odvětví průmyslu a stavebnictví, v ostatních sledovaných odvětvích je podíl ES v LK nepatrně nižší. Větší rozdíl je možno spatřovat v odvětví zemědělství, což je dáno přírodními podmínkami a tradicí zemědělské výroby.

Závěr: Strukturu ekonomických subjektů v LK podle odvětví je možno v rámci hospodářského vývoje považovat za stabilizovanou s patrnými územními rozdíly danými specifickými regionálními podmínkami.

Tab. : Struktura ekonomické základny (dle kategorie počtu zaměstnanců) – r. 2000

Počet zaměstnanců	0	1-5	6-19	20-99	100 a více	neuveďeno
Okres						
Česká Lípa	60,6	11,5	3,1	1,2	0,2	23,3
Jablonec n. N.	45,0	26,2	2,3	1,1	0,2	24,9
Liberec	64,7	11,6	3,0	1,2	0,2	19,2
Semily	65,0	11,3	2,8	1,2	0,2	19,4
Kraj						Podíl na ČR*
Ústecký	x	10,7	3,0	1,4	0,3	6,8
Královéhradecký	x	34,2	3,0	1,2	0,3	5,3
Středočeský	x	13,9	2,6	1,1	0,2	10,8
Liberecký	59,6	14,7	2,9	1,2	0,2	4,4
Česká republika	x	13,6	2,9	1,3	0,3	100,0

Pramen: Statistický bulletin – Liberecký kraj 2000, ČSÚ 2001 *podíl krajů na celk.počtu subjektů (RES) v ČR
 Pozn.: U údajů za kraje tvoří dopočet do 100% firmy bez zaměstnanců a firmy, které v RES neuvedly počet zaměstnanců

Závěr: Téměř 75% podnikatelských subjektů tvoří v LK malé firmy. Tento trend je patrný ve všech okresech LK i v krajích sousedních a potvrzuje význam malého podnikání pro hospodářství krajů. Podrobné ověření tohoto významu (pomocí ukazatelů výkonnosti a zaměstnanosti) bude předmětem analytické části Programu rozvoje LK, který bude vycházet ze Strategie rozvoje LK.

2. Vybrané ekonomické indikátory

Tab.: Hrubý domácí produkt

	1996		1998		Index LK 98/96	Index ČR 98/96
	LK	ČR	LK	ČR		
HDP v tržních cenách (mil. Kč)	54 860	1567428	55268	1582769	1,007	1,010
HDP na 1 obyvatele v Kč	127 857	152392	128806	153438	1,007	1,007

Průmysl

Tab.: Průmysl – základní ukazatele

Ukazatel	K R A J					ČR
	Liberecký		Ústecký	Králové- hradecký	Středo- český	
	1997	2000	2000	2000	2000	
tržby z prům.činnosti (mil. Kč)/1 ES*	487	515	1194	505	1262	716
průměrná měsíční mzda (Kč)	9795	13060	14726	12749	16231	14055

* srovnání u podniků se 100 a více zaměstnanci

Pramen: Ročenka LK 1999, Statistický bulletin LK 2000, ČSÚ Liberec

Tržby z průmyslové činnosti - v LK rostou, přesto stále nedosahují republikového průměru. Do značné míry je to způsobeno strukturou průmyslu (menší podniky a značný podíl lehkého průmyslu s výraznějším zastoupením tradičních odvětví zpracovatelského průmyslu). V porovnání s sousedními kraji zaostává LK ve sledovaném ukazateli velmi značně za kraji Ústeckým a Středočeským. Tento rozdíl je způsoben značně odlišným odvětvovým složením ES v krajích.

Průměrná měsíční mzda – vzhledem k odvětvovému zaměření, produktivitě práce a tržbám z průmyslové činnosti je zřejmá nižší průměrná mzda v LK v porovnání jak s průměrem ČR tak s průměry sousedních krajů.

Stavebnictví

Tab. : Stavebnictví - základní ukazatele

Ukazatel	K R A J (rok 2000)				
	Liberecký	Ústecký	Královéhrad.	Středočeský	ČR
tržby ve stavebnictví (mil. Kč)/1 ES*	93	60	75	74	113
průměrná měsíční mzda (Kč)	13207	12043	12583	12825	13614

* srovnání u podniků s 20 a více zaměstnanci

Pramen: Statistický bulletin LK 2000, ČSÚ Liberec

V oblasti stavebnictví dominuje v LK ve všech parametrech (tržby, produktivity, mzdy) okres Liberec. Ve srovnání se sousedními kraji dosahuje LK ve stavebnictví nejlepších výsledků (tržby, průměrné mzdy) a je tedy možno hovořit o perspektivně se rozvíjejícím odvětví. Ukazatel stavebních výkonů je možno též hodnotit jako jeden z indikátorů ekonomického rozvoje území. V tomto ukazateli je v LK možno vystopovat jednoznačně pozitivní trend. Ve srovnání průměry ČR je však i LK stále podprůměrný.

3. Stručná charakteristika okresů, mikroregionů (dle obcí a pověřených úřadů)

Okres Česká Lípa (odkaz: Analýza ekonomické základny (dále EZ) okresu Česká Lípa)

Největší růst produkce (zejména v MR Č. Lípa, Mimoň a N. Bor), v odvětví obchodu, pohostinství a ubytování, výrazná průmyslová výroba, nejvyšší mzda/1 zaměstnanec v průmyslu v LK (nikoliv ve srovnání s ČR), avšak při nejnižší dynamice jejího růstu. Vzhledem k vyššímu počtu větších podniků je tu nejmenší nárůst drobných podnikatelů. Nejvíce je zde zastoupen strojírenský a sklářský průmysl. Větší počet středních a velkých podniků. Centry průmyslu jsou zejména města Česká Lípa, Nový Bor, Mimoň a Stráž pod Ralskem. Ostatní mikroregiony jsou charakteristické spíše drobnými podniky a kovozemědělskou výrobou. V uplynulých letech došlo v okrese k výraznému **útlumu nejen v uranovém průmyslu**, ale i ve strojírenství,

textilním, nábytkářským, stavebním a potravinářským průmyslu. Stejně jako v ostatních okresech Libereckého kraje i zde **zůstává problematika málo nebo nevyužívaných průmyslových areálů**. Otevřenou zůstává i otázka řešení starých zátěží – těžba uranu a především využití bývalého **VVP Ralsko**. V okrese je dominující vliv firem se zahraniční kapitálovou účastí, které příznivě ovlivňují vývoj zaměstnanosti. Stabilitou destinací své produkce mimo to vytváří příznivé podmínky pro subdodávky dalších navazujících kooperantů především z řad menších firem.

Okres Liberec (odkaz: Analýza EZ okresu Liberec)

Průmyslově-zemědělský ráz i po r. 1990 je zachován (restrukturalizace a inovace průmyslu hlavně v centrech MR Liberec, Hrádek n. N. a Chrastava). Okres zaujímá 1. místo v LK v odvětví stavebnictví a v účasti zahraničního kapitálu. Stagnace a útlum postihuje oblasti textilní výroby a zemědělství. Úroveň hospodářského vývoje je v rámci okresu rozdílná. Zejména oblast Liberecka a z velké části i Hrádecka a Chrastavska disponují relativně dobrým ekonomickým potenciálem, naopak v ostatních částech okresu (Českokubsko, Hodkovicko a především Frýdlantsko a Novoměstsko) zaznamenáváme, hlavně v důsledku útlumu některých hospodářských odvětví, silně nevyváženou ekonomickou strukturu. Na území Frýdlantského výběžku k tomu navíc přistupuje efekt periferního územní a dopravní odloučenosti, která znesnadňuje hospodářské vazby. **Problémem zůstává velký počet málo nebo vůbec využívaných starých průmyslových areálů**, jejichž využití bude s ohledem na často špatný stav fondů problematické až nereálné. Nová průmyslová výroba se proto bude realizovat ve většině případů na nových, technicky odpovídajícím způsobem zainvestovaných plochách (průmyslové zóny).

Okres Jablonec n. N. (odkaz: Analýza EZ okresu Jablonec nad Nisou)

Okres je oblastí se silnou průmyslovou základnou. Na průmyslové výrobě se podílejí tři hlavní odvětví – tradiční sklářství a bižuterie, textilní průmysl (stagnace) a strojírenství. Specifickým rysem je vysoký podíl ekonomicky aktivních obyvatel a vysoká zaměstnanost žen. Významný potenciál pro rozvoj ekonomických aktivit tvoří oblast služeb cestovního ruchu zejména v hojně navštěvovaných Jizerských horách.

Okres Semily (odkaz: Analýza EZ okresu Semily)

Okres Semily je charakteristický zemědělsko-průmyslovým zaměřením s výraznějšími centry průmyslu v Turnově, Semilech a Lomnici n. P., nejnižším růstem produktivity na 1 zaměstnance (díky chudší a nevyvážené odvětvové skladbě) a nejnižší účastí zahraničního kapitálu. Zároveň je však charakteristický nejvyšším nárůstem drobných podnikatelů a stavební výroby.

Výrazný útlum zemědělství a textilního průmyslu je do jisté míry kompenzován pracovními příležitostmi ve službách, strojírenském průmyslu – vazba na automobilový průmysl a stavebnictví. Vyjma Turnovska má zbytek okresu nevyváženou ekonomickou strukturu. Problémem je též velký počet málo využívaných nebo zcela nevyužívaných průmyslových areálů. Silnou stránkou pro rozvoj hospodářství je atraktivní přírodní prostředí na celém území okresu, což umožňuje rozvoj cestovního ruchu. Problematická je horší dopravní dostupnost některých částí okresu.

Hospodářský rozvoj okresu stojí a bude stát především na rozvoji malého a středního podnikání. Bude se jednat o kooperující drobné podniky a o diverzifikovanou spíše řemeslnou výrobu, zemědělství a cestovní ruch.

4. Účast zahraničního kapitálu ve sledovaných okresech

Tab.: Zahraniční firmy

Okres/kraj	1998		2000		Změna (%) 1998-2000
	Absolutně	Podíl na celk. počtu ES (%)	Absolutně	Podíl na celk. počtu ES (%)	
Česká Lípa	136	0,81	298	1,55	219
Jablonec n. N.	140	0,82	332	1,69	237
Liberec	290	0,94	881	2,56	304
Semily	31	0,20	219	1,33	706
Liberecký kraj	597	0,75	1730	1,93	289

Pramen: Ročenka LK 1999, Statistický bulletin – Liberecký kraj 2000, ČSÚ

Vzhledem k příznivým dopravním podmínkám a blízkosti hranic s SRN a Polskem roste zájem zahraničních osob o investování v LK. Velký skok v počtu zahraničních osob registrovaných na území LK je patrný z tabulky A II/4a. Neatraktivnější pro zahraniční investory je zjevně okres Liberec. To je způsobeno mimo jiné aktivní politikou podpory zahraničních investic zejména ve městě Liberec (budování průmyslových zón). Značný nárůst oproti roku 1998 zaznamenává i dosud zahraničními firmami málo žádaný okres Semily. Území LK je pro zahraniční firmy atraktivní zejména levnější v tradičních oborech kvalifikovanou pracovní

silou, blízkostí a dopravní dostupností SRN (EU), tradicí sklářství a textilního průmyslu a dynamikou rozvoje výrob pro automobilový průmysl.

III. FINANČNÍ ZDROJE

1. Veřejné rozpočty

Tab.: Daňové příjmy obcí

Okres/region	Daňové příjmy obcí (v tis. Kč)		
	1997	2000	Změna (%) 1997-2000
Česká Lípa	473 685	611 079	+29,0%
Jablonec n. N.	488 801	749 701	+53,4%
Liberec	844 922	978 770	+15,8%
Semily	396 067	469 980	+18,7%
Liberecký kraj	2 205 472	2 809 530	+27,4%

Pramen: ČSÚ

Objem a vývoj daňových příjmů obecních rozpočtů je možno použít jako jeden z ukazatelů výkonnosti ekonomiky daného území, i když závislost rozpočtových příjmů na podnikatelských aktivitách s novými rozpočtovými pravidly výrazně poklesla. Z dostupných zdrojů jsou k dispozici uvedené data a z nich je patrné, že rostoucí daňové příjmy obecních rozpočtů do určité míry reflektují růst ekonomické aktivity hospodářských subjektů v území (alespoň v období před změnou rozpočtových pravidel). Ověření tohoto tvrzení bude předmětem hlubší analýzy, která bude součástí zpracování Programu rozvoje LK.

Pro financování schválených rozpočtových priorit využívají obce ve stále větší míře komerční úvěry a půjčky z fondů (SFŽP, Fond rozvoje bydlení, apod.). Hrubá zadluženost měst a obcí trvale vzrůstá. Mezi relativně nejzadluženější okresy se řadí okresy Semily, Jablonec nad Nisou, Liberec a to i v rámci NUTS 2 SV. Počet zadlužených obcí roste v okrese Liberec a Semily, u ostatních stagnuje. Na území kraje se nachází několik obcí, které patří k nejzadluženějším v rámci celé ČR. Jejich dluh na 1 obyvatele se pohybuje v řádu desetitisíců Kč.

Tab. : Vývoj hrubé zadluženosti měst a obcí na 1 obyv.

Území (okres, kraj)	Hrubá zadluženost (v tis. Kč)			Dluh na 1 obyv. (Kč)		
	1996	1998	2000	1996	1998	2000
Česká Lípa	68 916	47 379	60 195	656	449	567
Jablonec nad Nisou	348 995	426 802	203 197	3 931	4 822	2 302
Liberec	651 661	530 019	486 626	4 082	3 324	3 054
Semily	396 119	335 445	558 868	5 233	4 436	7 420
Liberecký kraj	1 465 691	1 339 645	1 308 886	3 416	3 122	3 050

Pramen: ČSÚ

Určujícím faktorem pro další vývoj zadluženosti měst a obcí bude novelizace daňových zákonů a rozpočtových pravidel v souvislosti s reformou veřejné správy. S očekávaným přesunem některých samosprávných kompetencí z obcí na kraje v oblasti školství, zdravotnictví, sociální péče, kultury, dopravy aj. souvisí i potřeba vytvářet nové investiční zdroje v krajských rozpočtech. Dosud většina těchto aktivit ležela na bedrech obcí, jež neměly dostatek daňových a kapitálových příjmů na jejich financování a byly tedy nuceny využívat komerčních úvěrů, emisí obligací a dalších nestandardních zdrojů.

Ekonomické soběstačnosti obcí by rovněž napomohla **integrace malých obcí** (na bázi dobrovolnosti a ekonomické výhodnosti), která by umožnila profesionalizaci pracovníků obecních úřadů a omezila závislost na dotacích a komerčních úvěrech (možnost sdružování rozpočtových prostředků na větší akce).

IV. PROGRAMY ROZVOJE ÚZEMÍ

Přehled dosavadních programů a projektů aplikovaných v regionu

1. Přehled podpor pro malé a střední podnikání

Finanční podpory poskytnuté podnikatelům v programech podpory malého a středního podnikání v letech 1996-1998 činily v rámci Libereckého kraje 2,8 % z ČR. Podpora byla po Karlovarském kraji nejnižší v rámci ČR, největší část podpory putovala do Ostravského kraje.

2. Dotace na výstavbu nájemních bytů (státní dotace)

Příjemce této dotace jsou jednotlivé obce a slouží pro financování nájemního bydlení. Max. částka je 320 tis. Kč/byt při novostavbě, půdní vestavbě, střešní nástavbě, rekonstrukci nebytových prostor na byty. Částka 200 tis. Kč je maximum při rekonstrukci prázdných, dlouhodobě nevyužívaných bytových prostorů. Nejvyšší částku na 1 byt dlouhodobě čerpá okres SM a LB, v okresech JN a CL bylo čerpáno výrazně méně. Celkový objem čerpaných prostředků nemá jednoznačný trend a v průběhu let kolísá.

3. Dotace na výstavbu technické infrastruktury

Program je určen pro výstavbu technické infrastruktury k budoucí bytové výstavbě. I přes určité výkyvy lze vysledovat rostoucí trend čerpané částky a počtu připravovaných bytů ve všech okresech (1995 – 1998), s poklesem v roce 1999 (mimo okres Liberec).

4. Státní fond životního prostředí (SFŽP)

SFŽP vypisuje řadu Programů v oblasti ochrany vod, ovzduší, ochrany přírody, krajiny, půdy a využívání přírodních zdrojů, nakládání s odpady, v oblasti technologií, výrobků a alternativních zdrojů energie. V období 1995 – 1999 (dle údajů SFŽP) získal LK pro své území dotace na obnovu a ochranu životního prostředí ve výši téměř 553 mil. Kč. Významná část prostředků (51%) byla použita na programy ochrany ovzduší. Z dalších 36 % byly financovány projekty na ochranu vod. Ostatní prostředky směřovaly do odpadového hospodářství, ochrany půdy a technologií.

5. Program obnovy venkova

Nejúspěšnější byly v čerpání prostředků z POV obce na Liberecku, nejméně prostředků celkem se podařilo získat obcím z okresu Česká Lípa. V letech 1999 a 2000 klesá celkový objem prostředků vyčleněných ze státního rozpočtu na tento Program.

6. Podpůrné programy EU

Evropská unie zahájila podporu ČR ihned po politických změnách v roce 1989. Od roku 1990 představuje významný nástroj pomoci při transformaci ekonomiky program Phare. Zpočátku byl orientován na rozvoj demokracie a ekonomickou transformaci (zaměřen na rozvoj soukromého sektoru, rozvoj lidských zdrojů, budování infrastruktury, zlepšení životního prostředí). Po roce 1993 se aktivity proto soustředí na pomoc při přípravě ČR na vstup do EU.

6.1 Program Phare CBC

V rámci přeshraniční spolupráce bylo České republice Evropskou unií umožněno, mimo tzv. národních programů, čerpat finanční prostředky do hraničních regionů v rámci programu Phare CBC (Cross-Border-Cooperation – přeshraniční spolupráce) a to ke zlepšení jejich stavu. Zaslouhou této pomoci byly již některé projekty realizovány, některé projekty se v současné době realizují a několik jich je připraveno k realizaci. Tento program je na území Libereckého kraje hojně využíván. Největší objem prostředků od r. 1994 směřoval do oblasti životního prostředí, zejména do výstavby čistíren odpadních vod a kanalizačních sběračů na přeshraničních tocích (Hrádek n.N., Chrastava, Liberec...) a technické a dopravní infrastruktury (obchvat Hrádku n.N., most v Chrastavě, cyklostezky, schváleny byly projekty rekonstrukce a zkapacitnění komunikací I/13 a I/14). V období 1995-1997 plynuly do LK (Euroregionu Nisa) prostředky z programu Phare v objemu 19,17 mil. ECU, pro rok 1998 bylo pro území ERN Nisa z programu Phare CBC uvolněno cca 65 mil. Kč a na rok 1999 cca 265 mil. Kč.

6.2 Program SAPARD

Předstrukturální program SAPARD (Nařízení Rady ES č. 1268/99) je určen pro léta 2000-2006 a to v oblasti zemědělství a rozvoje venkova. Česká republika obdrží cca 800 mil. Kč ročně. Program je přípravou na využívání strukturálních fondů EU po vstupu ČR do EU. Z programu SAPARD budou financovány výhradně vybrané projekty.

6.3 Předstrukturální program ISPA – tento program je zaměřen na resort dopravy a životního prostředí. Celkové náklady na opatření nemohou být nižší než 5 milionů EUR.

V. INVESTICE DO ÚZEMÍ

Indikátor pořízených hmotných investic částečně ukazuje i na atraktivitu jednotlivých území a jejich rozvojový potenciál. Vyjadřuje i schopnost regionu generovat finanční prostředky na další rozvoj.

V intenzitě pořízených hmotných investic (HI) Liberecký kraj za republikovým průměrem zaostává a většina investic se koncentruje do městských aglomerací. Poslední dostupné statistické údaje jsou za rok 1997 a lze předpokládat, že se zhoršenou ekonomickou situací v dalších letech (1998 – 1999) se tyto

hodnoty absolutně i relativně spíše snížily. V roce 2000 došlo k pozitivnímu obratu v přílivu zahraničních investic a tento trend pokračuje podle základních makroekonomických ukazatelů i v letošním roce.

Nejvíce bylo pořízeno HI v okrese Liberec 44,8 tis.Kč/obyv., což bylo o 34 % více než v posledním Jablonci n. N. Dlouhodobě má nejvyšší dynamiku růstu okres Liberec (index 2,06), nejnižší okres Česká Lípa 1,59. Výrazně vyšší podíl investic na bytovou výstavbu byl v Jablonci n. N. 2x vyšší než průměr ČR. Podíl investic na ochranu ŽP byl u všech okresů výrazně pod republikovým průměrem, nejnižší podíl těchto investic byl v okrese Česká Lípa.

VI. ZÁVĚRY

Liberecký kraj má převážně průmyslově - zemědělský charakter s převahou textilní, sklářské, bižuterní a strojírenské výroby. Významné zastoupení má i subdodavatelská výroba pro automobilový průmysl. Průmyslová výroba je v regionu relativně rovnoměrně zastoupena s mírně vyšším podílem u okresu Jablonec nad Nisou.

Textilní průmysl se po roce 1990 dostal do útlumu a jeho podíl na celkovém obratu, exportu i zaměstnanosti se významně snížil, podobná situace nastala i u některých strojírenských podniků a u těžby uranu (útlum těžby). Útlum činností byl do jisté míry kompenzován novými pracovními příležitostmi ve službách, strojírenském průmyslu, stavebnictví a rozvoji infrastruktury. Výrazný útlum proběhl i v zemědělské výrobě. Diverzifikace výrobní základny je relativně dobrá. V řadě průmyslových podniků působí zahraniční kapitál.

Ve struktuře ekonomických subjektů podle velikosti převládají malé podniky, podíl zaměstnanosti u velkých podniků se stále snižuje. V rámci Libereckého kraje při pohledu na průmyslové činnosti a stavebnictví ve všech ukazatelích zaostává okres Semily. Významnými průmyslovými centry jsou města Česká Lípa, Liberec a Jablonec nad Nisou.

Mezi hospodářsky slabé oblasti (vysoká nezaměstnanost, nízká intenzita podnikatelských aktivit, nízká daňová výtěžnost, nízká hustota osídlení) lze v rámci kraje zařadit především oblast Frýdlantského výběžku, prostor bývalého VVP Ralsko, západní část okresu Česká Lípa.

Problémem celého kraje je velké množství málo nebo vůbec využívaných průmyslových areálů a objektů a nedostatek připravených ploch pro podnikatelské aktivity.

Rozvoj hospodářské základny kraje je podmiňován restrukturalizací, inovací a optimalizací výroby a technologií, vytvořením příznivého podnikatelského prostředí pro investory včetně přípravy ploch pro podnikatelské aktivity. Významnou částí bude i podpora malého a středního podnikatelského stavu, podpora vědy, výzkumu a vývoje jako faktoru růstu efektivnosti a konkurenceschopnosti výroby.

B - LIDSKÉ ZDROJE

I. OBYVATELSTVO A OSÍDLENÍ

Počtem trvale bydlících obyvatel je Liberecký kraj **druhým nejmenším z nových krajů** (méně obyvatel má jen Karlovarský kraj). K 1.3.2001 zde mělo bydliště **430 769 obyvatel**, což představuje 4,2 % všech obyvatel České republiky (dále ČR).

Vzhledem k mimořádně příznivému demografickému vývoji Českolipska v 70. a 80. letech - které v té době patřilo k okresům s největšími přírůstky obyvatel - si udržuje Liberecký kraj (dále jen LK) jako celek příznivější vývoj počtu a věkové struktury obyvatel. Od roku 1991 má díky Českolipsku LK **největší relativní přírůstek počtu obyvatel mezi všemi novými kraji** (podíl okresu Česká Lípa na přírůstku obyvatel v rámci LK byl ještě k 1.1.2000 větší než 90 %, k 1.3.2001 činí „pouze“ 67%). I v ostatních okresech LK byly zaznamenány přírůstky obyvatel. Nejvýznamněji se změnil stav v okrese Semily; k 1.1.2000 byl přírůstek (1991-1999) záporný a činil -78, k 1. 3. 2001 činil 176, což představuje nárůst o 254 osob za období 1 roku (zřejmě daný rozdíly mezi průběžnou statistikou a SLDB).

Na relativně - s ohledem na celkový úbytek počtu obyvatel ČR - vysoce příznivém vývoji počtu obyvatel LK mají kromě přirozeného přírůstku rozhodující podíl migrační přírůstky. Okresy Česká Lípa, Jablonec n.N. a Semily patří mezi **okresy s největšími relativními migračními přírůstky** obyvatelstva (ze sousedních okresů ještě také Mladá Boleslav, Mělník a Litoměřice).

Tab.: Vývoj počtu a věkové struktury obyvatelstva po roce 1990

	CL	LB	JN	SM	LK	CR
Obyvatelstvo 3.3.1991	102 259	159 196	88 118	75 547	425 120	10 302 215
Obyvatelstvo 1.3.2001	106 043	160 195	88 808	75 723	430 769	10 292 933
Přírůstek obyv.1991-2001 (abs)	3 784	999	690	176	5 649	-9 282
Přírůstek obyv.1991-2001 (%)	3,7	0,6	0,8	0,2	1,3	-0,09
Podíl obyvatel 2000 (%), LK k ČR	24,7	37,3	20,6	17,6	4,2	x
Podíl na přír.ob. 1991-2001, %	67,0	17,7	12,2	3,1	xx	x
Vývoj 1991-98, Prod.věk, abs.	6 584	6 039	4 140	2 863	19 626	374 261
- v %	10,3	6,1	7,7	6,4	7,5	5,9
Vývoj 1991-98, Předprod.věk	-4 426	-5 857	-3 467	-2 587	-16 337	-412 965
- v %	-17,9	-17,9	-18,7	-16,3	-17,8	-19,1
Vývoj 1991-98, Poprod.věk	1 104	68	-285	-216	671	26 110
- v %	8,1	0,2	-1,8	-1,5	0,9	1,4

Legenda: Prod.věk = 15 - 59 let Předprod.věk = 0-14 let Poprod.věk = nad 60 let
xx údaj nemá smysl x údaj se nevyplňuje

Pramen : SLDB 1991, 2001 (ČSÚ)

Hlavními příčinami uvedených změn je mírné snižování úmrtnosti a pokles porodnosti. Podle demografických prognóz nedojde v nejbližší době k většímu oživení. Vážnou změnou bude růst počtu a podílu starších osob vyžadující stále rostoucí kapacity a prostředky sociálního zabezpečení. Významně také rostou skupiny tělesně a mentálně postižených, skupiny sociálně rizikových a nepřizpůsobivých osob (vč. osob závislých na alkoholu a drogách) a skupiny osob závislých na sociálních dávkách a jiných formách sociální pomoci a podpory, a zároveň s nižšími možnostmi pracovního uplatnění.

II. BYDLENÍ A BYTOVÝ FOND

Domovní a bytový fond LK se v rámci ČR vyznačuje významně větším podílem **starších a stavebně technicky zanedbanějších domů a bytů**. Nejstarší a nejvíce za technickým standardem zaostávající bytový fond má okres Semily.

Podle předběžných výsledků SLDB 2001 je na území LK 188 852 bytů, z toho 161 456 (85,5%) trvale obydlených bytů a 27 396 (14,5%) bytů neobydlených. Neobydlené byty převyšují v LK celorepublikový průměr, který činí 12,4%. Neobydlených bytů v LK je nejvíce v okrese Semily (34,2%), nejméně v okrese Jablonec nad Nisou (19,4%). Největší přírůstek počtu bytů v LK v porovnání s údaji ze sčítání 1991 zaznamenal okres Liberec, přírůstek činí 4 234 byty, nejmenší přírůstek má okres Semily 2 755 bytů.

Tab.: Domovní a bytový fond ve vybraných krajích k 1. 3. 2001

Kraj	Domy úhrnem	V tom				Byty celkem	V tom			
		trvale obydlené		neobydlené			trvale obydlené		neobydlené	
		celkem	z toho RD	abs.	%		abs.	%	abs.	%
LB	85949	66274	53992	19675	22,9	188852	161456	85,5	27396	14,5
StČ	309848	239088	217059	70760	22,8	497378	412687	83,0	84691	17,0
UL	126412	104916	81288	21496	17,0	357426	320324	89,6	37102	10,4
HK	130161	101557	87128	28604	22,0	241095	204209	84,7	36886	15,3
ČR	1983521	1627271	1392746	356250	18,0	4369239	3828912	87,6	540327	12,4

Tab.: Srovnání domovního a bytového fondu za SLDB 2001 a 1991

Ukazatel	Rok SLDB	V tom okres				
		Kraj celkem	Česká Lípa	Jablonec nad Nisou	Liberec	Semily
Byty celkem	2001	188 852	43 738	39 623	68 286	37 205
	1991	174 710	39 818	36 390	64 052	34 450
V tom: trvale ob.	2001	161 456	38 290	34 295	61 029	27 842
	1991	155 363	35 639	33 023	59 283	27 418
neobydlené	2001	27 396	5 448	5 328	7 257	9 363

Domy celkem	2001	85 949	18 976	16 604	26 454	23 915
	1991	79 819	17 145	15 702	24 460	22 512
V tom: trvale ob.	2001	66 274	15 038	12 934	22 409	15 893
	1991	64 306	14 159	12 756	21 509	15 882
neobydlené	2001	19 675	3 938	3 670	4 045	8 022
	1991	15 513	2 986	2 946	2 951	6 630

Kvalitu bytového fondu lze ve všech okresech LK kromě okr. Česká Lípa označit za podprůměrnou až špatnou. Jedním z vypovídacích údajů je procento bytů III. a IV. kategorie (11%), dle údajů ze SLDB 1991.

Intenzita nové bytové výstavby - podle dokončených bytů za období 1993 - 1998 na 1000 obyvatel - je nižší než průměr ČR, když tento průměr překračuje pouze okres Semily a téměř se mu přibližuje Liberecko. Nejvíce v tomto směru zaostává Českolipsko, ale přesto má proti ostatním okresům stále významný přírůstek počtu bydlících obyvatel. Intenzita výstavby má navíc klesající tendenci.

Tab.: Bytová výstavba 1993-1998 a struktura trvale obydlených bytů v roce 1991

	CL	LB	JN	SM	LK	CR
Dokončené byty 1993-1998	679	1709	872	932	4192	113519
- na 1000 obyvatel	6,4	10,7	9,9	12,3	9,8	11,0
Podíl dok.bytů v %	16,2	40,8	20,8	22,2	3,7	
Průměrné stáří bytů v r.1991	38,5	46,5	47,5	49,1	45,2	42,4
Byty 1991 - III.+IV.kat., %	6,8	10,8	13,3	14,7	11,1	8,6
Byty 1991 - post.do 1919, %	25,1	31,6	31,3	31,1	30,0	21,5

Pramen : Ročenka Libereckého kraje 1999, Statistická ročenka 1999 a Sčítání lidu,domů a bytů 1991

Významnou součást domovního a bytového fondu území tvoří byty zvláštního určení (DPS) a zejména „**objekty individuální rekreace**“ (dále OIR), sloužící převážně nebo výhradně pro tzv. druhé bydlení. Podle údajů posledního sčítání lidu, domů a bytů (dále SLDB) v roce 2001 bylo na území LK zjištěno více než 12 tisíc takových objektů, tj. 7,6% všech OIR v ČR. LK vykazuje v celorepublikovém porovnání vysoký podíl neobydlených bytů sloužících k rekreaci (46,8% – 2. nejvyšší v rámci celé ČR po Jihočeském kraji), nízký je podíl bytů nezpůsobilých k bydlení (9,8% - 3. nejnižší podíl v ČR).

Tab.: Neobydlené byty podle důvodu neobydlenosti ve vybraných krajích k 1. 3. 2001

Kraj	Neobydlené byty			Z toho důvod neobydlenosti					
	celkem	na 100 TOB	podíl v %	obydlen přechodně		slouží k rekreaci		nezpůsobilý k bydl.	
				abs.	%	abs.	%	abs.	%
LB	27 396	17,0	14,5	5 516	20,1	12 825	46,8	2 678	9,8
StČ	84 691	20,5	17,0	15 714	18,6	35 172	41,5	9100	10,7
UL	37 102	11,6	10,4	6 935	18,7	10 445	28,2	6 350	17,1
HK	36 886	18,1	15,3	6 818	18,5	16 082	43,6	4 982	13,5
ČR	540 327	14,1	12,4	122 433	22,7	169 043	31,3	65 155	12,1

TOB = trvale obydlené byty

S ohledem na vysoký podíl objektů individuální rekreace a ubytovacích kapacit pro CR v území je třeba v dalších analýzách brát v úvahu kategorii tzv. „**ostatních uživatelů území**“, jejichž počet na mnoha místech v LK významně roste anebo dokonce přesahuje počet „trvale bydlících obyvatel.“

Hlavní trendy v bydlení od r. 1990

- zvyšující se poptávka po bytech způsobená růstem tzv. cenových domácností (změnou socioekonomických podmínek)
- uvolňování a růst cen nájemného v nájemných bytech
- zvyšování nákladů a výdajů spojených s bydlením včetně poskytování státních příspěvků
- privatizace a jiné formy převádění obecních / státních bytů
- úbytek bytů vznikem nebytových prostorů k podnikání a jiným činnostem
- růst nákladů a cen za pořízení nového bytu
- zvyšující se tendence tzv. satelitního bydlení a s tím související změna OIR na objekty trvalého bydlení
- zájem investorů o nové a rozmanité formy výstavby a nabídky bytů
- podpora státu na výstavbu malometrážních bytů a domů s pečovatelskou službou

- růst výstavby rodinných domů a rezidenčního bydlení na klíč, aj.

III. TRH PRÁCE A ZAMĚSTNANOST

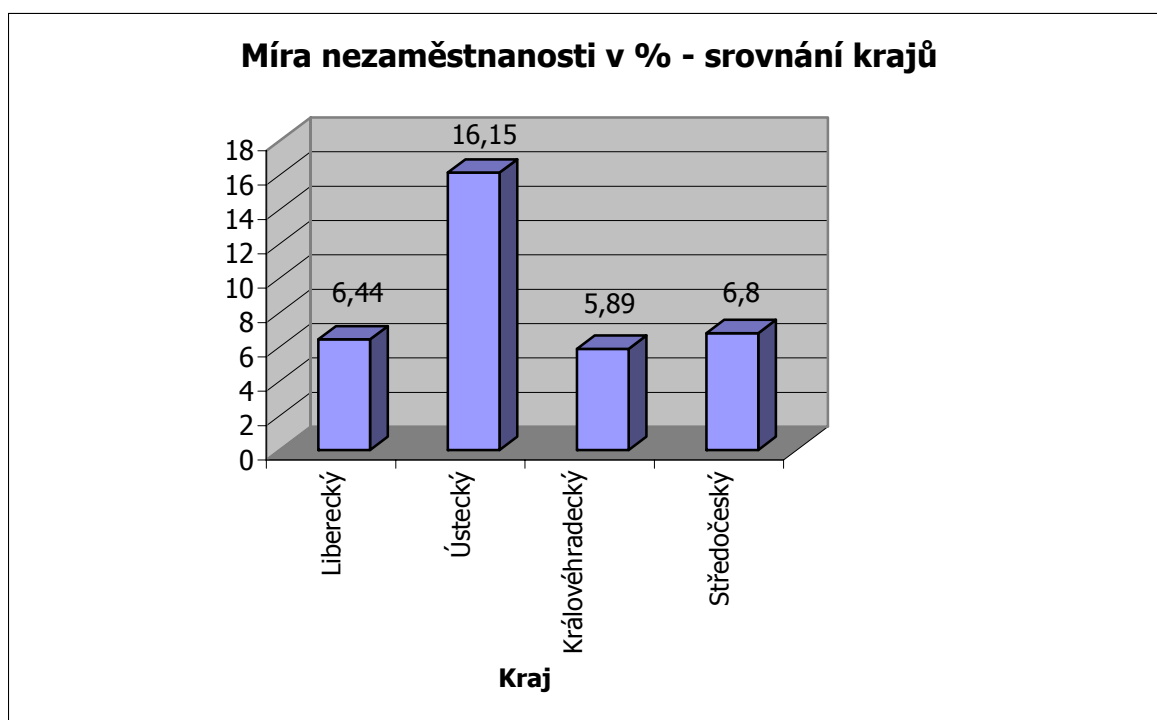
Tab.: Vývoj trhu práce a nezaměstnanosti 1995 – 2000

	CL	LB	JN	SM	LK	CR
Uchazeči o práci 1.1.1995, abs	1 646	2 508	403	684	5 241	166 480
Uchazeči o práci 1.1.2000, abs	4 468	6 763	2 648	2 865	16 744	487 623
Přírůstek 1995-2000, abs	2 822	4 255	2 245	2 181	11 503	321 143
Přírůstek 1995-2000, %	171,4	169,7	557,1	318,9	219,5	192,9
Podíl nezaměstnaných 2000 (okres na kraji, kraj na ČR), %	26,7	40,4	15,8	17,1	3,4	
Volná prac.místa 1.1.1995, abs	810	1 764	645	915	4 134	76 581
Volná prac.místa 1.1.2000, abs	755	841	515	510	2 621	35 117
Vývoj prac.míst 1995-2000, abs	-55	-923	-130	-405	-1513	-41 464
Vývoj prac.míst 1995-2000, %	-6,8	-52,3	-20,2	-44,3	-36,6	-54,1
Podíl volných míst 2000 (okres na kraji, kraj na ČR), %	28,8	32,1	19,6	19,5	7,5	
Uchazeči na 1 místo, 1.1.1995	2,1	1,4	0,6	0,7	1,3	2,2
Uchazeči na 1 místo, 1.1.2000	5,9	8,1	5,1	5,6	6,4	13,9
Míra nezaměstnanosti 1995, %	3,0	3,1	0,9	1,7	2,4	3,2
Míra nezaměstnanosti 2000, %	8,2	8,6	6,0	7,5	7,8	9,4

Pramen : Úřady práce, Ministerstvo práce a sociálních věcí

Graf: Mezikrajové porovnání ukazatelů nezaměstnanosti (%) – stav k 1.1.2001

Pramen: Statistický bulletin – Liberecký kraj 2000, ČSÚ

Zatímco v okresech Liberec a Česká Lípa byl relativní **přírůstek počtu nezaměstnaných** mezi roky 1995 a 2000 nižší než průměr ČR, na Semilsku a Jablonecku došlo ve stejném období k pronikavě výraznějšímu nárůstu nezaměstnanosti. Nabídka volných pracovních míst se přitom ve všech okresech výrazně snížila, ale méně než v celé ČR. Nejvýrazněji se tato nabídka snížila na Liberecku a Semilsku, zatímco nejméně a téměř nepatrně na Českolipsku, kde byla přitom největší poptávka vzhledem k pronikavému růstu počtu osob v produktivním věku! Výsledkem vývoje je výrazný nárůst počtu uchazečů o práci na jedno pracovní

místo. Všechny okresy mají v rámci ČR relativně příznivější nabídku, kromě Liberce více než dvakrát příznivější.

Na zaměstnanost v rámci LK má významný pozitivní vliv rozvoj a prosperita **automobilového průmyslu** souvisejícího především (ale nejenom) s výrobním programem a.s. Škoda Auto v Mladé Boleslavi. Dokladem toho je vznik, růst a prosperita řady subdodavatelů.

Součástí trhu práce je jak aktivní politika zaměstnanosti (APZ), tj. vytváření nových pracovních míst, tak také pasivní politika zaměstnanosti (PPZ) spočívající ve vyplácení dávek podpory nezaměstnaným uchazečům o práci. Za období let 1992 až 1999 (včetně) bylo na ně v rámci LK vynaloženo celkem více než 1,08 mld Kč – z toho 853 mil.Kč (79 %) na PPZ a 231 mil.Kč (21 %) v rámci APZ na vytvoření více než 13.000 nových pracovních míst. Nejvíce nových pracovních míst bylo podpořeno prostředky APZ na Liberecku – 6656, tj. více než 51 %, dále na Českolipsku – 2571 (20 %) a nejméně na Semilsku – 1967 (15 %) a Jablonecku – 1837 (14 %). Přitom s výjimkou Jablonecka (5,4 %) nejsou mezi zbývajícími okresy nijak výrazné rozdíly v míře nezaměstnanosti.

Tab.: Průměrná měsíční mzda (Kč) – mezikrajové a meziokresní srovnání

		1999	2000	Index 2000/1999
Česká republika		13 042	13 912	1,07
K R A J	Ústecký	12 263	12 759	1,04
	Královéhradecký	11 629	12 365	1,06
	Středočeský	13 069	14 018	1,07
	Liberecký	11 786	12 478	1,06
OKRES	Česká Lípa	12 251	12 733	1,04
	Jablonec n. N.	11 557	12 410	1,07
	Liberecký	12 096	12 659	1,05
	Semily	10 791	11 807	1,09

IV. ŠKOLSTVÍ A VZDĚLÁVÁNÍ

Hlavní tendence ve vývoji školství a vzdělávání od r. 1993

- pokles počtu dětí navštěvujících předškolní zařízení a redukce těchto zařízení
- zavádění nových druhů a typů škol (soukromé školy, Waldorfská škola, vyšší odborné školy, aj.)
- stagnace nebo jen mírný nárůst žáků v základních školách, ale nárůst počtu tříd (zčásti způsobeno zavedením povinného devátého ročníku – ale nutno dále analyzovat)
- výrazný pokles žáků na středním stupni a výrazné změny sítě a počtu odpovídajících zařízení (i jako výsledek probíhajícího procesu optimalizace sítě těchto škol – ale nutno blíže vyhodnotit)
- zvláště výrazný pokles žáků na středních odborných učilištích a problémy učňovského školství
- významný přírůstek studentů vysokoškolského studia a zásadní rozšíření Technické univerzity
- významný nárůst uživatelů veřejných knihoven a nároků na jejich služby

Z výzkumů vzdělanostní struktury a úrovně vzdělávání v ČR a z porovnání s jinými zeměmi se ukazuje, že česká populace zaostává v úrovni tzv. **funkční gramotnosti** dospělé populace, která je chápána jako **schopnost porozumět různě složitým informacím a schopnost rychle se přizpůsobovat měnícím se požadavkům pracovního trhu**.

Jednou z hlavních priorit školství LK musí být využití potenciálu středního odborného a učňovského školství, nově se formujících vyšších odborných škol jako formy nástavbového studia **se zaměřením na potřeby regionu** a na ně navazujících studijních oborů a programů vysokého školství

Významný rozvoj zaznamenává **Technická univerzita v Liberci** zahrnující již šest fakult – Textilní, Strojní, Pedagogická, Hospodářská, Architektury, Mechatroniky a mezioborových inženýrských studií – na nichž studuje v současné době téměř 6 tisíc studentů, a která zároveň představuje jednoho z největších zaměstnavatelů v rámci kraje.

Na vzdělávání se významným způsobem podílí i systém veřejných knihoven, které se staly centry informačních služeb a celoživotního vzdělávání veřejnosti.

Tab.: Počet dětí, žáků a studentů ve školských zařízeních ve školním roce 1993/1994 na 1000 obyv.

Na 1000 obyvatel	CL	LB	JN	SM	LK	ČR
Počet dětí / studentů celkem	214,6	230	199	201,9	214,8	214,8
- v mateřských školách	36,6	34,2	34,4	33,1	34,6	32,1
- v základních školách	120,2	97,6	101,9	103,8	105,1	102,7
- v speciálních školách	5,7	11,5	6,1	5,7	7,9	6,9
- ve středních školách	52,1	62,3	56,7	59,3	58,1	60,8
- v gymnáziích	7,3	10,2	10,9	14,5	10,4	11,8
- v stř. odborných školách	17,2	24,2	20,3	18,7	20,7	21,2
- v integr.středních školách	0	0	0	0	0	0
- v stř. odborných učilištích	27,6	27,9	25,4	26,2	27	27,8
- na vysokých školách	0	24,3	0	0	9,1	12,3

Tab.: Počet dětí, žáků a studentů ve školských zařízeních ve školním roce 98/99 na 1000 obyv.

Na 1000 obyvatel	CL	LB	JN	SM	LK	ČR
Počet dětí / studentů celkem	197,5	222,9	170,5	194,6	202,6	206,0
- v mateřských školách	32,6	28,8	27,8	30,4	29,8	29,4
- v základních školách	119,1	101,2	102,7	111,1	107,6	105,2
- v speciálních školách	7,5	10,2	5,1	9,6	8,4	6,8
- ve středních školách	38,4	46,5	34,9	43,6	41,6	47,5
- v gymnáziích	6,8	10,2	11,9	13,3	10,3	12,3
- v stř. odborných školách	14,1	20,1	13,9	9,9	15,6	18,6
- v integr.středních školách	0,2	0	0	15,1	2,7	2,1
- v stř. odborných učilištích	17,3	16,3	8,9	5,2	13,1	14,6
- na vysokých školách	0	36,1	0	0	13,4	16,9

Pramen : Statistická ročenka školství (UIV), Statistická ročenka ČR (ČSU) a Ročenka Libereckého kraje

V. ZDRAVOTNICTVÍ

1.Zdravotní péče

Tab.: Kapacity nemocnic

Správní jednotka		Nemocnice (lůžková část)			
		Lékaři		Lůžka	
		absolutně	na 10 000 obyv.	absolutně	na 10 000 obyv.
Okres	Česká Lípa	64,04	6,05	532	50,28
	Jablonec n. Nisou	55,29	6,26	407	46,10
	Liberec	137,37	8,62	1085	68,50
	Semily	57,27	7,59	634	84,01
Liberecký kraj		313,97	7,32	2658	61,96
ČR		7946,80	7,73	67365	65,54

Pramen: ÚZIS ČR 2000 – Zdravotnická ročenka 1999

Mezi okresy LK existují významné rozdíly v nabídce nemocničních lůžek. Výrazně podprůměrně vybavené se mohou jevit okresy Česká Lípa a Jablonec n.N., zatímco Liberec a Semily mají takových lůžek více než je průměr ČR. Semilsko disponuje překvapivě relativně největším počtem lůžek, jejichž nabídka je o více než 56 % větší než na nejméně vybaveném Jablonecku, kterému v tomto směru vypomáhá kapacitně Liberecko. Dostatečnost či nedostatečnost lůžkové kapacity zdravotnických zařízení a její efektivita je závislá na péči poskytované v těchto zařízeních. V rámci LK je tak třeba dořešit statuty jednotlivých zařízení (zejména Nemocnice Liberec), jejich spádovost, dělbu práce a specializace. Dále bude nezbytně nutné provést restrukturalizaci lůžkového fondu, tj. snížení kapacity lůžek akutní péče na počet nezbytně nutný ve prospěch lůžek následné péče a vyřazení „sociálních“ lůžek ze systému zdravotní péče.

Kromě státních zdravotnických zařízení poskytují péči i **nestátní zdravotnická zařízení**, jejich počet se však v poslední době snižuje. V roce 2000 bylo v LK provozováno celkem 1056 nestátních zdravotnických

zařízení – z toho 411 na Liberecku, 259 na Jablonecku, 212 na Českolipsku a 174 na Semilsku. Nejvíce připadá na stomatologii (230), na všeobecné lékařství (202) a na pediatrii (112).

Nejvýznamnějším zdravotnickým zařízením LK je **Nemocnice v Liberci**, která má krajskou působnost v základních a specializovaných oborech, a v některých vysoce specializovaných oborech (např. neurochirurgie a traumatologie) působí i přes hranice LK. Vysoce specializovaným zařízením s nadregionální působností je Ústav chirurgie ruky a plastické chirurgie ve Vysokém nad Jizerou.

Základní zdravotní péče je poskytována sítí ambulantních zařízení a stabilizovanou sítí nemocnic včetně léčen pro dlouhodobě nemocné a ostatních odborných lékařských ústavů. Na území kraje působí **10 nemocnic** - Česká Lípa (tři), Liberec, Frýdlant, Jablonec n.N., Tanvald, Semily, Turnov a Jilemnice, **5 léčen pro dlouhodobě nemocné (LDN)** – Nový Bor, Jablonné v Podještědí, Jablonec n.N., Liberec a Lomnice nad Popelkou a **3 samostatné polikliniky** – Jablonec n.N., Tanvald a Železný Brod.

Tab.: Zdravotnictví – základní ukazatele – stav k 31. 12. 1998

	CL	LB	JN	SM	LK	ČR
Lékaři celkem (bez zub.)/1000 ob.	2,3	2,8	2,8	2,7	2,7	3,2
- v %	21,1	39,8	21,4	17,7	3,5	
Zubní lékaři/1000 obyvatel	0,58	0,56	0,51	0,62	0,57	0,63
- v %	27,0	34,7	19,4	18,9	3,7	
Nemocniční lůžka celkem/1000 ob.	4,9	7,0	4,5	8,3	6,2	6,7
- v % okresy/kraj, kraj/ČR	19,3	41,9	15,2	23,7	3,8	
Lůžka ve zdrav. celkem/1000 ob.	8,2	7,4	5,6	10,3	7,8	8,9
- v % okresy/kraj, kraj/ČR	26,1	35,4	15,0	23,5	3,6	

Pramen: Regionální statistický obzor 1998, Statistická ročenka 1999, Lékaři a farmaceuti 1998 a Zdravotnická ročenka 1998

2. Zdravotní stav

Zdravotní stav obyvatel by si vyžadoval samostatnou a podrobnou informaci, která však přesahuje rámec a možnosti této situační zprávy. Pokud bychom považovali za možné komplexní vyjádření stavu a vývoje zdravotního stavu populace **ukazatel tzv. střední délky života** – který se zásadně uvádí odděleně pro muže a ženy – lze dojít k následujícímu porovnání okresů mezi sebou a s průměrem ČR (údaje ÚZIS) :

Tab.: Střední délka života v letech 1985, 1990 a 1995

Území	Střední délka života – Muži			Střední délka života – Ženy			Nárůst 1985-95		Rozdíl délky	
	1985	1990	1995	1985	1990	1995	Muži	Ženy	1985	1995
ČR	67,1	67,7	68,9	74,1	74,8	75,8	1,8	1,7	7,0	6,9
CL	66,2	66,7	67,7	73,5	73,4	74,7	1,5	1,2	7,3	7,0
LB	67,0	67,4	68,5	73,8	74,7	75,6	1,5	1,8	6,8	7,1
JN	67,1	67,0	68,9	74,5	75,2	75,8	1,8	1,3	7,4	6,9
SM	68,2	68,0	69,7	75,1	75,3	75,8	1,5	0,7	6,9	6,1

Zdravotní stav obyvatelstva LK – závěry:

- z hlediska zdravotního stavu obyvatelstva LK výrazněji nevybočuje z celostátního průměru
- příčinou smrti obyvatel kraje byly zejména nemoci oběhové soustavy a novotvary, tato skutečnost pravděpodobně přetrvává i nadále
- zvýšenou pozornost bude nutno věnovat vývoji onemocnění TBC, salmonelózy a hepatitid
- zvláštní pozornost, zejména vzhledem k potřebě včasné diagnostiky a léčby, bude jistě věnována problematice diabetes mellitus a HIV

Komplexní rozbor a zhodnocení ukazatelů zdravotního stavu obyvatel LK je obsažen ve „Zprávě o stavu zdravotnictví Libereckého kraje“ (KÚLK, odbor zdravotnictví, 2001) a bude předmět zpracování Programu rozvoje Libereckého kraje.

VI. SOCIÁLNÍ OBLAST

Tab.: Místa v zařízeních sociální péče na 1000 obyvatel – stav k 31. 12. 1998

Místa v zař. soc. péče na 1000 ob.	CL	LB	JN	SM	LK	ČR
Celkem	4,9	5,2	6,8	8,3	6,0	7,0
- pro postiženou mládež	0,3	1,9	1,4	0,7	1,2	1,2

- pro dospělé	4,6	3,1	5,4	7,6	4,7	5,2
- v domovech důchodců	2,2	2,4	2,8	3,8	2,7	3,4
- v domovech penzionatech	0,9	0,1	2,5	3,9	1,4	1,2
Bytové jednotky v DPS*	2,8	2,3	2,9	4,5	3,0	2,4

Tab.: Místa v zařízeních sociální péče – stav k 31. 12. 1998 (v % Libereckého kraje)

Místa v zař.soc.péče 1998 v %	CL	LB	JN	SM	LK
Celkem	20,1	32,2	23,3	24,4	3,6
- pro postiženou mládež	6,6	58,4	24,8	10,2	4,2
- pro dospělé	23,9	23,9	23,5	28,7	3,8
- v domovech důchodců	20,4	32,8	21,8	24,9	3,3
- v domovech penzionatech	14,6	2,6	35,8	47	4,9
Bytové jednotky v DPS*	23,0	29,5	20,4	27,1	5,2

Pramen : Regionální statistický obzor 1998, Ročenka Libereckého kraje a Statistická ročenka 1999

*DPS sice nejsou sociálním zařízením, tyto funkce však částečně plní, proto jsou do tabulky zařazeny

Zařízením nadregionálního významu je Jedličkův ústav pro tělesně postiženou mládež v Liberci, který se stal dnem 1. 7. 2001 zařízením Libereckého kraje.

Výmluvným dokladem nárůstu sociálních problémů je také růst počtu příjemců **dávek státní sociální podpory** a růst objemu vyplácených finančních prostředků na tyto účely. Z hlediska identifikace sociálně problémových / nejslabších skupin obyvatel se jako nejvhodnější indikace jeví sociální příplatky, příspěvky na bydlení, příspěvky na dopravu (vyplácí se při koeficientu životního minima do 2,0) a také růst objemu finančních prostředků vyplácených na dávky sociální péče podmíněných tzv. sociální potřebností.

Podle relativního objemu vyplacených příspěvků na bydlení za rok 1998 se jako sociálně slabší jeví Semilsko a Jablonecko, zatímco podle sociálních příplatků se tak jeví Jablonecko a Českolipsko. Nejlépe v tomto porovnání vychází obyvatelstvo okresu Liberec.

Jinou kategorií tvoří příjemci důchodů. Zatímco v okresech Česká Lípa a Liberec jich bylo v roce 1998 v přepočtu na 1000 obyvatel méně než průměr kraje a ČR, v okresech Semily a Jablonec n.N. bylo takových obyvatel více než průměr ČR a kraje. Zvláštní pozornost přitom zasluhuje počet příjemců invalidních důchodů.

Tab.: Některé dávky sociální podpory a sociální péče v roce 1998 a 2000 (v Kč)

Pramen: ČSÚ

Počet příjemců a vypl. dávky	CL		LB		JN		SM		LK	
	1998	2000	1998	2000	1998	2000	1998	2000	1998	2000
- sociální příplatky na 1 ob.	768	706	632	593	690	651	665	625	683	639
- příspěvky na bydlení na 1 ob.	95	218	97	211	124	227	75	223	98	218
- příspěvky na dopravu na 1 ob.		100		67		89		122		89

Tab.: Sociálně slabší obyvatelstvo – stav v roce 1998 (v % Libereckého kraje)

Příjemci důchodů a dávek	CL	LB	JN	SM
Příjemci důchodů	22,1	36,8	22,3	18,8
Příjemci sociálních příplatků	27,7	37,4	22,8	12,1
Příjemci příspěvku na bydlení	23,7	36,9	26,0	13,4
Podíl všech obyvatel	24,6	37,2	20,6	17,6

Pramen : Ročenka Libereckého kraje 1999 a Statistická ročenka ČR 1999

Od roku 1990 se podstatně rozšířila **nabídka služeb tzv. psychosociální a krizové intervence** zahrnující poradenské služby v oblasti rodinných, manželských a mezilidských vztahů, azylová zařízení pro matky s dětmi, pro osoby bez přístřeší anebo v bytové nouzi, kontaktní a jiná centra pro drogově závislé a ohrožené osoby, apod. Vzhledem k růstu počtu osob, pro které jsou tyto služby určeny, bude narůstat i potřeba kapacitního, personálního, finančního a technického zajištění těchto služeb. Nejvíce služeb sociální intervence nabízí v současné době okres Liberec, který se v tomto směru řadí na přední místa v rámci ČR. Celou oblast sociálních služeb by měla v blízké době posílit zcela nová legislativa (Zákon o sociální pomoci, Minimální standardy a akreditace poskytovatelů sociální péče, Zákon o sociálních službách).

V souvislosti se stárnutím populace nabývají na významu **terénní sociální služby** (pečovatelská služba, osobní asistence, domácí péče...), poskytované často i nestátními subjekty. S ohledem na jejich menší finanční náročnost ve srovnání se stálými specializovanými zařízeními (domovy důchodců aj.) lze do budoucna očekávat jejich dynamický rozvoj.

Jistým odrazem sociálních problémů a růstu sociálně slabších až sociálně rizikových skupin obyvatelstva může být vývoj a úroveň **kriminality**, zejména majetkové trestné činnosti. Počtem trestných činů v roce 1998 na 1000 obyvatel pouze **okres Česká Lípa** přesáhl – a přitom výrazným způsobem – průměr celkové trestné činnosti ČR a kraje. Za nejpříznivější z kriminalistického hlediska lze zcela jednoznačně považovat situaci na Semilsku. Zdejší míra celkové trestné činnosti i majetkové trestné činnosti je relativně dvakrát nižší než na Českolipsku a pod průměrem celé ČR. Okresy Jablonec n.N. a Liberec se z tohoto hlediska téměř naprosto shodují a představují výsledný průměr kraje a také na úrovni průměru celé ČR.

VII. SPORT A TĚLOVÝCHOVA

Jedním z významných, avšak stále ještě nedoceněných determinantů zdravého životního stylu obyvatel je tělovýchova a sport. Sportování má pozitivní vliv nejen na zdraví populace, ale prostřednictvím svých zázemí poskytuje i důležité doplňkové služby pro rekreaci a cestovní ruch a jeho úloha je tak nezanedbatelná i po stránce ekonomické.

V kraji je velkým kladem zejména stálá a kvalitní činnost sportovních a tělovýchovných organizací, které mají vedle škol nejvýznamnější tradici nejen v oblasti vrcholového sportu, ale také v oblasti sportu pro všechny.

Z celkového počtu obyvatel Libereckého kraje se více než ¼ aktivně angažuje v tělovýchově a sportu. Tento ukazatel spolu s údajem o množství sportovních soutěží místního, regionálního, celostátního a mezinárodního významu, které se každoročně konají v Libereckém kraji, jen podtrhuje důležitost tělovýchovy a sportu.

Hlavní problémové oblasti tělovýchovy a sportu:

- rozdílná úroveň vedení povinné tělesné výchovy ve školách a nedostatečný počet hodin povinné školní TV
- nedostatečné možnosti aktivního zapojení do zájmové tělovýchovné činnosti na školách
- zastaralá tělovýchovná a sportovní zařízení
- omezená výstavba a údržba a nezajištěný provoz volně přístupných sportovišť
- výše nájmů hrazená provozovatelům TV zařízení.

Hlavní zásady a východiska pro zlepšení situace:

- tvorba koncepcí a programů sportu pro všechny
- zajištění výstavby, rekonstrukcí, údržby a provozu sportovišť, středisek volného času, budov a kluboven, která by byla v souladu s připravovaným „Zákonem o standardizaci a dostupnosti veřejných služeb“, do níž patří i volnočasové aktivity občanů včetně sportu
- provádění odborné, metodické, iniciační, koordinační a kontrolní činnosti
- poskytování informací veřejnosti o nabídkách tělovýchovných a sportovních aktivit pro občany
- budování vhodných přírodních areálů a úpravy vhodných volných ploch v obecním majetku pro volnočasové aktivity občanů a zabezpečování jejich provozu a údržby
- podpora činnosti TJ/SK z veřejných rozpočtů
- posílení významu sportu ve společnosti vč. reálného ohodnocení pracovníků v tělovýchově

I přes výše uvedené pozitivní aspekty rozvoje sportu a tělovýchovy v LK se ve srovnání s vyspělými zeměmi nedaří dosáhnout ani průměrných hodnot v kvalitě a kvantitě pohybové aktivity občanů. U mládeže dochází k poklesu zájmu o sport jako takový, následně s ještě vážnějšími důsledky, jako jsou kriminalita a drogová závislost. Varující je celkově nezdravý životní styl a nárůst civilizačních chorob.

Postupná realizací vybraných zásad a východisek v souladu se „Zákonem o sportu“ a „Národním programem sportu pro všechny“, kde jsou tělovýchovné a sportovní činnosti označeny za činnosti veřejně prospěšné, umožní vytvářet podmínky pro novou orientaci dětí, mládeže a dospělých ve prospěch aktivního životního stylu.

VIII. KULTURA A ZÁJMOVÁ ČINNOST

Jedním z ukazatelů a projevů společenské angažovanosti občanů je jejich **účast v komunálních volbách**. Výsledky volební účasti v posledních komunálních volbách (11/1998), by tak ukazovaly na významné vnitřní rozdíly v LK. Kraj jako celek odpovídá z tohoto hlediska průměru ČR, resp. je mírně pod průměrem. Za tímto průměrem se však skrývají opravdu výrazné rozdíly. Na jedné straně okresy Česká Lípa a Liberec s velmi nízkou a výrazně podprůměrnou účastí a okres Jablonec n.N. s účastí přibližující se průměru ČR, a na straně druhé okres Semily, jenž účast voličů řadí na neuvěřitelné druhé nejvyšší místo mezi všemi okresy ČR.

K **institucím nadregionálního významu** na území Libereckého kraje (dále LK) patří především Severočeské muzeum v Liberci, Oblastní galerie v Liberci a Krajská vědecká knihovna v Liberci. Významnými kulturními institucemi jsou dále Divadlo F.X. Šaldy se scénou Malého divadla a Naivní divadlo v Liberci, Zoologická zahrada a Botanická zahrada v Liberci. Pozornost zasluhuje svými mineralogickými sbírkami Okresní muzeum Českého ráje v Turnově. Mezi kulturní zařízení **regionálního významu** se řadí 6 městských divadel (bez vlastních profesionálních souborů), 15 muzeí, 12 hradů a zámků.

Součástí kulturního prostředí regionu jsou četné kulturně historické památky, jejichž celkový počet v současné době je **více než 3100 evidovaných objektů**. Do kategorie národní kulturní památky patří hrad Bezděz, zámek Sychrov a dle posledního nařízení vlády č. 132/2001 Sb. i zámek Zákupy, Lemberk, Frýdlant, Hrubý Rohozec a zřícenina hradu Trosky.

Významnou součástí kulturního dědictví jsou území a místa, která jsou předmětem **zvláštním zákonem stanovené ochrany**, což znamená jak pozitivní, tak i v některých směrech výrazně omezující faktor jejich plánovaného rozvoje.

Tab.: Vývoj kulturních zařízení v letech 1993 – 1999

	CL	LB	JN	SM	LK
Veřejné knihovny 1993	69	84	56	93	302
Veřejné knihovny 1999	61	76	49	83	269
Počet kin 1993	18	12	18	10	58
Počet kin 1998	6	9	7	8	30
Muzea a galerie 1993	6	5	2	8	21
Muzea a galerie 1998	6	7	12	11	36

Pramen : Ročenka Libereckého kraje 1999 a údaje SVK Liberec

Na řešení jednoho ze závažných problémů, kterým je nárůst sociálně patologických jevů ve společnosti a zejména u dětí a mládeže, by se měla významným způsobem podílet oblast kultury, sportu a zájmové činnosti směřující k **podpoře aktivního a vhodného využívání volného času**. V tom se musí prolínat aktivity a spolupráce jak kulturních, sportovních a zájmových organizací / sdružení / spolků na jedné straně s činností a působením školských a vzdělávacích zařízení, ale i sportovních klubů a sítě různých občanských sdružení a iniciativ na straně druhé.

IX. ZÁVĚRY

- od roku 1991 relativně největší přírůstek počtu obyvatel mezi všemi novými kraji, růst počtu obyvatel malých měst a obcí (tendence satelitního bydlení), výrazné změny ve věkové a sociální struktuře obyvatel, významný podíl (územně diferencovaný) tzv. ostatních uživatelů území – fenomén „druhého bydlení“
- klesající intenzita bytové výstavby, vysoký podíl zanedbaných domů a bytů, značný podíl neobydlených nebo částečně obydlých bytů
- stoupající ukazatele míry nezaměstnanosti (v průběhu 90.let), které v některých částech (např. na Frýdlantsko) dosahují nadprůměrných hodnot (v porovnání s ČR). Ne nepodstatný je vývoj tzv. **dobrovolné nezaměstnanosti**, který je však exaktně velmi těžko postižitelný. V otázce zaměstnanosti je patrná určitá protisměrná tendence. Na jedné straně klesá vlivem restrukturalizace nabídka volných pracovních míst, na straně druhé je nedostatečná nabídka kvalifikovaných pracovníků pro nově vzniklé firmy. Tento trend se pak odráží ve vyšší nezaměstnanosti absolventů škol, jejichž zaměření plně nerespektuje poptávku trhu. Mezi okresy jsou významné rozdíly, které se stále udržují. Významně roste počet příjemců dávek sociální podpory a pomoci.
- pokles počtu mateřských škol, výrazný úbytek žáků na středních odborných školách a učilištích, růst významu Technické univerzity v Liberci
- úbytek počtu nemocničních lůžek, postupná změna věkové struktury (stárnutí) ambulantních lékařů, specializovaná zdravotnická zařízení s regionální a nadregionální působností, výskyt některých nepříznivých ukazatelů zdravotního stavu obyvatelstva
- nárůst počtu sociálně slabších a sociálně problémových skupin obyvatelstva, rozšíření nabídky psychosociální a krizové intervence, rostoucí, ale stále nedostačující kapacita míst v zařízení sociální péče
- rozsáhlé kulturně historické bohatství, kulturní, sportovní, vzdělávací a rekreační zázemí

C – INFRASTRUKTURA

I. DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

1. Doprava železniční

Na území Libereckého kraje je provozována poměrně hustá a stabilní železniční síť. Zákonem o drahách byly tratě rozděleny do dvou kategorií – na celostátní a regionální. Toto dělení by mělo sloužit jako podklad pro budoucí vztah státu k traťovým úsekům. Územím kraje prochází 9 celostátních (314,2 km) a 8 regionálních tratí (141,2 km). Celková délka tratí činí 455,4 km. Při rozloze území 3 163 km² je hustota železniční sítě 0,144 km tratě/km², což přesahuje o cca 8 % celostátní průměr.

Trasování a parametry sítě jsou odvislé od doby vzniku převážně ve druhé polovině 19. století. K největším problémům železničních tratí se řadí nedostatečná únosnost železničního spodku, směrové poměry s častým výskytem oblouků o malých poloměrech, vysoké stáří a neodpovídající stav umělých a pozemních staveb, zastaralé sdělovací a zabezpečovací zařízení. Důsledkem toho je nízká přepravní rychlost, snížená propustnost některých úseků a dlouhé jízdní doby.

Tratě jsou plně v provozu, zástava nehrozí. Lokální problémy jsou podchyceny, jejich řešení je odvislé od přísunu finančních prostředků.

Území Libereckého kraje není přímo zapojeno ve vysokorychlostní železniční síti.

Spojení se zahraničím zajišťují železniční trasy:

Na trati Liberec – Hrádek nad Nisou – Zittau – Varnsdorf je železniční hraniční přechod pro osobní dopravu do SRN **Hrádek nad Nisou – Zittau**.

Na trati Liberec – Frýdlant – Zawidów je železniční hraniční přechod do Polska, využívaný pro nákladní dopravu. Přechod **Černousy – Zawidów** je zařazen do systému mezinárodní kombinované dopravy AGTC, který zatím není na této trati realizován, přestože v nákladní dopravě sehrává nezanedbatelnou roli.

V průběhu minulých let bylo úsilí Českých drah směřováno na udržení provozu na stávající železniční síti při snižujících se přepravních nákladech. Mechanickým snižováním počtu vlakových kilometrů došlo k podstatnému **zhoršení obsluhy území v osobní dopravě, zejména ve volných dnech** a výraznému **přesunu kapacit nákladní dopravy ze železniční na silniční**.

2. Doprava silniční

Území Libereckého kraje leží ve výseči mezi dvěma dálničními tahy D8 Praha – Ústí nad Labem – Dresden a D11 Praha – Hradec Králové – Lubawka – Legnica.

Hlavní dopravní osu území tvoří rychlostní silnice R10 Praha – Turnov a dále R35 do Liberce ve čtyřpruhovém uspořádání (v posledním úseku Hodkovice n/M Rádelský Mlýn před dokončením). Trasa zajišťuje kvalitní spojení regionu s centrem státu.

Osu ve směru sever – jih zajišťuje silnice I/9: Rumburk – Svor – Česká Lípa – Mělník, osu ve směru západ – východ silnice I/13: Děčín – Nový Bor – Liberec, silnice I/35: Hrádek n/N. – Liberec – Turnov – Hradec Králové a silnice I/14 Liberec – Tanvald – Trutnov.

Tab.: Nejzatíženější úseky komunikací (mimo městské úseky) 1990, 1995, 2000

Komunikace	Profil	Počet vozidel za 24 hodin		
		1990	1995	2000
R 35	Hodkovice nad Mohelkou – Rádelský mlýn	10430	13847	21697
R 35	Paceřice	9116	11696	16080
R 35	Liberec – Doubí	7371	10258	16049
R 35	Stráž nad Nisou	7526	12122	14788
I/9	Česká Lípa – Pihel	8413	12122	14587
I/9-I/13	Nový Bor – Svor	8312	9715	11338
I/9	Česká Lípa – Sosnová	6896	8723	10340
I/9	Zahrádky	6084	6860	7142
R 10	Ohrazenice	x	11241	15500
R 10	Svijany	6658	10256	12859
I/13	Cvikov	5006	7987	9540
I/13	Kamenický Šenov	(5806)	4569	7252
I/38	Doksy	(3476)	5368	8385
I/35	Karlovice	x	6128	7701
III/29024	Liberec – Kunratice	4606	5558	6871

III/2784	Liberec – Vratislavice	4606	5228	6825
I/14	Smržovka	5122	7120	6247
I/14	Jilemnice – Horní Branná	x	4534	6832
II/293	Studenec	x	4777	6618
I/16	Horka u Staré Paky	x	6229	8512
II/262	Česká Lípa – Dobranov	4500	5857	8071

Pramen: Sčítání dopravy 1990 (mimo okres Semily), 1995, 2000 (předběžné výsledky)

Významná spojení se zahraničím zajišťují silniční trasy:

- I. I/10 Turnov – Harrachov (hraniční přechod do Polska **Harrachov – Jakuszyce**),
- II. I/13 Liberec – Habartice (hraniční přechod do Polska **Habartice – Zawidów**),
- III. I/35 Bílý Kostel – Hrádek n. N. (hraniční přechod do Polska – **Hrádek n. N. – Porajów (dále do SRN)**),
- IV. V pokračování silnice I/9 Svor – Rumburk (hraniční přechody do SRN Varnsdorf – Seiffhennersdorf a Rumburk (Jiříkov) – Neugersdorf v okrese Děčín).

V individuální automobilové dopravě byl v posledním desetiletí zaznamenán výrazný nárůst počtu osobních automobilů a jejich výkonů na úkor využívání veřejné dopravy. Na území Libereckého kraje dosáhl stupeň motorizace cca 1:3, což se blíží republikovému průměru 1:2,98.

Ve srovnání s příhraničním územím Německa a Polska jsou údaje následující:

České území	– 1:3,0
Německé území	– 1:2,1
Polské území	– 1:5,8

Tab.: Délka a hustota sítě státních silnic, včetně počtu mostů:

Silnice	Česká Lípa	Jablonec n.N.	Liberec	Semily	Celkem
I. třída (km)	104	64	100	63	331
II. třída (km)	154	40	108	188	490
III. třída (km)	422	344	459	381	1 606
Celkem km	680	448	667	632	2 427
Hustota silnic (km/km ²)	0,60	1,11	0,72	0,91	0,77
Počet mostů	223	103	314	214	854

Ve srovnání s celostátním průměrem hustoty silniční sítě celkem 0,70 km/km² je hustota silniční sítě v Libereckém kraji vyšší.

Tab.: Vývoj počtu motorových vozidel 1993/1998

Ukazatel	Česká Lípa		Jablonec n. Nisou		Liberec		Semily	
	1993	1998	1993	1998	1993	1998	1993	1998
Automobily osobní	27 416	35 415	24 566	32 405	44 204	47 682	23 006	28 984
Automobily nákladní	1 776	3 627	1 269	3 409	1 669	3 573	1 428	2 107
Autobusy	245	199	209	188	403	357	241	157
Motocykly, vč. malých ¹⁾	6 251	12 109	4 808	9 575	7 139	14 106	14 315	13 733

Pozn. ¹⁾ počet za rok 1993 uveden bez malých motocyklů

Pramen: Ročenka Libereckého kraje 1999

Nákladní doprava

V nákladní dopravě se angažuje řada subjektů. Nákladní doprava zaznamenala dynamický nárůst s negativním dopadem na komunikační síť (zvýšená četnost, přetěžování komunikací). V posledních letech dochází k obnově vozového parku a tím k postupnému omezování škodlivých vlivů na životní prostředí.

Veřejná doprava osob

Vlivem ekonomických a společenských změn v minulém období došlo v některých okresech (výjimku tvoří Česká Lípa) k výraznému poklesu přepravy osob veřejnou autobusovou a městskou hromadnou dopravou. Propad kulminoval v roce 1993 (o 25 – 30%), umírněně pokračoval i v dalších letech. Teprve od roku 1998 dochází k mírnému nárůstu poptávky a rozšiřování spojů.

MHD:

Liberec: MHD je provozována Dopravním podnikem města tramvajovými (délka tratí 21 km) a autobusovými linkami. Obsluhou autobusy je zajištěno území města včetně přilehlých obcí Stráž nad Nisou, Šimonovice a Kryštofovo Údolí, tramvajovou tratí je připojeno město Jablonec nad Nisou. Provoz tramvajových tratí ve městě (mimo trať do Jablonce n/N) je převeden z úzkého rozchodu 1 000 mm na standardní rozchod 1 435 mm a dokončuje se rekonstrukce vozovny.

Jablonec nad Nisou: MHD je provozována autobusy ČSAD a.s. Jablonec n/N. včetně obcí v příměstském území (Bedřichov, Janov, Pulečný, Rychnov u Jablonce a Lučany).

Česká Lípa: MHD zajišťuje soukromá firma VETT s.r.o. autobusy též do obcí a sídel Žizníkov, Dobranov, Vlčí Důl, Dolní Libchava, Sosnová.

Nový Bor a Semily: dopravu uvnitř města zajišťují územně příslušné provozovny ČSAD-BUS Ústí nad Labem a.s., resp. ČSAD BUS Semily a.s..

Dominantními provozovateli veřejné autobusové dopravy na území Libereckého kraje jsou ČSAD Liberec a.s., ČSAD Jablonec nad Nisou a.s., ČSAD BUS Semily a.s. a ČSAD-BUS Ústí nad Labem a.s., které doplňují soukromí autodopravci. V jednotlivých městech jsou vydávány licence dle specifických potřeb a rentability provozu.

Již několik let je připravován integrovaný dopravní systém v aglomeraci LB-JN, včetně možného využití regionálních tratí (projekt Regiotram).

Cyklistická doprava

Se vzrůstajícím zájmem o cykloturistiku jako dostupný dopravní prostředek je věnována pozornost postupnému zřizování samostatných značených cyklotras a následně budování samostatných cyklostezek (např. Liberec – Hrádek nad Nisou – Zittau).

Územím Libereckého kraje probíhá 5 vyznačených hlavních tras celostátního významu a probíhá příprava a značení dalších. Zejména se jedná o trasy v návaznosti na významné oblasti cestovního ruchu (Český ráj, Krkonoše, Jizerské hory).

Rozvoj cyklistické dopravy v segregované podobě uvnitř obcí se v současné době až na výjimky nachází zpravidla pouze ve stadiu záměrů.

3. Doprava letecká

Letecká doprava má pro území pouze doplňkovou funkci, přestože letecké spojení představuje nejrychlejší způsob přepravy cestujících, zejména v ekonomické a podnikatelské oblasti.

Na území Libereckého kraje se nacházejí 4 letiště:

Letiště Liberec s vytvořenými podmínkami pro předpokládanou přestavbu a rozšíření tak, aby mohlo být používáno pro pravidelnou i nepravidelnou přepravu osob letadly označení 2C o maximální vzletové hmotnosti 25t pro 40 osob. V současné době má statut veřejného mezinárodního letiště s celoročním provozem (mezinárodní provoz dočasně pozastaven) a slouží pro sportovní a soukromé lety a jako stanoviště vrtulníků letecké záchranné služby.

Poloha tohoto letiště (v blízkosti hlavního silničního tahu R35 Liberec – státní hranice se SRN, železniční stanice Liberec a připravované průmyslové zóny Liberec – západ (Růžodol) je velmi výhodná především z hlediska širšího regionálního významu, nejen pro Severní Čechy, ale i příhraniční oblasti SRN a Polska.

Letiště v Hodkovicích n/M. a v České Lípě – Lada mají statut veřejného vnitrostátního letiště s celoročním provozem a je zde provozováno létání motorovými a bezmotorovými sportovními letadly včetně parašutismu.

O využití bývalého vojenského letiště v Hradčanech není dosud rozhodnuto. (Své aktivity zde projevuje společnost AERO centrum Mělník). Problematika provozu a značné finanční náklady na jeho rekonstrukci a přestavbu zřejmě neumožní jeho využívání v plném rozsahu ani v budoucnu.

V této souvislosti je třeba připomenout aktivity v souvislosti s rozšířením provozu a služeb letiště Sosnová – Ramš, které je dosud provozováno jako agroletiště. Lokalita má optimální terénní podmínky a přímý kontakt se silnicí I/9, vzletový kužel je však v nežádoucím kontaktu se SPR Novozámecký rybník a SPR Polomené hory.

4. Doprava netradiční**Lodní doprava**

Rekreační vodní doprava na Máchově jezeře v Doksech je provozována 3 loděmi pouze během turistické letní sezóny.

Lanové dráhy

Doprava osob kabinovou lanovkou v Liberci – Horním Hanychově na atraktivní vrchol Ještědu má dlouholetou tradici (délka trasy 1 182 m, výškový rozdíl 403 m). V celoročním provozu přepraví cca půl milionu návštěvníků ročně. Ve výstavbě je sedačková lanovka na Černý vrch.

Dvěma sedačkovými lanovkami na Čertovu horu je vybaveno zimní středisko Harrachov, jednou sedačkovou lanovkou na Lysou horu Rokytnice nad Jizerou (z důvodu ochrany životního prostředí má pouze omezený zimní provoz).

II. TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA

1. Vodní hospodářství

Zásobení vodou

Veřejnými vodovody je zásobováno 83% obyvatel 4 okresů, což je mírně pod republikovým průměrem 86% (1996). Skupinovým vodovodem jsou zásobeny podstatné části libereckého i jabloneckého okresu:

Liberec a okolí z pramenišť podzemní vody Dolánky (230 l/s), Libíč (140 l/s), Machnín (65 l/s) a z hlavního povrchového zdroje oblasti nádrže Josefův Důl na Kamenici prostřednictvím úpravy vody v Bedřichově (470 l/s), Jablonecko z povrchového zdroje nádrže Souš prostřednictvím úpravy (230 l/s).

Okresy Česká Lípa a Semily vodárenskými soustavami z mnoha kapacitních pramenišť (největší Česká Lípa – jih 380 l/s a Nudvojovice u Turnova 120 l/s).

Kvalita vody vyhovuje a kvantitativně je zásobení vodou v celém území zajištěno i do výhledu. Oproti minulému období nárůstu spotřeby se prosadily tendence k hospodárnému využívání vody zaváděním reálných cen. To způsobilo podstatné snížení spotřeby jak u obyvatel, tak ve výrobě. Za posledních 5 let klesla spotřeba vody v domácnostech v průměru o 17 %.

Odkanalizování a čištění

Budování systémů veřejných kanalizací zpravidla zaostávalo za výstavbou vodovodů, teprve v posledním období se situace zlepšuje uvedením do provozu nových zařízení (ČOV Liberec + Jablonec nad Nisou, Hrádek nad Nisou, Chrastava, Frýdlant, Smržovka, Rokytnice nad Jizerou, Jablonec nad Jizerou, Semily, Lomnice nad Popelkou, Poniklá, Tanvald-Desná...).

Množství čištěných vod se v období let 1993 – 1998 zvýšilo o 60 %.

Obce kraje větší než 2 000 obyvatel jsou vybaveny ČOV z 90 %.

Na veřejné kanalizační sítě je napojeno 65% obyvatel (celostátní průměr je 73% napojených).

2. Energetika

Zásobování elektrickou energií

Na území regionu nejsou zdroje elektrické energie nadmístního významu. Elektřina je rozváděna distribuční sítí VVN (110 kV), VN (35 kV, 22 kV a 10 kV) a NN (400/230 V). Ta je napájena prostřednictvím nadřazené elektrizační soustavy a dvou hlavních uzlů **400/110 kV Babylon** v okrese Česká Lípa a **400/220/110 kV Bezděčín** v okrese Liberec. Provozovatelem je Severočeská energetika a.s., v okrese Semily Východočeská energetika a.s.

Rozvodná síť zásobuje 100% obyvatel. Celková spotřeba el. energie se v období 1993 – 98 zvýšila o cca 22,5 % na hodnotu **1.141 975 Mwh/rok**, z toho podíl domácností představuje cca 65 %.

Spotřeba domácností v r. 1998 dosáhla **1 780 kWh/obv./rok**

Zásobování plynem

Území Libereckého kraje je plynofikováno zemním plynem VTL přivaděčem z Úžina a Hospozína ze západu a VTL přivaděčem do okresu Semily z východních Čech. Obě soustavy jsou propojeny. Provozovateli jsou Severočeská plynárenská a.s. a Východočeská plynárenská a.s.

Na zemní plyn je v území napojeno 30% obyvatel a spotřeba dosahuje 180m³/obv./rok. (1995)

Zásobování teplem

Centralizované zásobení teplem je realizováno ve větších střediscích osídlení, evidováno je celkem 27 větších či menších soustav.

V Liberci je základním zdrojem teplárna (TTO + plyn o výkonu 228 Mwt + spalovna odpadů 27 Mwt.). Jablonecká soustava obsahuje 3 samostatné zdroje o výkonu 256 Mwt. V ostatních místech jsou zdroje vázány na soustředěnou bytovou výstavbu a velké průmyslové závody. Palivová základna velkých zdrojů byla převedena v posledních letech vesměs z tuhých paliv na zemní plyn.

Tab.: Rozdělení struktury spotřeby paliv a energií (maloodběr + velkoodběr) v jednotlivých okresech (1995):

Okres	Elektrická energie	Zemní plyn	Tuhá paliva	Těžké topné oleje + kapalná paliva
Liberec	25%	25%	31%	19%
Jablonec n/N.	21%	39%	24%	16%
Česká Lípa	31%	24%	34%	11%
Semily	32%	23%	38%	7%

Spotřeba tuhých paliv (1995) postupně klesá – je pod celostátním průměrem.

Využití netradičních energií

Využití netradičních technologií a obnovitelných zdrojů v energetickém zásobování (biomasa, zásobníkové systémy, sluneční, větrná a geotermální energie) je v území minimální, přestože nabídka systémů na trhu se vyvíjí slibně.

3. Spoje

V Libereckém kraji má přímo v obci zajištěné poštovní služby 123 obcí, tj. 56,9 %.

Vytvoření příznivého tržního prostředí umožnilo bouřlivý rozvoj telekomunikačních služeb. Výstavba přenosově výkonných optických kabelů, rychlé tempo v digitalizaci telefonní sítě a budování radiotelefonní přenosové sítě vytvořilo podmínky pro rychlé uspokojování potřeb v instalaci nových pevných i mobilních telefonních stanic. Nadregionální význam má vysílač Ještěd.

Telefon

Hlavním provozovatelem telekomunikačních sítí a poskytovatelem telekomunikačních služeb v celé České republice je společnost ČESKÝ TELECOM, a.s. Do konce roku 2001 je společnost ČESKÝ TELECOM, a.s. držitelem výhradních práv k poskytování mezinárodních a meziměstských telefonních služeb a ke zřizování a provozování pevné sítě pro tyto služby. Současně je v Pověření vydaném této společnosti zaručeno její dominantní postavení při poskytování místní telefonní služby, kromě územních oblastí, kde působí provozovatelé vymezených místních sítí.

Tab.: Počet HTS celkem/na 1000 obyvatel

Okres	1995		1996		1997		1998	
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.
Česká Lípa	20911	200	23970	229	27804	264	33290	316
Jablonec/N.	19774	223	23370	263	27412	309	32114	362
Liberec	31336	196	40483	254	47873	300	56391	353
Semily	15609	206	17939	237	22331	295	25549	338

Pramen: Ročenka Libereckého kraje 1999, ČSÚ Liberec

Rozvoj telekomunikačních sítí a služeb je po stránce financování investic zajišťován jednotlivými telekomunikačními provozovateli (privátní zdroje, princip samofinancování)

Úplná digitalizace sítě je plánovaná na rok 2002. Výhledově se předpokládá rozvoj sítí pro podstatně vyšší přenosové rychlosti. Nové mobilní sítě budou vytvářeny na bázi systémů 3. generace (UMTS, a to jak zemské komponenty) tj. U-UMTS, tak komponenty družicové S-UMTS. Financování těchto projektů z veřejných prostředků se nepředpokládá.

III. NABÍDKA ROZVOJOVÝCH PLOCH

Rozvojové plochy pro výrobu

Současná doba privatizace a restrukturalizace hospodářského systému je charakteristická nároky na rozvojové plochy především v oblasti výroby, obchodu a skladů.

Jejich situování musí být nekompromisně podmíněno souladem se základními rozvojovými koncepcemi obcí.

Husté osídlení, kopcovitý terén a omezující ekologické limity neskýtají mnoho možností pro rozvinutí nových velkoplošných areálů.

Požadavky pro rozvoj výrobní základny jsou především ve větších obcích

Podstatná část předmětných ploch však není dostatečně připravena – zainvestována tak, aby odpovídala požadavkům investorů (vyřešené majetkové vztahy, dopravní dostupnost, technická infrastruktura). Pokud nebude tato problematika urychleně řešena, nelze očekávat zájem zahraničních investorů o vstup do území, přestože pracovní síly jsou k dispozici.

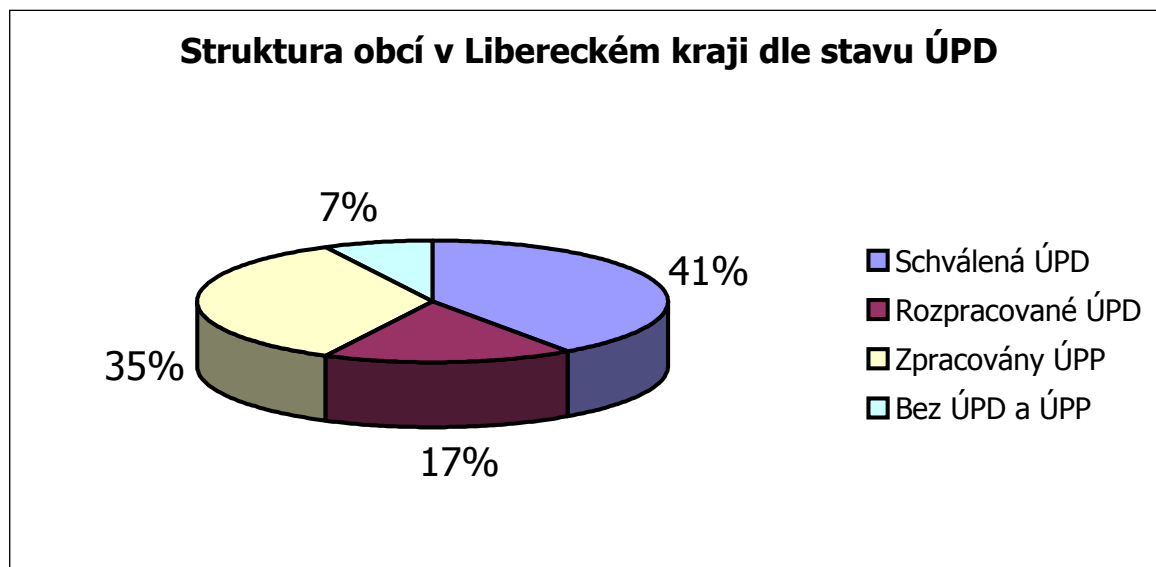
Městem s největší šancí na získání velké zahraniční investice v oblasti výroby je Liberec, který má v přípravě dvě průmyslové zóny o rozsahu cca 120 a 60 ha, včetně vazby na výzkum a vývoj. Ostatní města rozsahem nabízených ploch a dalším nabízeným zázemím (pracovní síly, služby atd.) mohou uspokojit spíše střední a menší investory.

IV. ÚZEMNÍ PLÁNY A ROZVOJOVÉ DOKUMENTY

Tab.: Aktuální stav územně plánovací dokumentace na území Libereckého kraje

Stav	Počet obcí	Podíl na počtu obcí
Schválená ÚPD	87	40,3 %
Rozpracované ÚPD	37	17,1 %
Zpracovány ÚPP	76	35,2 %

Bez ÚPD a ÚPP	16	7,4 %
Celkem	216	100,0 %

Územní plány velkých územních celků (ÚPN VÚC) pokrývají téměř celé území čtyř okresů kromě střední a jižní části okresu Semily.

Nově zpracované a schválené ÚPN VÚC mají Krkonoše (1994) a Ralsko (1994). ÚPN VÚC Liberecká sídelní regionální aglomerace, Českolipsko byl schválen před rokem 1990 a jsou nově rozpracovány nebo, případně opatřeny změnami a doplňky.

V červnu 2001 bylo zahájeno zpracování ÚPN VÚC LK (usnesení č. 62/01/ZK). Ukončení prací na ÚPN VÚC LK je v souladu s přijatým harmonogramem plánováno na říjen 2004.

Rozvojové dokumenty zpracované po roce 1990

V tomto období bylo zpracováno nebo rozpracováno na euroregionální, okresní nebo obecní úrovni množství dokumentů – studií, generelů, koncepcí, programů, analýz apod., které mnohdy nebyly vzájemně koordinovány a většinou postrádaly základní koncepční úvahy případně direktivy z celostátního hlediska. Přesto tyto materiály tvoří významnou podkladovou základnu.

V letech 1998 –1999 byla zpracována první verze Strategie regionálního rozvoje LK a Regionální operační program pro NUTS 2 Severovýchod. Oba tyto dokumenty zakládají koncepci rozvoje LK s návazností na Národní rozvojový plán ČR. Od konce roku 1999 jsou zpracovávány koncepce rozvoje postupně zakládaných sdružení obcí – mikroregionů. V roce 2000 byl připraven koncept střednědobého Programu rozvoje kraje, na jehož přípravě se za koordinace okresních úřadů podílela řada institucí a organizací celého kraje.

Prostřednictvím Euroregionu Nisa a mezinárodních pomocí bylo zajištěno několik dalších rozvojových dokumentů, zahrnujících území budoucího Libereckého kraje (energetický generel, koncept rozvoje cestovního ruchu, koncepce dopravy).

V. ZÁVĚRY

Dopravní infrastruktura

Liberecký kraj je pokryt hustou sítí železničních tras, které nevyhovují současným nárokům. Území není přímo zapojeno ve vysokorychlostní železniční síti. V uplynulém období došlo ke zhoršení obsluhy území osobní dopravou a snížení přepravních výkonů v dopravě nákladní. Problémem je také zanedbaná údržba drážních a staničních zařízení.

Území Libereckého kraje je zapojeno v síti silničních rychlostních komunikací. Zátěž silniční sítě s rozvojem motorizace prudce narostla, rychlý rozvoj není podporován úměrným zkvalitňováním a údržbou silniční sítě. Stav silniční sítě na celém území Libereckého kraje je obecně neuspokojivý, nejhorší z hlediska technického stavu je v členitém území okresu Semily a Jablonec nad Nisou, kde je hustota silniční sítě nižších kategorií nejvyšší. Nedostatečná je rovněž kapacita odstavných parkovacích ploch.

Pokles přepravy osob veřejnou autobusovou dopravou vedl ke snížení obslužnosti území, zejména malých sídel. Letecká doprava má z hlediska výkonů zanedbatelný význam.

Další významné aspekty:

- Absence letiště s pravidelným provozem a snaha o rekonstrukci a dostavbu letiště v Liberci.
- Problematika dalšího využití letiště Ralsko.
- Nárůst obliby cykloturistiky a postupné značení cyklotras, chybí řešení cyklodopravy v sídlech a samostatné trasy pro cyklisty.

Technická infrastruktura

Obecně lze na úrovni Libereckého kraje konstatovat nevyvážený stav celé technické infrastruktury. Kvalita vody je vyhovující s dostatečnou kapacitou, i do výhledu. Nutné je dobudování kanalizační sítě a čištění odpadních vod. V Libereckém kraji je neuspokojivý stav převážně v menších sídlech do 5000 obyvatel.

Pokračuje zvyšování počtu plynofikovaných obcí a podílu plynu na vytěšňování tuhých paliv při vytápění. Stav elektrifikace Libereckého kraje je uspokojivý, pokryto 100 % obyvatel. Problémem je zastaralost místní sítě, stávající kapacita trafostanic a převody napěťových systémů. Teplem jsou z CZT zásobena větší střediska osídlení. Využívání netradičních energií se v kraji využívá minimálně.

Rychlé tempo rozvoje telekomunikačních služeb a počtu pevných i mobilních telefonních stanic, pokračuje rozvoj radiokomunikací a hromadných sdělovacích medií, internetu. Tomuto trendu dosud neodpovídá dosažená úroveň IZS a jeho celorepublikové propojení.

Rozvojové plochy

Výběr ploch je komplikovaný v důsledku složité konfigurace terénu v některých sídlech, dopravní dostupností, majetkoprávními problémy a nepřipraveností technické infrastruktury.

Je sledován úbytek funkce bydlení a každodenních služeb v městských jádrech a tím jejich umrtvování. Snížení tempa bytové výstavby na hodnoty let padesátých má nepříznivý odraz v demografii. Opouštění původních průmyslových závodů a výstavba halových staveb na nových plochách.

Územní příprava celkově není na uspokojivé úrovni, projevují se značné lokální rozdíly.

D – ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Kvalita životního prostředí je v rámci území Libereckého kraje, v hodnocení podle jednotlivých složek životního prostředí, územně diferencovaná.

I. OVZDUŠÍ

1. Emise

Kvalita ovzduší v Libereckém kraji je nejvíce ovlivňována emisemi z dopravy a ze spalovacích procesů. Nejvýznamnějšími znečišťovateli ovzduší jsou Teplárna Liberec a.s., Termizo a.s., slévárny v Liberci a Žandově, Licolor, Českolipská teplárenská a.s. a její výtopny Dukla v České Lípě a Hradčany (Ralsko), výtopna Brandl v Jablonci nad Nisou a kotelny a.s. Lineta, kamenolom v Chlumu a těžba štěrkopísku v Grabštejně.

Vývojový trend z tabulky ukazuje na postupné snižování celkových emisí ze stacionárních zdrojů do ovzduší. Největší pokles se projevuje u polutantů CO, C_xH_y a tuhých látek. Střední pokles je patrný u SO₂. Nejpomaleji dochází ke snižování emisí NO_x. Tento trend u NO_x je na jedné straně způsoben poklesem emisí NO_x ze stacionárních zdrojů (plynofikace sídel), na druhé straně však nárůstem NO_x z automobilové dopravy.

Tab.: Celkové emise hlavních znečišťujících látek ze stacionárních zdrojů, podíly podle kategorií zdrojů znečišťování ovzduší (kt.rok⁻¹)

	REZZO	Tuhé látky		SO ₂		NO _x		CO		C _x H _y	
		1996	1998	1996	1998	1996	1998	1996	1998	1996	1998
Emise celkem	1-3	5,60	3,41	12,90	7,71	3,50	2,55	18,90	11,16	4,40	2,58
Velké zdroje	1	1,40	0,95	6,00	3,56	2,00	1,46	1,10	1,14	0,30	0,27
Střední zdroje	2	1,30	0,73	1,30	0,70	0,40	0,37	1,50	0,83	0,50	0,26
Malé zdroje	3	2,90	1,74	5,60	3,45	1,10	0,72	16,30	9,19	3,60	2,05

Zdroj: ČHMÚ

2. Imise

V Libereckém kraji jsou dle vyhlášky MŽP ČR č. 41/1991 Sb. za oblastí, které vyžadují zvláštní ochranu ovzduší, považovány okres Liberec a město Česká Lípa. Celkově je v provozu v tomto kraji 11 stanic automatizovaného imisního monitoringu (AIM) a 8 stanic manuálních, provozovaných ČHMÚ, dále 2 manuální stanice provozované okresními hygienickými stanicemi, 8 manuálních stanic provozovaných VÚRV. Monitorovacích stanic není (s výjimkou Liberecka) dostatečné množství. Obvykle jsou sledovány pouze tři základní parametry znečištění (polévatý prach, SO₂, NO_x).

Za období 1996-1998 je patrné, že na území Libereckého kraje dochází celkově k poklesu imisní koncentrace SO₂, jak v průměrných hodnotách, tak v maximálních, a to cca o 30 %. Hodnoty imisních koncentrací NO_x ve městech Jablonec nad Nisou a Liberec zůstávají téměř stejné, v ostatních měřených lokalitách klesají cca o 10 % - 20 %. U prašného aerosolu dochází rovněž k poklesu, např. v Liberci u průměrných hodnot o cca 30 % a u maximálních hodnot až o cca 70 %.

Tab.: Výsledky měření kvality ovzduší na vybraných stanicích (µg.m⁻³)

Stanoviště	SO ₂			NO _x			PM ₁₀		
	prům.	K95	max.	prům.	K95	max.	prům.	K95	max.
Hrádek n. Nis. (ČHMÚ)									
1996	27	73	142	25	52	124	40	106	449
1997	23	66	155	23	46	124	34	77	544
1998	15	43	107	20	43	173	26	59	171
Liberec – město (ČHMÚ)									
1996	36	98	213	52	110	236	52	145	415
1997	28	68	251	51	107	277	42	99	561
1998	19	50	131	42	106	272	29	70	173
Česká Lípa (ČHMÚ)									
1996	33	100	471	38	88	204	41	100	296
1997	24	70	207	37	78	175	38	100	306
1998	18	46	107	30	71	183	28	70	218
Frýdlant – Údolí (ČHMÚ)									
1996	29	79	139	20	41	97	33	81	142
1997	24	77	165	20	42	84	27	60	189
1998	15	40	113	16	32	93	18	39	100
Souš (ČHMÚ)									
1996	26	68	135	18	39	95	26	65	128
1997	22	56	118	16	36	91	20	48	106
1998	14	37	122	12	25	55	16	33	69
Jablonec – město (ČHMÚ)									
1996	30	79	139	38	84	143	43	114	195
1997	26	65	128	38	86	189	36	87	167
1998	17	47	90	37	89	348	26	61	121

Zdroj: ČHMÚ

Vysvětlivky: prům. = aritmetický průměr

k95 = 95% kvantil

max. = denní maximum v roce

PM₁₀ = prašný aerosol – měření respirabilní frakce PM₁₀

3. Program realizace snižování znečištění ovzduší

V Libereckém kraji neustále probíhá jak plošná plynofikace obcí a měst, tak velkých stacionárních zdrojů. Konkrétním přínosem plynofikace je snížení emisí SO₂ a tuhých látek.

U středních energetických zdrojů dochází v Libereckém kraji k přechodům z klasického způsobu získávání energie k alternativním zdrojům energie zcela sporadicky.

II. VODA

Roční úhrn srážek se dle dlouhodobého sledování pohybuje na Jablonecku v hodnotě 997 mm, na Liberecku 896 mm, ve Frýdlantském výběžku 1 018 mm, v Jizerských horách a Krkonoších 1315 mm, v jižní

části Semilská 873 a na Českolipsku 885. V jednotlivých letech jsou pozorovány větší či menší výkyvy. V Libereckém kraji trvají problémy s rychlým odtokem srážkových vod z tohoto území. (způsobeno odlesněním, zemědělským obděláváním nevhodných např. svažitéch ploch, stavebním hutněním a zpevňováním pozemků). Vzhledem k velkým množstvím spadlých srážek, je zde vhodné posílit přirozené funkce ekosystémů, zvětšit množství vodních ploch, přirozených koryt toků, mokřadů, atd.

1. Zásobování pitnou vodou

Objem vyrobené pitné vody zaznamenává v posledních letech pokles. Mezi roky 1997 a 1998 činí tento pokles 20 %. Důvodem poklesu je mimo jiné snížení počtu obyvatel zásobených vodou z veřejných vodovodů a jejich přechod k individuálnímu zásobování (z vlastních studní). Tento přechod je způsoben ekonomickými motivy. Přetrvávají problémy se ztrátami vody v rozvodech starších vodovodních sítí.

2. Chráněné oblasti přirozené akumulace vod

Ke změnám počtu chráněných oblastí přirozené akumulace vod, ani ke změnám jejich výměry v posledních letech nedochází.

Tab.: Chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV)

Název CHOPAV	Plocha (km ²)	Podíl na ploše oblasti (%)
Jizerské hory + Krkonoše	464	14,67
Severočeská křída	1 423	44,99

Pramen: VÚV T.G.M.

3. Stav povrchových vod

Stav kvality vody hlavních toků v Libereckém kraji zůstává v posledních letech (1998-9) zhruba na stejné úrovni jako v období předcházejícím. K nejvýznamněji znečištěným tokům i nadále patří Lužická Nisa, Smědá, Ploučnice, Popelka a Oleška.

4. Odpadní vody

V kategorii odpadních vod převažují v kraji vody splaškové a průmyslové, zejména z textilního průmyslu, povrchové úpravy kovů (Cu, Ni, Cr, Zn, kyanidy), sklářského průmyslu, strojírenského průmyslu a odpadní vody důlní ze s.p. DIAMO.

Tab.: Vypouštěné odpadní vody (mil.m³)

	1995	1996	1997	1998	1999
Odpadní vody vypouštěné do vod povrchových	58,69	61,62	61,41	64,99	59,62
Odpadní vody vypouštěné do veřejných kanalizací	23,57	29,43	28,56	20,00	19,40
z toho: čištěné na ČOV (bez srážkových vod)	19,26	25,38	25,18	16,20	15,70
Odpadní vody čištěné na ČOV (vč. srážkových vod) za hlavní provozovatele v kraji	23,99	29,95	29,74	42,60	39,80

Pramen: ČSÚ, VÚV T.G.M.

Tab.: Obyvatelé napojení na veřejnou kanalizaci (tis. obyvatel)

	1995	1996	1997	1998
Počet obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci	270	276	276	282
Z toho: napojených na veřejnou kanalizaci s koncovou ČOV	180	189	189	240

Pramen: ČSÚ

Tab.: Počet čistíren odpadních vod

Okres	1993	1996	1998
Česká Lípa	16	16	21
Jablonec nad Nisou	14	19	21
Liberec	19	24	26
Semily	9	13	16

III. PŮDA

Z celkové výměry zemědělské půdy v Libereckém kraji se nachází 12,4% v CHKO, 17,9% v CHOPAV a v PHO 3,2%.

Podnikatelské aktivity v oblasti investiční výstavby směřují na nejkvalitnější zemědělské půdy v okolí sídelních útvarů a někdy i mimo plochy vymezené k rozvoji platnými územními plány. Důvodem je jejich jednoduché a méně nákladné zainvestování a relativně nízká cena zemědělské půdy ve srovnání se stavebními pozemky.

Problém s neudržováním neobhospodařované zemědělské půdy trvá. Přesunul se do oblastí s vyšší bonitou zemědělské půdy, kde není možno čerpat dotace na údržbu pozemků. Jedná se zejména o pozemky na nichž dříve hospodařily státní statky a jsou z větší části se správě Pozemkového fondu ČR. Bilance půdy a jejich podílů z celkové výměry viz kapitola zemědělství

IV. HORNINOVÉ PROSTŘEDÍ

Zde se jedná o řešení problémů spojených s restitučními nároky a o důsledné dodržování a provádění kontroly postupu odlesňování pro potřeby těžby. Poslední období lze charakterizovat na jedné straně zvýšeným zájmem o potenciální využití dalších dosud netěžných ložisek štěrkopísků a stavebních písků, na druhé straně pak pokračujícím útlumem hornické činnosti na části stávajících lokalit. Dominantní okruhy problémů : sanace následků těžby, střety zájmů v přípravných řízeních na nových lokalitách ložisek stavebních písků a štěrkopísků, rekultivace ploch starých pískoven, řešení dalšího postupu sanace kontaminovaného horninového prostředí v bývalém VVP Ralsko, problematika lokálních střetů zájmů ochrany ŽP a podnikatelských aktivit.

V. PŘÍRODA

Nebyly zde zaznamenány podstatné extrémní odchylky klimatických vlivů ani vlivů antropogenních, zvyšuje se počet některých chráněných druhů. V souvislosti s nekosením luk dochází ke snížení výskytu chráněných rostlinných druhů. Likvidace invazních druhů (křídlatka, bolševník) pokračuje podle finančních možností obcí. Nebezpečí rozšíření těchto druhů nadále trvá. V roce 1998 bylo vyhlášeno 9 nových maloplošných zvláště chráněných území. (Vlhošť (okres Česká Lípa), Meandry Smědá (okres Liberec), Apolena, Bažantník, Hruboskalsko, Jezírko Pod Tábořem, Nístějka, Trosky, Údolí Vošmendy (okres Semily).

Z Programu revitalizace říčních systémů bylo do roku 1992 realizováno celkem 38 akcí v celkové hodnotě 50,99 mil. Kč. V rámci Programu péče o krajinu bylo financováno mimo území NP a CHKO celkem 82 akcí v hodnotě téměř 5,5 mil. Kč.

Nezájem o hospodaření na zemědělské půdě trvá. Z toho vyplývá negativní dopad na krajinný ráz, na kvalitu půd a na úbytek druhové diversity. Snižování výměry zaplevelených pozemků je velmi pomalé až stagnující.

Tab.: Zvláště chráněná území (stav k 31.12.1998) v LK

Kategorie	Celkem (počet)	Rozloha (ha)
Národní park (NP)	1	11 221 + 7964 (ochr.pásma)
Chráněná krajinná oblast (CHKO)	5	81 735
Národní přírodní rezervace (NPR)	7	2 623
Národní přírodní památka (NPP)	8	361
Přírodní rezervace (PR)	36	1 837
Přírodní památka (PP)	50	1 658
Přírodní park	3	14 145

Pramen: SCHKO ČR, AOPK ČR, OkÚ

Významným aspektem v oblasti ochrany přírody a krajiny je vymezení a respektování územních systémů ekologické stability (ÚSES) v kategoriích nadregionální, regionální a místní.

VI. LESY

Dochází k postupnému snižování celkových stavů spárkaté zvěře. Přesto stále dosud převyšují stavy normované. Hospodaření ve státních lesích (LČR s.p.) postupně směřuje k maloplošnému až podrobnému hospodaření s cílem zvýšit procento přirozené obnovy.

V letech 1999-2000 docházelo k rozsáhlým změnám kategorizace v souvislosti se změnou právních předpisů. Dosud bez aktualizace v terénu. Lze předpokládat, že podíl ochranných lesů i lesů zvláštního určení bude v LK nad průměrem ČR.

Emise SO₂ byly v posledních letech výrazně sníženy. Dlouhodobým působením imisí došlo ke značné změně půdních podmínek. Zdravotní stav nově založených porostů je uspokojivý a u zbytku starších porostů se nezhoršuje. Přesto je třeba počítat s možným zhoršením situace.

Rok 1998 se stal prvním rokem realizace Programu stabilizace Jizerských hor. Předmětem programu se stala podpora opatření, prováděných za účelem zvýšení ekologické stability lesních porostů Jizerských hor a oblasti Ještědu. Program byl schválen k naplnění kompenzačních opatření v souvislosti s přípravou kandidatury na Mistrovství světa v klasickém lyžování v roce 2005. Byl schválen oblastní plán rozvoje lesů pro přírodní lesní oblast Podkrkonoší, jehož cílem je doporučit zásady hospodaření v lesích pro zpracování lesních hospodářských plánů a osnov.

Tab.: Kategorizace lesů v Libereckém kraji (tis. ha)

Kategorizace lesů	1995	1996	1997	1998
Hospodářské	46,75	46,75	48,84	49,28
Ochranné	5,71	5,71	5,43	5,77
Zvláštního určení	47,11	47,11	61,87	61,09

Poznámka: bez lesů MO

Pramen: ÚHÚL

Tab.: Přehled vývoje imisního poškození lesních porostů v Libereckém kraji (tis. ha)

Druh porostů	1995	1996	1997	1998
Lesní porosty celkem	99,57	99,57	116,14	116,14
Porosty zdravé	56,31	56,31	70,98	70,98
Porosty poškozené	43,26	43,26	45,16	45,16

Poznámka: bez lesů MO

Pramen: ÚHÚL

VII. SUROVINY, ODPADY

Vzniklý odpad je likvidován převážně skládkováním či spalováním. Na rozdíl od jiných oblastí ČR je v kraji relativně malý počet skládek jak pro odpad TKO, tak skládek použitelných pro průmyslový odpad. Dochází ke snižování počtu skládek, především 2. a 3. skupiny

Dominantními zařízeními na zneškodňování odpadů zůstávají v Libereckém kraji nadále skládky TKO Košťálov, Chotyně a Svébořice.

Rozšíření kapacity v oblasti zneškodňování odpadů představuje spalovna komunálních odpadů a.s. TERMIZO v Liberci, uvedená do provozu v roce 1999.

V LK je uvedeno do provozu zařízení k úpravě odpadů biodegradací a cementovou a vápennou stabilizací, a.s. GESTA Rynoltice. V Lomnici nad Popelkou je kompostárna.

V okrese Liberec je uvedeno do provozu zařízení k úpravě odpadů biodegradací a cementovou a vápennou stabilizací, a.s. GESTA Rynoltice.

Podle zákona č. 125/1997 Sb., o odpadech, začaly obce, jako původci komunálního odpadu, zřizovat sběrné dvory vyříděných složek komunálního odpadu.

Tab.: Produkce a nakládání s odpadem (kt)

	Ostatní odpad	Nebezpečný odpad
Produkce odpadu celkem	513	259
Úprava nebo využití odpadu	161	161
Zneškodňování skládkováním	301	29
Zneškodňování spalováním	25	12

Pramen: OkÚ

VIII. STARÉ EKOLOGICKÉ ZÁTĚŽE

Přetrvávajícími prioritními problémy v ochraně životního prostředí jsou kontaminace půdy a podzemních vod v bývalém vojenském prostoru Ralsko a rekultivace odkaliště z těžby a úpravy uranu ve Stráži pod Ralskem s.p. DIAMO. Značné riziko představují skládky, které ohrožují životní prostředí výluhy i s obsahem těžkých kovů. Jedná se o skládku Horky, skládku Rokovu s.r.o., skládku Rukavičkářských závodů a.s.

v Mimoni, skládku galvanických kalů Rádlo, skládku a kontaminaci areálu ZPA s.p. Nový Bor, skládku Sléváren s.r.o. v Žandově, skládku TKO Honvard (město Tanvald), skládku Merklov (město Desná), Sklenařice, Rovný u Semil, Chuchelna, Chotyně, Barborka, Kozly.

IX. DOPRAVA

Území Libereckého kraje má tranzitní charakter ve směru k hranicím (sever, jih) a ve směru Ústí nad Labem, Hradec Králové (východ, západ). Sledované vývojové trendy v silniční dopravě ukazují na dlouhodobý nárůst individuální automobilové dopravy a na úbytek používání hromadných dopravních prostředků. S tímto vývojem je spojeno zvyšování koncentrací škodlivin v ovzduší a hlukové zátěže v závislosti na automobilové dopravě. Tyto negativní vlivy se projevují zejména v dopravou zatížených centrech měst, např. v aglomeraci Liberec – Jablonec nad Nisou.

Dlouhodobě pozorovaná intenzita automobilové dopravy na důležitých tazích silniční sítě kraje je uvedena v kapitole Infrastruktura.

X. ENVIRONMENTÁLNÍ ŘÍZENÍ ÚZEMÍ, INFORMOVANOST, VZDĚLÁVÁNÍ A OSVĚTA

V roce 1998 vstoupil v platnost zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Na území Libereckého kraje existují pouze sporadické pravidelné informační toky mezi odbornými institucemi, orgány státní správy a samosprávy směrem k obyvatelstvu v oblastech environmentální problematiky a problematiky udržitelného rozvoje.

Neexistuje monitoring indikátorů udržitelného rozvoje a sledování rozvoje kraje a jednotlivých území v souladu s principy udržitelného rozvoje. Není funkční provázanost takového rozvoje s územními plány. Nevyužívají se možnosti řízení rozvoje území a lokalit pomocí ekologických programů, pomocí Agend 21 či REMS (Regional environment management systém).

XI. ZÁVĚRY (Prioritní problémy v ochraně životního prostředí)

Nejvýznamnějšími problémy v ochraně životního prostředí v Libereckém kraji jsou:

- rozvoj území probíhá bez souladu s principy udržitelného rozvoje
- trvajících dálkových přenosy škodlivin z emisních zdrojů za hranicemi kraje, především z Polska
- v důsledku nárůstu automobilové dopravy se zvyšuje zatížení prostředí emisemi z provozu automobilů (emise plynné, pevné, hlukové)
- kontaminace podzemních vod v důsledku dřívější chemické těžby uranu v lokalitách Stráž pod Ralskem a Hamr na Jezeře
- havarijní znečištění podzemních vod v bývalém vojenském prostoru Ralsko, kontaminace půdy a podzemních vod ropnými a chlorovanými uhlovodíky
- ovlivnění kvality a kvantity povrchových a podzemních vod na území CHOPAV Jizerské hory a Krkonoše, v důsledku změn odtokových poměrů, v CHOPAV Severočeská křída v důsledku dřívějšího nevhodného hospodaření na půdách a v důsledku kontaminace např. dusičnany z nevhodného používání hnojiv a chemických přípravků
- vysoká spotřeba vstupních surovin a vysoká energetická náročnost, nevyužívání alternativních zdrojů energie
- nedostatek zařízení na využívání odpadů, zejména zařízení na recyklaci, případně zpracování vytříděných složek komunálního odpadu (sklo, papír, plasty)
- nepovolené skládky vznikající zejména v okrajových částech obcí, na lesních pozemcích a na pozemcích ve správě Pozemkového fondu
- absence regionálních plánů pro nakládání s nebezpečnými odpady
- neexistence sběru a hospodárného využívání druhotných surovin (např. obalových materiálů, galvanických lázní, atd.....)
- absence regionálních plánů pro nakládání s druhotnými surovinami
- střety zájmů při těžbě kamene a písku se zájmy ochrany přírody
- neobhospodařování zemědělských pozemků
- pomalé zavádění environmentálně orientovaných systémů řízení podniků a regionů (Národní program EMAS)
- nedostatečný monitoring kvality ŽP a indikátorů udržitelného rozvoje
- nedostatečná osvěta, vzdělávání a funkčnost informačních systémů k ŽP

E – CESTOVNÍ RUCH

I. ZÓNY CESTOVNÍHO RUCHU, STŘEDISKA CESTOVNÍHO RUCHU

Česká centrála cestovního ruchu rozdělila v roce 1999 ČR do turistických marketingových regionů. Liberecký kraj spadá do dvou oblastí:

- 1) **Český sever** (okresy Česká Lípa, Liberec, Jablonec n.N., Semily a Trutnov)
- 2) **Český ráj** (část okresů Liberec, Jablonec, Semily, Jičín a Mladá Boleslav).

Nejvýznamnější střediska CR v LK:

Frydlantsko – oblast s převažující letní sezónou, pěší turistika a cykloturistika. Dominantou Frydlantska je frydlantský zámek, významnou atraktivitou je klášterní komplex v Hejnicích. Frydlantsko zaujímá rozlohu 319 km². V osmnácti samosprávních městech a obcích žije 24 tisíc obyvatel. Středisko cestovního ruchu – Frydlant, významným centrem cestovního ruchu je rovněž lázeňské místo Lázně Libverda.

Liberec a okolí – oblast vymezená katastry města Liberce, které je centrem celého LK a několika přilehlých měst a obcí na severozápad směrem k hranicím s Německem. Liberec je charakterizován komplexní nabídkou pro celoroční turistiku s mírnou převahou letní sezóny. Je ideálním místem pro pěší turistiku – návštěvu ZOO, botanické zahrady, muzea, galerie, divadla, krajské knihovny..., v Chrastavě muzea požární techniky, hradu Grabštejn v Chotyni, a cykloturistiku v létě a lyžování v zimě. Středisko cestovního ruchu – Liberec.

Českokubsko (Podještědí) – méně navštěvovaná oblast. Je krajem Karolíny Světlé s mnoha památkami lidové architektury. Značené turistické cesty jsou vhodné pro pěší turistiku, cykloturistiku. Mezi hlavní kulturně-historické atraktivity území patří v Českém Dubu Podještědské muzeum Karolíny Světlé, johanitská komenda a kaple sv. Jana Křtitele. Ojedinelou sportovní atraktivitou je golfové hřiště ve Světlé p.J. – Rozstání. Středisko cestovního ruchu – Český Dub, specifický význam mají Lázně Kundratice.

Lužické hory – Oblast CHKO Lužické hory, zámek Lemberk...Přesahuje svou rozlohou na SZ do oblasti Šluknovského výběžku v Ústeckém kraji. Převažující pěší turistika, cykloturistika. Střediska cestovního ruchu – Nový Bor, Jablonné v Podještědí, zimní rekreace – Luž, Polevsko.

Doksy – Máchův Kraj se známým Máchovým jezerem a hradem Bezděz patří mezi atraktivity letní turistiky kde nemá zimní sezóna z hlediska cestovního ruchu prakticky žádný význam. Podobně jako Doksy tak i sousední **Ralsko** patří mezi oblasti těžící z letní sezóny, vodních sportů a pěší turistiky. Bývalý vojenský prostor je velmi vhodný pro cykloturistiku. Pro účely cestovního ruchu je však doposud málo využíván. Středisko cestovního ruchu – Doksy.

Českolipsko – Jde o území s rozvíjející se venkovskou turistikou a tradiční pěší a cykloturistikou, s možností rekreace u Holanských rybníků. Město Česká Lípa je centrem oblasti – muzeum, v Zákupích známý zámek. Těžiště cestovního ruchu leží v letní sezóně. Středisko cestovního ruchu – Česká Lípa.

Krkonoše – využití pro zimní sporty i pěší turistiku v letním období. Celé Krkonoše spadají do území se zvýšenou ochranou přírody – KRNAP (Krkonošský národní park). Jednotlivá střediska Krkonoš na území LK, ale také v okrese Trutnov (Královéhradecký kraj) jsou postupně technicky dovybavována (upravované sjezdovky, vleky, sněžná děla, ubytování atd.). V nejznámějším lyžařském středisku Harrachov se pořádají lyžařské podniky světového významu. Střediska cestovního ruchu – Harrachov, Rokytnice nad Jizerou, Benecko, Vítkovice-Míšečky.

Jizerské hory - Oblast spadá pod správu Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Jizerské hory. Využití pro zimní sporty ale i pro cykloturistiku v letní sezóně. Některá centra je nutno dobudovat se zaměřením jak na zimní tak na letní cestovní ruch. Středisko cestovního ruchu – Jablonec n. Nisou, Bedřichov – Janov nad Nisou.

Podkrkonoší - celoroční rekreace. Oblast je velmi vhodná pro rozvoj venkovské turistiky. (Zčásti leží v Královéhradeckém kraji). Pozoruhodná lidová architektura, muzea v Jilemnici a ve Vysokém nad Jizerou. Středisko cestovního ruchu – Jilemnice.

Horní Pojizeří

(území okolí Železného Brodu, Semil a Lomnice nad Popelkou)-

- tento název se začíná uplatňovat teprve v poslední době, neboť se jedná o méně frekventovanou oblast, která není z hlediska cestovního ruchu zcela doceněná. Na jaře vhodná pro vodácké sporty, v létě pro pěší turistiku a cykloturistiku a v zimě pro běžecké lyžování. Za zmínku stojí turisty vyhledávaná Riegrova stezka vedoucí ze Semil podél řeky Jizery do Železného Brodu, jedinečné Bozkovské dolomitové jeskyně, v každém městě se nachází muzeum. Střediska cestovního ruchu – Železný Brod, Lomnice n. Popelkou, Semily.

Český ráj

- národní význam s dominující letní sezónou. Tato oblast usiluje o zapsání do Seznamu světového dědictví UNESCO do kategorie přírodních památek. Významnou částí se rozkládá na území CHKO Český ráj. Je výjimečný koncentrací přírodních zajímavostí a historických památek na malém území. Oblast je tradičně spojena s horolezectvím, pěší turistikou a cykloturistikou. Do budoucna se chce profilovat vedle již zmíněných forem turistiky jako místo venkovské turistiky a řemeslné tradice (zpracování drahých kamenů, výroba šperků). Český ráj zasahuje na jihu do kraje Středočeského a do Královéhradeckého na východě. Střediska cestovního ruchu – Turnov, Malá Skála.

Výše popsané oblasti nejsou na stejné úrovni co do frekvence využití. Využití potenciálu území pro CR se zachováním jeho dostatečné ochrany je závislé kromě vlastních atraktivit na potřebné vybavení území tzv. materiálně-technické základně území a na míře a způsobu ovlivňování přílivu „žádoucích“ účastníků CR. Tyto podmínky však nejsou dosud plošně akceptovány a tak jsou velmi omezujícím faktorem v rozvoji cestovního ruchu v LK.

Očekávané trendy:

- pokračující rozvoj cykloturistiky – budování vybavených cyklotras a cyklostezek, koordinace tvorby sítě cyklistických cest
- vzrůstající zájem o venkovskou turistiku a agroturistiku – využití možností území
- zvyšující se poptávky po minimální standardní materiálně-technické základně – ubytovací, stravovací kapacity, dopravní služby, ostatní služby
- využití některých území pro rozvoj CR
- rostoucí význam lázeňství jako potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu

II. INFORMAČNÍ CENTRA

V Libereckém kraje je dosud zřízeno 26 informačních center (IC). Tato centra jsou rovnoměrně rozmístěna po celém území LK ve všech významných lokalitách cestovního ruchu. Úroveň služeb informačních center je dle podmínek a místa působení odlišná. IC zajišťují kromě dvou celoročního provozu. Většina IC je zřízena městy či obcemi, dobře fungují i některá soukromá. Doplňují je informační centra veřejných knihoven s přístupem na internet.

Očekávané trendy:

- nutnost provést rozdělení území do informační správy jednotlivých IC (spádová území IC)
- zapojení IC do tvorby a distribuce regionálních produktů CR
- vytvoření fungujícího on-line rezervačního a informačního systému ve spolupráci IC a subjektů působících v oblasti CR
- zapojení IC do statistických zjišťování v oblasti CR
- zajištění komunikace a spolupráce všech subjektů CR

III. INFORMAČNÍ SYSTÉMY

Oblast LK má hustou síť informačních tabulí. Jako jediná oblast v České republice jsou téměř všechna města LK vybavena dotykovým infoboxem – 35 měst.

Trendy:

- zajištění jednotné prezentace území jako celku, vytvoření kvalitních regionální propagačních materiálů
- ve spolupráci s CK ve větší míře realizace „incomingové“ turistiky
- s využitím sítě internet vytvoření fungujícího on-line rezervačního a informačního systému ve spolupráci IC a subjektů působících v oblasti CR

IV. VYBAVENOST ÚZEMÍ

1. Rekreační areály okresů

Atraktivita	Česká Lípa	Liberec	Semily	Jablonec n.N.
Koupání	Holanské rybníky	Kristýna		Údolní nádrž Mšeno
	Vodní nádrže ve Stráži p. R.(Horka)	Harcovská přehrada	Řeka Jizera	
	Rybník Hamr	Fojtka	Rybníky – Český ráj	
	Máchovo jezero	Příšovice-Písečák		
Kryté bazény	Česká Lípa	Liberec	Turnov, Jilemnice	Jablonec n./N.
Horolezectví	Dubské skály, Lužické hory...	Jizerské hory, Lužické hory...	Hruboskalské skalní město, Klokočské a Betlémské skály...	Jizerské hory, Suché skály, Pantheon...
Lyžařská střediska		Ještěd	Harrachov, Rokytnice, Benecko	Bedřichov, Tanvaldský špičák
Jezdectví	5 subjektů	9 subjektů	8 subjektů	10 subjektů
Ledové plochy	Česká Lípa	Liberec	Lomnice n.Popelkou	Jablonec n.N.
Lázeňství		Kundratice, Libverda		

2. Objekty zájmu cestovního ruchu

Okres	Kulturní zařízení			Hrady a zámky	Rozhledny	Technické	Církevní	MPZ	VCHÚ	MCHÚ
	Kina	Divadla	Muzea a galerie							
Liberec	9	3	8	3	4	8	4	3	2	20
Jablonec n. N.	7	1	9	3	9	13	2	2	1	10
Česká Lípa	6	2	6	5	0	3	5	5	3	13
Semily	8	2	11	3	3	16	17	2	2	20
Liberecký kraj	30	8	34	14	16	40	28	12	8	64

Pozn.: výčet není taxativní

Vysvětlivky:

1. MCHÚ – maloplošná chráněná území – Národní přír. rezervace, Národní přír. památka, Přírodní rezervace
2. VCHÚ – velkoplošná chráněná území – CHKO, KRNP
3. MPZ – Městské památkové zóny

3. Objekty volného a vázaného cestovního ruchu, ubytovací kapacity

Tab.: Přehled ubytovacích zařízení podle okresů v LK

Okres	Počet ubytovacích zařízení		
	celkem	hromadná ubyt. zař.	individuální ubytování
Česká Lípa	842	341	501
Jablonec n. Nisou	531	371	160
Liberec	375	167	208
Semily	207	109	98
Liberecký kraj	1955	988	967

Pramen : Sčítání lidu, domů a bytů 1991, Regionální statistický obzor 1998 a Statistická ročenka 1999

Celkový počet lůžek v ubytovacích kapacitách tvoří podíl 10,4% ubytovací kapacity ČR.

Tab.: Kapacity ubytovacích zařízení podle okresů k 31.7.2000

Okres	Ubytovací zařízení		
	počet celkem	počet lůžek celkem	míst na volné ploše
Česká Lípa	356	11981	1999
Jablonec n. Nisou	520	15380	1367
Liberec	215	6771	1340
Semily	796	19462	2210
Liberecký kraj	1887	53594	6906

Pramen: ČSÚ

Tab.: Objekty individuální rekreace (1991) a lůžka pro cestovní ruch (1998)

	CL	LB	JN	SM	LK	CR
Objekty indiv.rekreace 1991	6 065	5 187	5 636	6 165	23 053	396 427
- na 100 trvale obyd. domů	42,8	24,1	44,2	38,8	35,8	24,8
Obce (stav 1999)	60	57	34	65	216	6 242
s více než 100 OIR na 100 TOD	17	5	7	6	35	
s 50 – 100 OIR na 100 TOD	19	19	13	23	74	
s 10 – 50 OIR na 100 TOD	19	28	13	32	92	
s méně než 10 OIR na 100 TOD	5	5	1	4	15	
Podíl OIR 1991, %	26,4	22,5	24,5	26,7	5,8	
Lůžka pro cest.ruch, 1998	11 886	6 335	15 308	19 007	52 536	503 915
Lůžka pro CR na 100 obyv.	11,3	3,9	17,3	25,1	12,2	4,9
Podíl lůžek pro CR, %	22,6	12,1	29,1	36,2	10,4	

Pramen : Sčítání lidu, domů a bytů 1991, Regionální statistický obzor 1998 a Statistická ročenka 1999

Tab.: Hosté v ubytovacích zařízeních podle okresů v roce 2000

okres	průměr. počet ubyt. zař.	počet hostů		počet přenocování		průměr. počet přenocování		průměr. doba pobytu (dnů)	
		celkem	cizinci	celkem	cizinci	celkem	cizinci	celkem	cizinci
Česká Lípa	130	165013	46642	648526	148548	3,9	3,2	4,9	4,2
Jablonec n.N.	459	253277	66284	1115287	245370	4,4	3,7	5,4	4,7
Liberec	211	127349	47632	610937	182755	4,8	3,8	5,8	4,8
Semily	663	332018	108240	1317324	417528	4,0	3,9	5,0	4,9
Liberecký kraj	1462	877657	268798	3692074	994201	4,2	3,7	5,2	4,7

Pramen: ČSÚ

4. Hraniční přechody

Sousedící země	okres	přechodů celkem	na turistických stezkách	silniční	železniční
Polsko	Liberec	8	3	5	1
	Semily	2	1	1	0
SRN	Liberec	2	1	0	1
	Česká Lípa	5	5	0	0

Zhodnocení vybavenosti území:

- příznivé přírodní podmínky pro rozvoj CR
- atraktivita území z hlediska kulturně-historických památek a dalších objektů CR
- rovnoměrné rozmístění středisek (rekreačních areálů) CR
- problematická vybavenost (infrastruktura) CR (bude ověřeno v rámci podrobné analýzy v Programu rozvoje Libereckého kraje)
- velká ubytovací kapacita
- vytváření podmínek pro zahraniční CR

V. ZÁVĚRY

Centrální umístění země v srdci Evropy a snadný přístup z významnějších trhů všemi dopravními prostředky (dobrá propustnost hranic) tvoří důležitý a nezbytný předpoklad pro přilákání zahraničních turistů do tohoto území. Území Libereckého kraje nabízí velké množství kulturních památek a jedinečných přírodních lokalit. Oblast je vhodná pro celoroční rekreaci a sportovní využití. Síť ubytovacích zařízení je na území LK široká. Infrastruktura je na nižší úrovni.

F – ZEMĚDĚLSTVÍ A ROZVOJ VENKOVA

I. ÚVOD

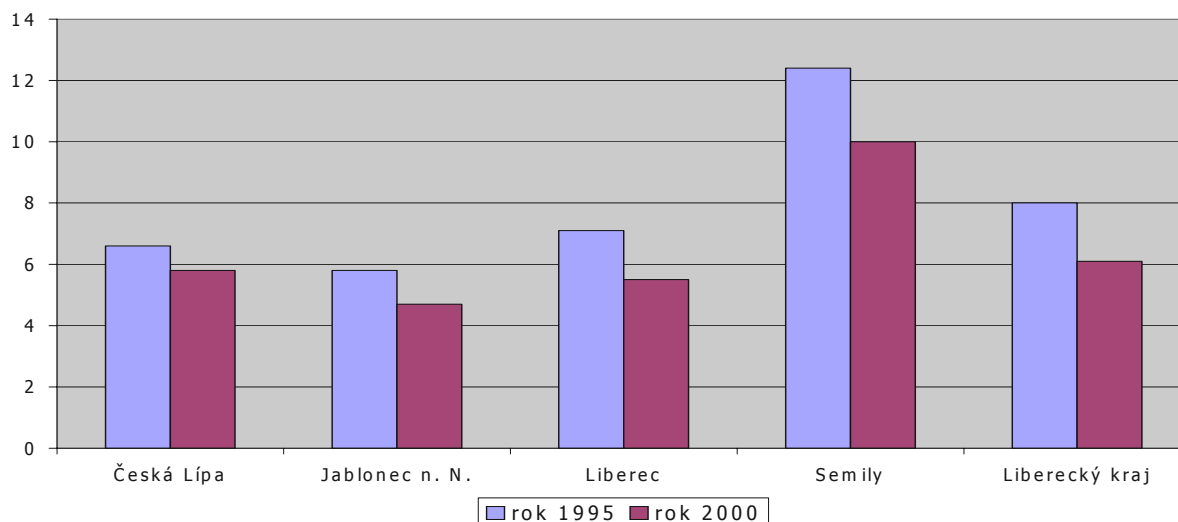
Území kraje, díky reliéfu i odlišnému historickému vývoji některých jeho částí, disponuje jak velmi příznivými tak i málo příznivými podmínkami pro zemědělskou a lesnickou výrobu, myslivost a rybářství a vytváří se rozdíly mezi jednotlivými okresy. Tyto činnosti mají v tomto regionu dlouholetou tradici a v současné době také významnou pozici v rámci regionálního i celorepublikového hospodářství. Z celoevropského hlediska hodnocení patří zemědělství kraje k podhorskému až horskému typu, díky průměrné nadmořské výšce, sklonitosti a přírodním a klimatickým podmínkám, kdy díky zdejšímu podnebnímu kontinentálnímu typu nutno počítat s většími vstupy, oproti podnebním podmínkám většiny ostatních vyspělých zemí EU.

II. ANALÝZA STAVU

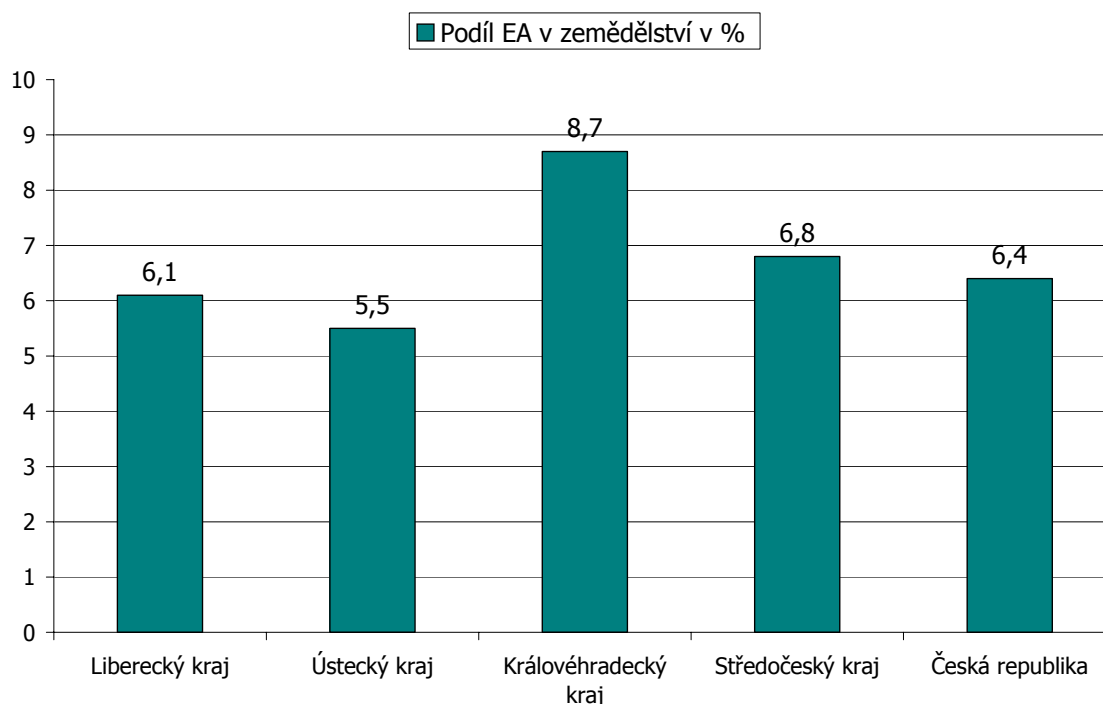
1. Všeobecné podmínky

- obecně méně příznivé podmínky pro zemědělství v celém LK (horské oblasti, klimatické podmínky, nadmořská výška
- hospodaření části kraje je ovlivněno i environmentálními důvody:
 - oblasti se zvláštní vyšší ochranou dle zákona č. 114/1992 Sb., v platném znění (KRNAP, CHKO České středohoří, Český ráj, Jizerské hory, Kokořínsko, Lužické hory)
 - existence hygienických pásem
- trvalý pokles podílu ekonomických subjektů pracujících v sektoru zemědělství
- nižší míra ekonomické aktivity v zemědělství v porovnání s průměrem ČR i se sousedními kraji (kromě Ústeckého)
- patrné výrazné vnitřní regionální rozdíly
- nejnižší příjmy ze zemědělství (okr. Česká Lípa)
- vymezení problémových oblastí – okr. Liberec – nejnižší míra agrární zaměstnanosti, která je způsobena úbytkem zemědělských pracovních příležitostí v důsledku rozpadu původních Státních statků (existují i značné rozdíly v mikroregionech ostatních okresů, které též naplňují kritéria zařazení do této problémové oblasti).
- nejvyšší podíl ES v odvětví zemědělství – okr. Semily

Ekonomicky aktivní v zemědělství - vývoj dle okresů

EA v zemědělství v r.2000 - srovnání krajů

2. Zemědělské pozemky

Tab.: Struktura pozemků (k 1.1.1999)

	Česká Lípa	Jablonec n.N.	Liberec	Semily	LK
Σ katastrální výměra (ha)	113700	40228	92492	69887	316307
- v tom podíl zem. půdy	40,5	32,4	48,1	53,8	44,6
- v tom podíl orné půdy	58,5	25,5	54,3	47,8	51,3
- zahrady a sady	4,2	10,8	7,0	6,8	6,4
- louky a pastviny	37,3	63,7	38,7	45,4	42,3

Pramen: Ročenka LK

Ve **struktuře evidovaných zemědělských pozemků** došlo v posledních letech ke značným změnám – úbytek orné půdy v roce 1999 od roku 1993 činí 4 275 ha, naproti tomu došlo k přírůstku výměry TTP o 4474 ha, tj. 8,1 %. Lze tedy odůvodněně předpokládat, že původní orná půda byla zatravněna Průměrné **zornění** ZPF činí v kraji 51,3 %, což je za celostátním průměrem (72,4 %). Evidovaný stav je však dnes značně odlišný od skutečného stavu využívání zemědělských pozemků, kdy zvláště od roku 1989 zde došlo ke značným změnám ve struktuře jednotlivých druhů pozemků, ale i k poklesu výměry zemědělské půdy i počtu zemědělských objektů a k nárůstu ladem ležící a nevyužívané půdy. Tyto změny tedy spočívají v posunu části původní orné půdy do ploch „trvalých travních porostů“ (TTP) luk a pastvin, kdy tato kvalitativní změna proběhla jak cíleně, tak i nekontrolovaně živelně. Díky značnému snížení provozů živočišné výroby, kdy se v některých částech mikroregionů jedná o její úplnou likvidaci, dochází i k nárůstu tč. nevyužívaných TTP i „zatravněné“ orné půdy ležící ladem, kam z okolí pronikají iniciační a další stadia sukcese lesních dřevin a keřů.

Zejména neukončené majetkoprávní vztahy ve vlastnictví i pronájmu půdy, rozdílné záměry hospodáře diktované aktuálními dodavatelsko-odběratelskými vztahy a celkový vývoj zemědělského odvětví způsobuje růst podílu ladem ležící a nevyužívané půdy. V Libereckém kraji je tento růst patrný zejména v příhraničních oblastech (Frýdlantsko) a v oblastech, svými podmínkami, méně příznivých pro zemědělství, kde současná produktivita zemědělské výroby spolu s nízkými státními dotacemi zajišťuje pouze minimální ziskovost. Tyto oblasti mají nezanedbatelný dopad na **agrodesign** krajiny a jsou negativním prvkem rozvoje území.

3. Vstupy do zemědělské výroby a zemědělské podnikání

K charakteristickým rysům nejen v Libereckém kraji patří drahé **vstupy do zemědělského hospodaření**, způsobené eliminací odlišných přírodně klimatickými podmínkami srovnatelných s podmínkami zemí EU, zvláště dávkami všech druhů hnojiv (průmyslových i statkových), jejich používání však kleslo od roku 1989 cca na 1/3, kdy došlo k dosud nebývalému jevu, že ČR má dnes nižší dávky hnojiv než průměr zemí EU

Do značné části výměry ZPF Libereckého kraje byly vloženy investiční prostředky do půdy ve formě **melioračních opatření**, z nichž největší význam mají odvodněné pozemky, v nejteplejších oblastech kraje i závlahy – v podmínkách ČR je evidováno 25 % odvodnění a cca 4 % závlah. Z větší části se jedná o plošná drenážní odvodnění s vytvořením svodné sítě za úprav recipientů. Vzhledem ke stáří těchto zařízení, jejichž životnost je počítána na cca 40 let, se ve většině případů jedná již o zastaralá zařízení, či zařízení blížící se funkčnosti k maximu své životnosti. Tato zařízení jsou jednak v majetku státu (SMS), či v majetku vlastníků těchto meliorovaných pozemků.

V podmínkách celé ČR je evidováno 54 % zemědělských půd, zvláště orné půdy, ohrožených **vodní erozí**. Erozní ohroženost je obecně ovlivněna půdními vlastnostmi pozemků, jejich sklonitostí a náležitostí k mikropovodím, v kombinaci s klimatickými vlivy. Tyto pozemky se nacházejí více v mikroregionech Česká Lípa, Novoborsko, Doko, Mimoňsko, Jablonné, Českodubsko, Hodkovicko, Frýdlantsko, Novoměstsko, Turnovsko a Lomnicko, i když dle vstupního podkladu Regionální odvětvové analýzy ČR patří okresy Liberec, Jablonec n.N. a Semily k oblastem se silnou vodní erozí. Vlivem nedávných změn ve struktuře zemědělských pozemků posunem části orné půdy do ploch TTP, i intenzitou jejího využívání, poněkud klesá celková erozní ohroženost zemědělských pozemků. Díky reliéfu terénu kraje a půdním vlastnostem zde nejsou evidovány pozemky podstatněji náchylné k větrné erozi.

Pro současnost je charakteristické **zemědělské podnikání** na pronajaté půdě, kdy značná část zemědělské půdy je ve vlastnictví fyzických osob (v ČR 80 %, což je oproti zemím EU více než dvojnásobek). Převážnou část ZPF v kraji obhospodařují zemědělská družstva a obchodní společnosti, v menší míře i soukromě hospodařící rolníci. Specifikou pro mikroregion Ralsko v okrese Česká Lípa, (z nepatrné části i mikroregion Frýdlantsko) je existence bývalého Vojenského výcvikového prostoru, který je v majetku státu (MO ČR) a v části okresu Česká Lípa i Rozpočtové organizace PRIVUM, kde v rámci možností hospodaří podnik Vojenských lesů a statků, s.p.

4. Rostlinná výroba

V **rostlinné výrobě** z hlediska pěstování plodin převažují běžné obiloviny, z nichž pěstování pšenice a ječmene je v posledních letech v relativním růstu na úkor ostatních druhů, avšak zlomkem srovnatelné úrovně roku 1993, z technických plodin pouze řepka olejná vykazuje stále stoupající tendenci, len z území téměř vymizel, pěstování konzumní zeleniny má stoupající tendenci díky soukromému sektoru. Zájem o užití ovsa se v posledních letech snižuje a jeho plochy se v celostátním měřítku proti 80. letům snížily zhruba na polovinu. Plochy a sklizně kukuřice na zrno jsou variabilní podle klimatických podmínek roku, kdy v příznivých letech je možné na zrno sklízet i některé plochy původně určené ke sklizni na siláž. Výnosy obilovin, olejnin a brambor jsou v této části ČR cca v průměrné úrovni, ale vzhledem k možnostem zemí EU jsou díky nákladovosti nižší. Z obilovin se v kraji pěstuje hlavně pšenice a ječmen, méně žito, největší nárůst osevni plochy i produkce je evidován u ozimého ječmene, u jarní pšenice i ovsa.

Tab.: Mezikrajové srovnání sklizně zemědělských plodin – podíl na produkci ČR (%) (k 20.12.2000)

odvětví	ČR (absolutně)	K R A J			
		Středočeský	Ústecký	Královéhrad.	Liberecký
obiloviny	6 454 237	19,4	5,5	6,4	1,6
pšenice ozimá	3 848 694	20,4	5,8	7,1	1,4
ječmen jarní	1 067 912	17,6	5,8	3,4	1,2
brambory	1 475 992	15,1	3,7	3,6	1,9
řepka	844 428	17,8	2,7	5,6	1,9

Pramen: ČSÚ

5. Živočišná prvovýroba

v celostátním průměru došlo k výraznému poklesu stavů hospodářských zvířat (skot o 45 %, prasata o 18 %, drůbež o 18 %, nosnice o 36 %, ovce o 80 %, ...). Pouze u stavu drůbeže dochází v posledních letech k mírnému nárůstu.

Pokles stavů zvířat je nepatrně kompenzován zvyšováním užitkovosti – průměrná roční dojivost 1 krávy stoupla od roku 1989 cca o 7 %,

Tab. : Stavy hospodářských zvířat (ks)

Okres	Skot 1993	Skot 1999	Prasata 1993	Prasata 1999	Drůbež 1993	Drůbež 1999
Česká Lípa	20972	8098	36908	32025	464530	185690
Jablonec n.N.	7196	3334	232	678	21450	16452
Liberec	26385	12264	26459	24679	380211	188873
Semily	25653	20637	17356	18338	78033	102850
Kraj celkem	80206	44333	80955	75720	944224	493865

Pramen: Ročenka Libereckého kraje 1999, ČSÚ

6. Lesnictví

Lesy, jako obnovitelný přírodní zdroj, základní nenahraditelná a neimportovatelná složka životního prostředí, i součást kulturního dědictví, jsou v kraji rozšířeny především v historicky determinovaných oblastech daných klimatickými i geomorfologickými podmínkami – zauímají zde značnou část jeho výměry

Lesnatost – změny ve výměře lesní půdy za sledované období jsou pouhou ilustrací, neboť podstatnější změny se dají očekávat v budoucnu z výsledku snah o zalesňování dosud dlouhodobě nevyužívaných a potencionálně nevyužitelných zemědělských pozemků, včetně převodu ostatních ploch aktuálního charakteru vzrostlého lesa v evidenci nemovitostí do lesní půdy. Pro kraj je srovnatelné Rakousko s lesnatostí 47 %. Lesnatost jabloneckého okresu patří k druhé největší v ČR. Mikroregiony Cvikovsko, Dokska, Ralsko, Jablonecko, Tanvaldsko, Novoměstsko, Chrastavsko a Rokytnicko překračují 50%. Změny ve výměře lesní půdy jsou způsobeny hlavně administrativními operacemi Katastrálního úřadu, méně skutečným fyzickým nárůstem lesa na úkor ostatních pozemků.

Tab. : Bilance lesní půdy (ha) – stav roku 1993, 1998, 1999

Okres	1993	1998	1999	% aktuální lesnatosti
Česká Lípa	50982	50767	50869	44,8
Jablonec n.N.	22217	22210	22222	55,2
Liberec	38758		37248	42,0
Semily	25855	25870	25882	37,0
Kraj celkem	137812		137760	43,6

Pramen: Ročenka Libereckého kraje 1999, ČSÚ, Obce Libereckého okresu v číslech, OkÚ Liberec, Obce české části Euroregionu NISA, ČSÚ, 1998

Odolnost lesů v kraji vůči negativním činitelům a jejich ekologická stabilita je značně snížena, díky exponovaným polohám Jizerských a Lužických hor, ale i Krkonoš, i vzhledem k nepříznivé převládající aktuální druhové struktuře. Důsledkem tohoto stavu je vysoký podíl nahodilých těžeb, které v jednotlivých mikroregionech značně kolísají (dáno polohou, klimatickými podmínkami a dřevinnou strukturou), úzce souvisí s výskytem různých kalamit, jejichž výskyt nelze prakticky předem ovlivňovat, avšak některými preventivními opatřeními lze zmenšovat jejich rozsah

Hospodaření v lesích je řízeno Lesními hospodářskými plány a Lesními hospodářskými osnovami (hranice mezi oběma stupni je stanovena příslušnými zákonnými předpisy dle velikosti výměry ve vlastnictví lesa), ve vyšších celcích Přírodních lesních oblastí také Oblastními plány rozvoje lesů, koncipované na dobu 10 let.

Vlastní praktický výkon lesnického hospodaření se od vzniku státního podniku Lesů ČR přesunul z dosud existujících režijních provozů bývalých Státních lesů na dodavatelské subjekty, zastoupené dnes jak právníky, tak fyzickými osobami, které svoji činnost provádějí dle dohod s vlastníkem lesa (LČR, ostatními vlastníky). Výjimkou je oblast ve vlastnictví MNO ČR, kde hospodaří státní podnik Vojenských lesů a statků.

Vlastnický náleží lesy v kraji většinou výměry státu, reprezentovaného zde podnikem Lesy ČR, s.p., Vojenskými lesy a statky, s.p., v okrese Semily zčásti i Správou KRNAP, v menší míře ostatním státním vlastníkům, právníkům osobám, obcím a městům, církvím, lesním družstvům, a fyzickým osobám místy sdružených do družstev vlastníků lesa (v lesní hospodářské evidenci diferencované dle výměry, kde hranicí je 50 ha). Subjekty spravující státní pozemky vykonávají zčásti i funkci odborného lesního hospodáře pro lesy v soukromém vlastnictví. Dosud není privatizace dokončena hlavně v některých neukončených restitučních žádostech a u bývalých církevních majetků. V ČR je největší podíl lesů stále v majetku státu (66 %), vlastnictví fyzických osob představuje 18 %, obcím a městům náleží 12 %, 4% jsou v ostatních držbách. V podílu státní držby v porovnání s EU je ČR na 7. místě, v soukromé držbě na místě 21. I přes poměrně relativně zanedbatelnou výměru lesů v soukromém vlastnictví existuje nepříznivá struktura v jednotlivých jejich výměrách; cca ¼ vlastníků hospodaří na lesních majetcích menších než 1 ha, průměrná výměra je menší než 3 ha. Toto rozmělnění je zvláště patrné v mikroregionu Česko-dubsko a Hodkovicko, ale i

na Železnobrodsku, Semilsku a Lomnicku, kde je tento stav způsoben extrémním přístupem k vlastnictví půdy, daným již historickými kořeny. Tento způsob vlastnictví nedává příliš předpoklady efektivnějšího zhodnocování lesní půdy, i přes deklarované snahy a připravenost státu podporovat sdružování vlastníků lesa do efektivních celků.

Pilařská výroba v kraji je roztroušena snad ve všech mikroregionech, od roku 1991 jsou pilařské provozy původních Státních lesů privatizovány, a vedle nich vzniká množství menších soukromých provozů. K současným negativům, které mohou být v případě neřešení v budoucnu velkým problémem vzhledem k nárůstu i zavádění listnáčů, je nedostatečný způsob odbytu a zpracování listnatého dříví.

Z prostředků **Phare CBC** v období 1994-1997 byly v příhraniční spolupráci v oblasti Euroregionu Nisa v odvětví lesnictví přijaty a spolufinancovány programy: „Regenerace lesních porostů Jizerských a Lužických hor“.

7. Rybářství

Obor lze rozdělit na **rybolov** a **rybníkářství**. Význam je dán existencí vodních ploch (ploch a toků), jejich zarybněním daným i přírodními podmínkami, a ve způsobu jejich využívání. K nejvýznamnějším oblastem patří okres Česká Lípa – rybníční soustava Hamerská, Dokeská a Holanská. Rybolov je řízen příslušnými referáty Okresních úřadů a organizacemi Rybářského svazu, území a jednotlivá povodí jsou rozhodnutím Mze ČR rozdělena na jednotlivé rybářské revíry.

Větší ekonomický význam v kraji již má rybníkářství realizované na vodních plochách ve vlastnictví, či v pronájmu podniku Rybářství Doksy, spol. s r.o., a Rybářství sever, s.r.o. Kunratice.

8. Myslivost

Myslivecká činnost, jako jedna ze součástí aktivního života úzkého skupinového zájmu, poměrně významná součást ekonomického efektu, ale i významná část kulturního dědictví a přístupu společnosti k přírodě, je realizována v podobě dobrovolnosti i profesionality zúčastněných. Teritoriálně je území členěno do honiteb, které jsou jednak v majetku státu (př. režijní honitby LČR a VLS, v části KRNAP provádí evidenci a plánování i MZP ČR), jednak v soukromé držbě, jednak i v pronájmu i vlastnictví ostatních subjektů fyzických i právnických osob. Myslivecké hospodaření je organizováno Mysliveckým svazem a příslušnými referáty okresních úřadů.

Tab.: Normované stavy zvěře (ks) – stav roku 1995 a 2000

okres	zvěř jelení		zvěř daňčí		zvěř mufloní		zvěř srnčí		zvěř černá		zajáci		bažanti	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Č. Lípa	91	231	43	411	324	582	1998	2316	0	209	3428	3263	2740	2931
Jablonec	147	147	0	0	74	74	820	820	0	0	1133	1008	825	565
Liberec	111	163	118	49	113	40	2467	2404	253	129	3372	3312	1524	1585
Semily	0	106	0	0	69	0	2021	2606	0	0	1816	1848	1164	1164
KRAJ	349	647	161	460	580	696	7306	8146	253	338	9749	9431	6253	6245

Pramen: ČSÚ

V okrese Česká Lípa byly v roce 1995 i 1998 4 uznané bažantnice (1168 ha), v okrese Liberec byly v roce 1995 2 tato zařízení (572 ha), v roce 1998 3 bažantnice (438 ha), v okrese Semily v obou sledovaných obdobích 5 (1784 ha). V okrese Semily je evidováno 38 honiteb, z nichž 33 je společenstevních, 5 vlastních, z celkové výměry činí 30496 na ZPF, 15629 ha na lesní půdě, 241 ha vodní plochy, 1707 ostatní plochy), průměrná velikost honitby je 1265 ha. V okrese Česká Lípa z celkové honební plochy 76894 ha činí obora 160 ha, je zde evidováno 70 honiteb ve vlastnictví státu (LČR, VLS, Pozemkový fond ČR), zemědělských družstev i honebních společenstev. Z celkové výměry činí zemědělská půda 40556 ha, lesní půda 32475 ha, vodní plochy 1161 ha, ostatní pozemky 2702 ha. Ve vlastní režii jsou obhospodařovány 4 honitby (5616 ha), obora 160 ha, pronajato je 52 honiteb Mysliveckým sdružením a 14 honiteb jiným uživatelům.

Myslivost má velký význam i pro ekonomiku vlastníků honiteb, zpracovatelů zvěřiny, a finanční efekt z výsledků poplatkových odstřelů. Těžištěm mysliveckého hospodaření podniku Vojenských lesů a statků, s.p se do budoucna stane oborní způsob chovu, kde kromě již existujících zařízení připravuje plošně značně rozsáhlou „Židlovskou oboru“ pro chov jelení, daňčí i mufloní zvěře. I přes dnes již letité snahy o snižování stavů volně chované zvěře jsou její škody stále enormní (zejména okusy). K zamezení šíření vztekliny liškami je v mnoha oblastech (části okresů Jablonec n.N., Semily, Liberec) prováděna letecká aplikace účinnějších orálních vakcín.

Pro plánovité a cílené myslivecké hospodaření je v budoucnu nutná bližší spolupráce s Polskou republikou – v této oblasti je garantem a zástupcem MZP ČR. Důležitou skutečností je, že ke dni 31.3.2003 bude ukončeno tzv. „myslivecké desetiletí“. V uvedený den končí platnost nájemních smluv na pronájem honiteb. Desetiletí se vyznačovalo stabilitou v myslivosti, hranice honiteb a nájemní vztahy se měnily jen sporadicky. V souvislosti s uvedenou změnou lze očekávat nárůst problémů v myslivosti.

9. Venkov, krajina

Vymezení „venkova“ v Libereckém kraji je provedeno dle údajů evidence nemovitostí – z celkové plochy k.ú. byla odečtena výměra lesních pozemků, vodních ploch a toků, část ZPF (bez zahrad a ovocných sadů, které se vyskytují většinou v obcích a jejich okrajích) vyskytující se v k.ú. min. 60%, a výměry celých intenzivně urbanizovaných katastrálních území – kritériem výběru byl vztah mezi počtem obyvatel a výměrou zastavěných ploch, kdy za základ výběru a posouzení byl výčet obcí s celkovým počtem obyvatel nižším než 2000 (cíl státní dotační politiky), z nich výběr jednotlivých katastrálních území, v kterých hustota osídlení je nižší než 100 obyvatel na 1 ha zastavěné plochy (zčásti využito kritérium EU – podkladem je evidence nemovitostí Katastrálních úřadů a údaje ČSÚ, zastavěná plocha zde zahrnuje všechny způsoby využití pozemků dle vyhlášky č. 190/1996 Sb. „Charakteristiky druhů pozemků pro účely katastru nemovitostí“). Vymezení „venkova“ lze dopracovávat.

Z plochy „venkova“ je tedy zatím vyčleněna tzv. neurbanizovaná volná krajina neosídlených území, tvořených převážně zemědělskou půdou, lesní půdou, vodními a ostatními plochami, a celá dále uvedená katastrální území, která naplňují výše uvedená kritéria hodnocení (i za vědomí určité nepřesnosti a nejistoty vymezení, kdy do dále uvedených území byly arondovány i ostatní druhy neurbanizovaných pozemků):

- Okres Česká Lípa:** k.ú. Nový Bor (s hustotou osídlení 191,0 obyvatel/1 ha zastavěné plochy), Stráž pod Ralskem (122,2) a Česká Lípa (249,8)
- Okres Jablonec nad Nisou:** Desná II (191,8), Jablonec nad Nisou (202,4), Jablonecké Paseky (267,4), Mšeno nad Nisou (364,6), Vrkoslavice (101,4), Tanvald (182,1), Velké Hamry (125,1), Železný Brod (186,9) a Hrubá Horka (109,1),
- Okres Liberec:** Chrastava I (179,7), Hrádek nad Nisou (107,0), Dolní Hanychov (102,8), Doubí (143,5), Františkov (202,6), Horní Růžodol (113,5), Janův Důl (157,6), Liberec (171,2), Nové Pavlovice (367,4), Rochlice (343,5), Ruprechtice (261,4), Staré Pavlovice (292,6), Starý Harcov (236,1), Vesec (131,7), Vratislavice nad Nisou (111,6) a Nové Město pod Smrkem (128,5),
- Okres Semily:** Jablonec nad Jizerou (101,7), Jilemnice (140,7), Lomnice nad Popelkou (118,8), Semily (149,9) a Turnov (126,9).

Devastovaná území

- **Oblast dobývacího prostoru těžby uranu Stráž pod Ralskem – Hamr na Jezeře.** Zde se dopad těžby projevil v podobě plošného odlesnění, kontaminací spodních vod i celého toku a teras Ploučnice v důsledku chemické těžby, vznik odkališť i na místech původních rybníků, zábořem ZPF, velkým množstvím liniových technických zařízení v krajině, ... Rozsah území dotčeného chemickou těžbou je odhadován více než 700 ha, po těžbě důlní několik dalších stovek ha.
- **Vojenský výcvikový prostor Ralsko,** kde největší škody byly způsobeny pobytem sovětské armády v letech 1968-1991. Charakter škod je podobný předchozímu území, zde hlavně došlo k výraznému narušení přírodních chráněných složek a ekosystémů. Na plochách původních tankodromů a střelnic probíhá dnes spontánní sukcese, kdy tyto lokality mohou sloužit i studijním a vědeckým účelům. Kladným rysem této dříve veřejnosti nepřístupné oblasti je existence relativně nedotčených území, z nichž některá byla po odsunu vojsk vyhlášena a navržena k vyšší ochraně ze zákona č. 114/92 Sb.

Území, tedy i venkov a krajina Libereckého kraje, patří mezi tzv. problémové oblasti z důvodu jeho „pohraniční“ lokalizace, i z důvodu odlišného historického i nedávného vývoje oproti ostatním částem ČR, a to i za vědomí i značných odlišností vnitřních mikroregionů a jejich částí. Současná podoba kraje, resp. i vzhled venkova, je určena hlavně před- a poválečným vývojem – po obsazení Sudet došlo k první vlně vylidnění a dosídlení německým obyvatelstvem, po osvobození a po odsunu Sudetských Němců byl vylidněný prostor programově dosídlen, avšak již v menším rozsahu, takže ne všechny pozemky byly v tomto období beze zbytku obdělány, a ne všechny objekty v pohraničí byly osídleny. Vztah nových obyvatel k půdě i krajině byl většinou na nízké úrovni. V padesátých letech byly dosud neobsazené stavební objekty organizovaně armádou likvidovány – pozůstatky objektů jsou v krajině dodnes patrné, kdy jejich existenci připomínají zarostlá rumiště, přestálé ovocné stromy, a původní, vesměs dnes již dominantní nelesní zeleň. Po následné kolektivizaci došlo i zde ke scelení pozemků a v krajině začaly hospodařit Státní statky a Jednotná zemědělská družstva. Docházelo k postupnému vylidňování venkova, jednak vlivem generačního posunu, jednak snazším životem a vyšších výdělků v centrech. K záchraně opouštěných stavebních objektů přispěla z převážné části i česká specifická tzv. druhého bydlení.

Specifickou venkovskou oblastí je bývalý Vojenský výcvikový prostor Ralsko. Tohoto území se nedávné historické události, které v ostatních částech státu formovaly současný výraz krajiny vzhledem k různému stupni destrukce zemědělského hospodaření a změnám v intenzitě obhospodařování půdy, projeví méně výrazně – zdejší lesní i zemědělské pozemky byly a stále ještě jsou většinou obhospodařovány podnikem Vojenských lesů a statků, podíl ploch s nevyjasněnými majetkoprávními vztahy se vzhledem k přetrvávajícímu vlastnictví a pokračujícímu využívání zdejšího území na výrazu krajiny výrazněji neprojevil – obhospodařované zemědělské půdy se zde dnes opět vyskytují v několika ucelených lokalitách, značná

část území však i zde leží ladem. V území jsou dosud lokality s možným výskytem pozůstatků munice, která limituje obnovu lesa i využívání dotčených zemědělských pozemků, tyto lokality jsou průběžně odborně čištěny. Ukázkou i pro ostatní území je rodinná farma Pavlín u Mimoně, která zde vzorně obhospodařuje polnosti, pro chovaný skot ukázkově využívá louky i pastviny.

Ke specifické české způsobu života patří tzv. druhé bydlení. V Libereckém kraji, který je cílem rekreatantů ze sousedících krajů, existuje množství obcí, kde jsou rekreanti v převaze. Přínosy a zápory je nutné pečlivě posoudit jak z pohledu ekologického (údržba a ráz krajiny, zachování lidové architektury), tak z hlediska ekonomického a sociálního. Tato analýza bude součástí zpracování Programu rozvoje Libereckého kraje.

III. ZÁVĚR

Vlivem transformace a restrukturalizace ekonomických činností, které se dotýkají i odvětví zemědělství (změna poptávky, různorodost nabídky) dochází k poklesu tradičních zemědělských výrob a činností s tím spojených. Trendem v této oblasti je přecházení na alternativní formy hospodaření (ekologické zemědělství, agroturistika) s důrazem na mimoprodukční funkce zemědělství. Do popředí zájmu se též dostává fenomén krajiny nejen pro plnění hospodářských funkcí, ale především pro plnění funkcí estetických a rekreačních. Údržba krajiny je tak jednou z prioritních činností v zemědělství.

SWOT ANALÝZA

A – EKONOMICKÝ ROZVOJ

SILNÉ STRÁNKY

- výhodná geografická poloha na mezinárodních tazích i vůči průmyslovým centrům (Praha, Mladá Boleslav, Německo, Polsko)
- kvalifikovaná pracovní síla v některých odvětvích (zejména strojírenství, sklářství), nižší průměrné mzdy
- dostatečná diverzifikace průmyslové základny s výrazným podílem malých a středních firem
- potenciál rozvojových ploch vymezených v ÚPD
- rozvoj podnikatelských aktivit zahraničních investorů

SLABÉ STRÁNKY

- neexistence rozvojových koncepcí (nedostatek informací pro strategické řízení a plánování)
- nepřipravenost podmínek pro investory (zejména infrastruktura)
- existence hospodářsky problémových oblastí
- pracovní síla s nižší mírou adaptability, nižší schopností rekvalifikace a nižší mobilitou v některých oblastech
- nízká úroveň podpory podnikání (nedostatečné legislativní podmínky podnikání)
- nízká úroveň podnikatelské etiky
- problematické využití starých průmyslových areálů

PŘÍLEŽITOSTI

- vstup ČR do EU
- odvětvová restrukturalizace (rozvoj služeb, cestovního ruchu a dalších, v území netradičních, odvětví)
- efektivní využití podpůrných programů hospodářské pomoci (regionálních, státních, EU)
- koncepční fungování Libereckého kraje
- využití geografické pozice kraje, napojení na dálniční systém EU
- další rozvoj přeshraniční spolupráce s Polskem a Německem, spolupráce v rámci NUTS 2 – Severovýchod
- systémová podpora malého a středního podnikání, zavádění progresivních technologií, podpora exportu
- příprava a rozvoj podnikatelských zón a technologických parků
- rozvoj automobilového průmyslu a navazujících odvětví
- využití potenciálu území bývalého VVP Ralsko a dalších uvolněných areálů

HROZBY

- územně diferencovaná rostoucí nesoběstačnost veřejných rozpočtů
- vznik dalších problémových mikroregionů vlivem zhoršující se dopravní dostupnosti, nezájmu investorů
- hospodářská recese EU, problematický postoj části EU ke kandidátským zemím
- hospodářská recese ČR vedoucí ke snižování podnikatelských aktivit a dynamiky tvorby investičních zdrojů
- nevyjasněnost konečné podoby reformy veřejné správy
- útlum či zánik velkých hospodářských subjektů
- nedostatečná dynamika připravenosti podnikatelských ploch, narůstající devastace průmyslových stavebních fondů
- růst nezaměstnanosti, zejména dlouhodobé v důsledku nezvládnuté restrukturalizace podniků a jejich nekonkurenceschopnosti na evropském trhu a absence systémové podpory rozvoje podnikání
- pokračování demotivujícího systému sociální podpory
- jednostranné zaměření regionu na automobilový průmysl

B – LIDSKÉ ZDROJE

SILNÉ STRÁNKY

- významné specializované střední školy a učiliště, dynamický rozvoj Technické univerzity a její výzkumný a vývojový potenciál
- kvalifikovaná pracovní síla (zejména ve specifických a tradičních odvětvích)
- růstový potenciál a příznivější věková struktura obyvatel (ve srovnání s ČR)
- rostoucí přitažlivost území pro bydlení – nabídka atraktivních ploch pro bydlení
- nabídka služeb zařízení s nadregionálním významem a jejich aktivit (vzdělávání, kultura, sport)
- zkušenosti s přeshraniční spoluprací v rámci Euroregionu Nisa
- rozvoj občanských aktivit v neziskovém sektoru
- vysoká míra zaměstnanosti (ve srovnání s ČR)

SLABÉ STRÁNKY

- oblasti s nižší nabídkou práce a obtížnější requalifikovatelností / zaměstnatelností obyvatelstva
- nesoulad struktury středního a učňovského školství s požadavky pracovního trhu, územní disproporce
- oblasti s nižší sociální stabilitou a nižší sociálně vzdělanostní úrovní osídlení
- podprůměrná míra vzdělanosti a funkční gramotnosti obyvatel (ve srovnání s ČR)
- nedostatek finančních prostředků na rozvoj celoživotního vzdělávání, kultury, sportu
- absence zdravotní a sociální politiky kraje
- nedostatečný sortiment a kapacity sociálních služeb
- absence koncepce rozvoje bydlení

PŘÍLEŽITOSTI

- využití potenciálu Technické univerzity, středních škol a učilišť a systému celoživotního vzdělávání (knihovny, galerie, muzea...) pro zvýšení funkční gramotnosti regionu
- posílení a větší využívání aktivní politiky zaměstnanosti a programů podpory EU
- významný potenciál ostatních uživatelů území (rekreanti, přechodně bydlicí...)
- rozšíření možností kulturního a sportovního vyžití mládeže jako prevence sociálně-patologických jevů
- významný potenciál rozšíření bydlení využitím objektů tzv. druhého bydlení
- využití potenciálu místních aktivit (kultura, tělovýchova, sociální sféra...) ke stabilizaci obyvatelstva
- rozvoj zahraniční spolupráce v oblasti vzdělávání, kultury, sportu

HROZBY

- nedostatečná míra rekonstrukce, modernizace a výstavby nového bytového fondu
- zánik a úbytek pracovních míst v územích se zhoršenou dopravní dostupností
- růst sociálně slabších a méně přizpůsobivých skupin obyvatel spojený s nárůstem sociálně patologických jevů
- dopady změn věkové a sociální struktury obyvatel na trh práce – rozpor nabídky a poptávky
- problémy s financováním rostoucích nároků zdravotních a sociálních služeb
- rostoucí občanská pasivita, nezájem o veřejné dění
- zánik místních tradic, devastace kulturních hodnot
- příliv obyvatel s nevhodnou sociální a vzdělanostní strukturou

C – INFRASTRUKTURA

SILNÉ STRÁNKY

- výhodná geografická poloha Libereckého kraje, přirozené vazby na SRN a Polsko
- relativně hustá síť silnic a regionálních železnic
- významné přírodní zdroje – vodárenské oblasti, suroviny
- existence ČOV a kanalizačních systémů v hlavních centrech osídlení
- rozvinutá telekomunikační síť

SLABÉ STRÁNKY

- přetíženost úseků hlavní silniční sítě, nevyhovující stav komunikací, zejména II. a III. třídy a technických zařízení (mosty...)

- zastaralá železniční síť, chybí tratě nadregionálního významu
- špatný technický stav, nízká kapacita stávajících inženýrských sítí a nedostatečně rozvinutá (chybějící) technická infrastruktura na části území
- nedostatečná připravenost rozvojových ploch
- nedostatečná dopravní obslužnost částí území veřejnou hromadnou dopravou, omezení přístupnosti fyzickogeografickými bariérami

PŘÍLEŽITOSTI

- možnost čerpání prostředků z EU na rozvoj dopravní a technické infrastruktury
- rozvoj technologií na zpracování odpadů, využití alternativních zdrojů energie, rozvoj kombinované výroby elektřiny a tepla
- dobudování a modernizace hlavních silničních tahů, především R 35 a I/10
- napojení regionu na dálniční systém EU (vazby na Polsko a SRN)
- rozvoj průmyslových zón
- zajištění vyššího podílu veřejné hromadné dopravy na celkových přepravních výkonech
- zvyšování podílu čištění odpadních vod, budování kanalizačních systémů, vč. ČOV
- budování integrovaných dopravních systémů v hlavních aglomeracích, koordinace systému dopravní obslužnosti
- koordinované budování kompatibilních informačních systémů

HROZBY

- nedostatek finančních zdrojů na reprodukci a rozvoj infrastruktury
- zhoršování dopravní obslužnosti, zejména ve venkovských oblastech
- nekoordinovanost rozvojových programů
- nízká dynamika připravenosti rozvojových ploch pro investory, pokles zájmu investorů o lokalizaci přímých investic v regionu
- odkládání dostavby páteřních tras regionu a napojení regionu na mezinárodní dopravní síť
- útlum veřejné dopravy, zvyšování koncentrace individuální dopravy ve velkých městech

D – ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

SILNÉ STRÁNKY

- potenciál hodnotného krajinného a přírodního prostředí s vysokou diverzitou ekosystému
- trend snižování znečištění vod odpadními vodami z průmyslu a z velkých měst
- existence významných přírodních zdrojů (vody, lesů, půdního fondu, nerostného bohatství atd.)
- velká koncentrace chráněných území

SLABÉ STRÁNKY

- existence rozsáhlých prostor s ekologickými zátěžemi, s poškozenými ekosystémy, s narušenou biodiverzitou a ekologickou stabilitou
- převažuje skládkování odpadů před jejich využitím, resp. prevencí vzniku odpadů
- absence nebo nízká účinnost vhodných ekonomických a normativních nástrojů k ochraně ŽP
- zanedbaná péče o krajinu a o zachyt vody v jejím přírodním prostředí
- trend zvyšování koncentrací škodlivin, zejména z automobilové dopravy
- zvyšující se hluková zátěž obyvatelstva
- poškozování chráněných území imisemi, těžbou surovin a nevhodnými formami cestovního ruchu
- absence monitoringu indikátorů udržitelného rozvoje a ukazatelů kvality ŽP
- nedostatečná funkčnost informačních systémů o stavu ŽP, nedostatečná osvěta, nízká úroveň ekologického vědomí a zapojení veřejnosti do tvorby a ochrany ŽP

PŘÍLEŽITOSTI

- rozvoj progresivních technologií šetrných k ŽP (vč. rozvoje technologií na využití odpadu a technologií na využívání alternativních zdrojů energií)
- efektivní využívání podpůrných zahraničních finančních bilaterálních programů i programů EU
- využití stimulační funkce ekonomických nástrojů v ochraně a tvorbě životního prostředí
- využití zkušeností EU v oblasti vedení rozvoje území v souladu s principy udržitelného rozvoje
- postupné změny a dopracování ekologické legislativy až na úroveň krajů a obcí

- využití potenciálu krajiny k alternativním ekologicky šetrným aktivitám
- aktivní účast veřejnosti při rozhodování v oblasti udržitelného rozvoje kraje
- rozvoj ekologických forem dopravy

HROZBY

- nízká podpora úspor energií a využívání obnovitelných zdrojů
- nevyváženost rozvoje využití území, nepřizpůsobení rozvojových aktivit principům udržitelného rozvoje
- narušení krajinného rázu nevhodnými stavebními zásahy
- odkládání opatření na ochranu životního prostředí na období po skončení ekonomické recese
- upřednostňování produkční funkce zemědělství a lesnictví před ekologicky orientovanými aktivitami podporujícími péči, údržbu a tvorbu krajiny
- ekonomická náročnost přípravy na vstup do Evropské unie (splnění jejích standardů)
- podceňování role veřejnosti při řešení problémů životního prostředí
- nedotažená legislativa v oblasti ŽP
- ohrožení kvality podzemních vod (staré ekologické zátěže, zemědělství...)

E – CESTOVNÍ RUCH

SILNÉ STRÁNKY

- velmi silný potenciál historických, přírodních, kulturních a sportovních atraktivit
- oblast Libereckého kraje je vhodná pro celoroční rekreaci, kulturní a sportovní vyžití
- centrální poloha v Evropě, hraniční oblast PL, SRN, velmi dobrá dopravní dostupnost
- potenciál k vytvoření specifických (jedinečných) produktů CR (tradice sklářské, bižuterní a textilní výroby)
- rostoucí síť informačních center a informačních systémů pro turisty, hustá síť značených cest
- velmi dobrá turistická propustnost státních hranic (Polsko, SRN)

SLABÉ STRÁNKY

- nedostatek spolupráce a komunikace mezi jednotlivými subjekty zainteresovanými do rozvoje cestovního ruchu, minimální komunikace mezi soukromým a veřejným sektorem
- problematická infrastrukturní vybavenost a nízká kvalita základních a nedostatek doplňkových služeb v CR
- pouliční kriminalita (krádeže a vykrádání aut, kapsářství)
- nejednotná prezentace a image regionu, nedostatečná prezentace celého regionu v zahraničí
- neexistence instituce zastřešující a koordinující dílčí oblasti CR a CR jako celek
- nedostatečný, nesrozumitelný informační systém CR a dopravy, včetně vyznačení cyklotras

PŘÍLEŽITOSTI

- participace veřejného a soukromého sektoru na jednotlivých aktivitách cestovního ruchu, především – podpora podnikání v CR, podpora tvorby produktů cestovního ruchu a propagace oblasti, zkvalitnění informačního systému
- další rozvíjení kvalitní přeshraniční spolupráce s Německem a Polskem
- využití potenciálu méně zatížených, turisticky zajímavých území pro účely cestovního ruchu
- prodloužení pobytu návštěvníků v LK rozšířením vybavenosti území
- růst počtu lidí zaměstnaných v cestovním ruchu a jejich profesionalizace
- rozvoj komplexního informačního servisu v regionu
- čerpání finančních prostředků EU na rozvoj cestovního ruchu
- pořádání významných mezinárodních sportovních a kulturních akcí, rozvoj kongresové turistiky a dalších specifických forem (vozíčkáři...)
- zařazení Českého ráje do seznamu vybraných lokalit UNESCO

HROZBY

- odliv návštěvníků z důvodu nedostatečně kvalitních základních, především stravovacích a ubytovacích, a doplňkových služeb
- přetrvávající špatná úroveň spolupráce subjektů CR

- nedostatek kapitálu pro další rozvoj cestovního ruchu, infrastruktury
- podcenění profesionální přípravy a vzdělávání pracovníků v cestovním ruchu

F – ZEMĚDĚLSTVÍ A VENKOV

SILNÉ STRÁNKY

- rozmanitost a relativní zachovalost venkovských sídel a krajiny
- existující vhodné podmínky pro cestovní ruch a rekreaci (agroturistika)
- dlouhodobá zemědělská tradice v některých oblastech kraje, územně diferencované příznivé podmínky pro zemědělskou prvovýrobu
- vysoká lesnatost území kraje, dlouhodobá tradice lesnického hospodaření, téměř dokončená privatizace lesní půdy

SLABÉ STRÁNKY

- vysoký podíl ladem ležící a nevyužívané půdy a prázdných objektů původní živočišné výroby v majetku státu, narušená druhová struktura zemědělských pozemků
- nedořešené majetkoprávní vztahy k zemědělské půdě, nedokončené pozemkové úpravy
- nedostatek disponibilního kapitálu v zemědělství
- vylidňování venkova, úbytek obyvatel v produktivním věku
- nedostatek stabilizovaných podnikatelských subjektů a pracovních příležitostí, nárůst nezaměstnanosti ve venkovských mikroregionech
- rozdrobená sídelní struktura venkova – velký počet malých obcí a jejich částí (sídel) s nízkou ekonomickou stabilitou
- nedostatečně rozvinutá infrastruktura na venkově, nízká úroveň vybavenosti
- absence vhodných programů využívání méně hodnotných zemědělských pozemků, narušený agrodesign i ekologická stabilita zemědělské krajiny díky velkoplošnému způsobu využívání ZPF
- vysoký podíl lesů dlouhodobě ovlivňovaných průmyslovými imisemi, narušená věková i druhová struktura lesů, nedostatečná odolnost lesů vůči klimatickým jevům
- neexistence dlouhodobých rodinných vazeb k půdě (pohraničí)
- absence koncepce rozvoje zemědělství v kraji

PŘÍLEŽITOSTI

- rozvoj ekologicky orientovaného zemědělství směřující k zachování krajinných funkcí, alternativní způsob využívání pozemků
- přeshraniční spolupráce s SRN a Polskem, možné zahraniční zdroje financování rozvojových programů (ČR, EU)
- využití kapacit a možností rozvoje cestovního ruchu jako jednoho z aspektů revitalizace venkova a krajiny
- proces účelného sdružování obcí
- zapojení potenciálu ostatních uživatelů území do rozvoje venkova
- zalesnění nevyužívaných zemědělských ploch s nízkou bonitou

HROZBY

- další pokles zemědělské výroby vedoucí k devastaci krajiny, pokračující vylidňování venkova, růst nezaměstnanosti a degradace sociální infrastruktury a základních služeb na venkově, nízká koupěschopnost obyvatel, konkurenční tlak zahraničních producentů
- nevyjasněnost koncepce veřejné správy a samosprávy
- nedokončená privatizace v zemědělství, přetrvávající nájemní formy využívání půdy
- nezpracované aktuálních rozvojové programy a nedodržování programů schválených
- narušení krajinného rázu nevhodnými zásahy, přetrvávající trend tradičního produkčního zemědělství, zanedbávání údržby krajiny
- rizika epidemií užitkových zvířat
- nízká účinnost podpory revitalizace venkova

GLOBÁLNÍ SWOT ANALÝZA

SILNÉ STRÁNKY

- výhodná geografická poloha na mezinárodních tazích i vůči průmyslovým centrům (Praha, Mladá Boleslav, Německo, Polsko)
- kvalifikovaná pracovní síla v některých odvětvích (zejména strojírenství, sklářství), nižší průměrné mzdy
- dostatečná diverzifikace průmyslové základny s výrazným podílem malých a středních firem
- významné specializované střední školy a učiliště, dynamický rozvoj Technické univerzity a její výzkumný a vývojový potenciál
- relativně hustá síť silnic a regionálních železnic
- potenciál hodnotného krajinného a přírodního prostředí s vysokou diverzitou ekosystému
- trend snižování znečištění vod odpadními vodami z průmyslu a z velkých měst
- velmi silný potenciál historických, přírodních, kulturních a sportovních atraktivit
- oblast Libereckého kraje je vhodná pro celoroční rekreaci a sportovní vyžití
- rozmanitost a relativní zachovalost venkovských sídel a krajiny

SLABÉ STRÁNKY

- neexistence rozvojových koncepcí (nedostatek informací pro strategické řízení a plánování)
- nepřipravenost podmínek pro investory (zejména infrastruktura)
- existence hospodářsky problémových oblastí
- oblasti s nižší nabídkou práce a obtížnější requalifikovatelností / zaměstnatelností
- nesoulad struktury středního a učňovského školství s požadavky pracovního trhu, územní disproporce
- absence zdravotní politiky kraje
- přetíženost úseků hlavní silniční sítě, nevyhovující stav komunikací, zejména II. a III. třídy a technických zařízení (mosty...)
- zastaralá železniční síť, chybí tratě nadregionálního významu
- špatný technický stav, nízká kapacita stávajících inženýrských sítí a nedostatečně rozvinutá (chybějící) technická infrastruktura na části území
- nedostatečná připravenost rozvojových ploch
- existence rozsáhlých prostor s ekologickými zátěžemi, s poškozenými ekosystémy, s narušenou biodiverzitou a ekologickou stabilitou
- převažuje skládkování odpadů před jejich využitím, resp. prevencí vzniku odpadů
- absence nebo nízká účinnost vhodných ekonomických a normativních nástrojů k ochraně ŽP
- nedostatek spolupráce a komunikace mezi jednotlivými subjekty zainteresovanými do rozvoje cestovního ruchu, minimální komunikace mezi soukromým a veřejným sektorem
- problematická infrastrukturní vybavenost a nízká kvalita základních a nedostatek doplňkových služeb v CR
- pouliční kriminalita (krádeže a vykrádání aut, kapsářství)
- vysoký podíl ladem ležící a nevyužívané půdy a prázdných objektů původní živočišné výroby v majetku státu, narušená druhová struktura zemědělských pozemků
- vylidňování venkova, úbytek obyvatel v produktivním věku na venkově
- velký počet malých obcí s nízkou ekonomickou stabilitou

PŘÍLEŽITOSTI

- vstup ČR do EU, efektivní využití podpůrných programů hospodářské pomoci (infrastruktura, vzdělávání, životní prostředí, zemědělství...)
- odvětvová restrukturalizace (rozvoj služeb, cestovního ruchu a dalších, v území netradičních, odvětví)
- využití potenciálu Technické univerzity, středních škol a učilišť a systému celoživotního vzdělávání (knihovny, galerie, muzea...) pro zvýšení funkční gramotnosti regionu
- posílení a větší využívání aktivní politiky zaměstnanosti
- dobudování a modernizace hlavních silničních tahů, především R 35 a I/10
- napojení regionu na dálniční systém EU (vazby na Polsko a SRN)
- rozvoj průmyslových zón
- rozvoj progresivních technologií šetrných k ŽP (vč. rozvoje technologií na využití odpadu a technologií na využívání alternativních zdrojů energií)

- participace veřejného a soukromého sektoru na jednotlivých aktivitách cestovního ruchu, především – podpora podnikání v CR, podpora tvorby produktů cestovního ruchu a propagace oblasti, zkvalitnění informačního systému
- další rozvíjení kvalitní přeshraniční spolupráce s Německem a Polskem
- využití potenciálu méně zatížených, turisticky zajímavých území pro účely cestovního ruchu
- rozvoj ekologicky orientovaného zemědělství směřující k zachování krajinných funkcí, alternativní způsob využívání pozemků

HROZBY

- územně diferencovaná rostoucí nesoběstačnost veřejných rozpočtů
- vznik dalších problémových mikroregionů vlivem zhoršující se dopravní dostupnosti, nezájmu investorů
- nedostatečná míra rekonstrukce, modernizace a výstavby nového bytového fondu
- růst sociálně slabších a méně přizpůsobivých skupin obyvatel spojený s nárůstem sociálně patologických jevů
- dopady změn věkové a sociální struktury obyvatel na trh práce – rozpor nabídky a poptávky
- nedostatek finančních zdrojů na reprodukci a rozvoj infrastruktury
- zhoršování dopravní obslužnosti, zejména ve venkovských oblastech
- nekoordinovanost rozvojových programů
- nízká podpora úspor energií a využívání obnovitelných zdrojů
- nevyváženost rozvoje využití území, nepřizpůsobení rozvojových aktivit principům udržitelného rozvoje
- odliv návštěvníků (turistů) z důvodu nedostatečně kvalitních základních, především stravovacích a ubytovacích, a doplňkových služeb
- přetrvávající špatná úroveň spolupráce subjektů CR
- další pokles zemědělské výroby vedoucí k devastaci krajiny, pokračující vylidňování venkova, růst nezaměstnanosti a degradace sociální infrastruktury a základních služeb na venkově, nízká koupěschopnost obyvatel, konkurenční tlak zahraničních producentů

CELKOVÁ VIZE LIBERECKÉHO KRAJE

Celková vize představuje očekávaný stav Libereckého kraje v dlouhodobém časovém horizontu (10 – 15 let) – po realizaci strategických opatření.

JSOU VYTVOŘENY PODMÍNKY PRO VŠESTRANNÝ ROZVOJ ŽIVOTA ČLOVĚKA

- Stabilizována kvalitní vzdělávací soustava, vytvořena široký vzájemně propojený systém nabídky nových možností celoživotního vzdělávání, zajištěn soulad studijních oborů s požadavky trhu práce
- Zajištěno kvalitní bydlení a související služby.
- Vybudováno zázemí a zajištěna široká nabídka pro kvalitní sportovní, kulturní a společenské vyžití obyvatel.
- Rostoucí životní úroveň obyvatel LK, snížený výskyt sociálně patologických jevů ve společnosti
- Fungující soudnictví a policie, zajištěna bezpečnost obyvatel
- Posílen pocit sounáležitosti obyvatel s LK a vztah k životnímu prostředí
- Zvýšena úroveň zdravotní péče, stabilizována síť zdravotnických zařízení
- Založen systém poskytování kvalitních sociálních služeb s důrazem na osobnost jedince, existence preventivních a motivačních prvků v této oblasti
- Posílen pocit zodpovědnosti občanů za vlastní zdraví, ekonomickou a sociální situaci

JE ROZVINUT EKONOMICKÝ A TECHNICKÝ POTENCIÁL LIBERECKÉHO KRAJE

- Zmírněny regionální rozdíly ve výkonnosti ekonomiky a v úrovni technické vybavenosti území, zajištěn vyvážený rozvoj jednotlivých oblastí LK podle místních podmínek a možností
- Posílen význam malého a střední podnikání, vytvořeny podmínky pro jeho rozvoj
- Ekonomika kraje orientována na jiné než tradiční druhy podnikatelských činností s ohledem na specifiku vnitřních zdrojů LK, zejména na rozvoj cestovního ruchu
- Vytvořeny podmínky pro rozvoj konkurenceschopné vnitřní ekonomiky, otevřené novým investorům
- Dynamicky se rozvíjející trh práce

JE ZAJIŠTĚNO ZDRAVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A ROZVOJ ÚZEMÍ REALIZOVÁN V SOULADU S PRINCIPY TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

- Omezeny negativní vlivy na životní prostředí, krajinu a zdraví obyvatelstva
- Posíleny mimoprodukční funkce zemědělství s důrazem na údržbu a obnovu krajiny jako důležitého ekologického, estetického a hospodářského prvku v území
- Posílen význam venkova, jeho tradic a prostředí jako kvalitního zázemí pro bydlení a rekreaci

JE VYTVOŘEN EFEKTIVNĚ FUNGUJÍCÍ A VŠEOBECNĚ UZNÁVANÝ SYSTÉM VEŘEJNÉ SPRÁVY LIBERECKÉHO KRAJE

- Vytvořena funkční, územně dostupná struktura úřadů a informační systém státní správy a samosprávy
- Akceptovány principy subsidiarity a partnerství v systému veřejné správy LK
- Orgány veřejné správy respektují názory občanů a spolupracují s nimi, narůstá zájem obyvatel o věci veřejné
- Definovány cíle rozvoje LK, zpracovány a přijaty koncepce rozvoje kraje. Zajištěna návaznost naplňování rozvojových koncepcí bez ohledu na politické změny
- Liberecký kraj partnerem pro jednání na národní i mezinárodní úrovni

VÝBĚR KRITICKÝCH OBLASTÍ

Výběr kritických oblastí identifikuje problémové oblasti nebo oblasti významné pro rozvoj kraje, vyžadující soustředěnou cílevědomou pozornost. Je zpracován na základě závěrů sociálně ekonomické analýzy a SWOT analýz a respektuje stanovené vize kraje.

Výběr kritických oblastí pro účely dlouhodobého strategického dokumentu je zaměřen především na sféru hospodářského rozvoje kraje jako celku bez postižení detailů obecné společenské problematiky. Kritické oblasti jsou soustředěny do jednotlivých problémových okruhů bez kvalitativní a kvantitativní specifikace.

A- EKONOMICKÝ ROZVOJ

- Tradiční hospodářská odvětví
- Technická a technologická vybavenost, věda a výzkum
- Strategické investice
- Malé a střední podnikání
- Sektor služeb
- Ekonomická úroveň jednotlivých regionů

B- LIDSKÉ ZDROJE

- Trendy demografického vývoje obyvatelstva
- Vývoj trhu práce
- Bydlení
- Význam subjektů a jimi zajišťovaných služeb v oblasti zdravotnictví, vzdělávání, sociální péče, kultury a sportu
- Kriminalita a doprovodné jevy

C- INFRASTRUKTURA

- Dopravní systémy
- Vodní hospodářství
- Energetika
- Informační systémy

D- ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

- Ochrana jednotlivých složek životního prostředí
- Krajina
- Řízení rozvoje území s vazbou na environmentální únosnost
- Vztah obyvatelstva k životnímu prostředí

E- CESTOVNÍ RUCH

- Základní a doplňkové služby – kvantita a kvalita
- Vzájemná komunikace a spolupráce veřejného a soukromého sektoru
- Profesionální přístup pracovníků v CR
- Možnost střetů se zájmy ochrany přírody

F- ZEMĚDĚLSTVÍ A VENKOV

- Využití potenciálu zemědělské a lesní půdy
- Alternativní činnosti (mimoprodukční funkce zemědělství)
- Funkce, postavení a prestiž venkova

STRATEGICKÉ CÍLE A OPATŘENÍ K JEJICH REALIZACI

A – EKONOMICKÝ ROZVOJ

Hlavní cíl:

Ekonomicky silný kraj s minimalizovanými regionálními rozdíly, rostoucí životní úroveň obyvatel

Dílčí cíle:

Vyřešeny problémy tradičních hospodářských odvětví a vytvořeny příznivé podmínky pro podnikání a nové investice

Specifikace cíle	Jsou vytvořeny příznivé (zejména právní) podmínky pro všechny druhy podnikání s důrazem na malé a střední podnikání, jsou realizovány investice v koncepčně a technicky připravených podnikatelských zónách, existuje dostatečné zázemí pro zahájení činnosti nových podnikatelských subjektů. Jsou vyřešeny problémy tradičních hospodářských odvětví s využitím jejich potenciálu.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - HDP LK minimálně na úrovni průměrného HDP ČR - míra nezaměstnanosti maximálně na úrovni průměru ČR - průměrná mzda minimálně na úrovni průměru ČR - zabezpečena dostatečná výměra ploch připravených pro podnikání - nárůst počtu podpůrných institucí (VTP, podnikatelské inkubátory,...) - míra nezaměstnanosti v tradičních odvětvích na úrovni průměru ČR

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- příprava a předložení změn zákonů souvisejících s podnikáním PS PČR (§ 35, odst. 2, písm. a), zákona o krajích v platném znění **T: 2004**
- podpora zakládání a rozvoje malých a středních podniků, podpora rozvoje inovačního podnikání (poradenství, informační systémy, podnikatelské inkubátory,...), **T: průběžně, K: 2004**
- technicko-organizační pomoc a koordinace při získávání dotačních prostředků z oblasti podpory podnikání (EU, státní a privátní zdroje) **T: průběžně, K: 2003**
- příprava rozvojových území a podmínek pro podnikatelské aktivity, **T: průběžně, K: 2004**
- podpora rozvoje mikroregionů v souladu se zpracovanými programy, **T: průběžně**

Zvýšena soběstačnost a efektivnost veřejných rozpočtů

Specifikace cíle	Posílení rozpočtů kraje a obcí o vyšší vlastní příjmy k realizaci samosprávných záměrů, oslabení závislosti na státním rozpočtu a dotacích, motivačními prvky v rozpočtovém určení daní vést veřejné rozpočty k efektivnosti na straně výdajů a k využívání (hledání) možností na straně příjmové.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - podíl vlastních příjmů kraje a obcí na celkových příjmech ve výši 75% při snížení celkové daňové zátěže na obyvatele - nárůst veřejných (alt. investičních) výdajů o 25% bez růstu zadluženosti veřejných rozpočtů

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- příprava a předložení změn zákona o rozpočtovém určení daní, příprava vlastního podnětu kraje k zavedení krajské daňové soustavy (vč. obecních daní) s možností samospráv ovlivňovat výši a uložení těchto daní. **T: 2003**
- zavedení důsledné kontroly čerpání účelových prostředků poskytnutých veřejným rozpočtům. **T: průběžně, K: 2003**
- zvýšení odpovědnosti za hospodaření s veřejnými prostředky (zákonné sankce) **T: 2003**

Vysvětlivky:

T – předpokládaný konečný termín

K – kontrolní termín

B – LIDSKÉ ZDROJE

Hlavní cíl:

Rostoucí životní úroveň obyvatel, kvalitní lidský potenciál

Dílčí cíle:

Zdravé, vzdělané a sociálně stabilní obyvatelstvo, kvalitní zázemí pro život lidí

Specifikace cíle	Zajištění kvalitních vzdělávacích možností, zdravotních a sociálních služeb s velkým důrazem na prevenci, vybudování kapacit pro rozvoj kulturní, sportovní, rekreační a společenské sféry, optimálně rozmístěných na území celého kraje.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva - růst platové úrovně v neziskové sféře (hlavně ve školství a zdravotnictví) vyšší než průměrný - faktický nárůst nabídky kulturních, sportovních a rekreačních možností a nárůst uživatelů ve srovnání s rokem 2001 - snížení výskytu sociálně-patologických jevů na úroveň 50% r. 2001 - pokles potřeby čerpání dávek sociální pomoci na úroveň 50% r. 2001

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- příprava a předložení změn zákonů souvisejících s problematikou zdravotnictví a školství, včetně financování. **T: 2004**
- rozšíření nabídky zdravotnických a sociálních služeb, zejména v periferních mikroregionech. **T: průběžně, K: 2004**
- zavádění masivních opatření vedoucích k růstu osobní kvalifikace (nabídka kurzů, školení, rekvalifikací), zejména u nezaměstnaných, zvýšení nabídky školských zařízení v oblasti celoživotního vzdělávání. **T: průběžně, K: 2003**
- realizace efektivní zdravotní a sociální prevence, **T: průběžně, K: 2003**
- rozšíření nabídky kulturních, sportovních a rekreačních možností a zajištění jejich dostupnosti. **T: průběžně, K: 2003**

Zajištěna bezpečnost obyvatel a majetku

Specifikace cíle	Ochrana života, zdraví a majetku obyvatel, zajištění efektivního fungování bezpečnostních složek a justice při potírání kriminality, nárůst preventivních opatření.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - absolutní pokles násilné trestné činnosti - absolutní pokles majetkové trestné činnosti

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- posílení a zefektivnění práce Policie ČR v regionu, **T: průběžně, K: 2003**
- přizpůsobení organizační struktury Policie ČR krajskému uspořádání, **T: 2005**
- zefektivnění práce soudů, **T: průběžně, K: 2003**
- realizace důsledných preventivních opatření, **T: průběžně, K: 2003**

Rozvinutý trh s byty

Specifikace cíle	Fungující trh s byty, narovnání finančních vztahů v bydlení, zlepšování stávajícího a výstavba nového bytového fondu, cílené zmírňování sociálních dopadů deregulovaného nájemného.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - deregulované nájemné - uplatnění principů koncepce bytové politiky kraje - rostoucí úroveň stávajícího bytového fondu - nárůst výstavby nových bytů

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- zpracování a projednání koncepce bytové politiky LK, **T: 2003**
- podpora aktivit vedoucích k deregulaci nájemného, **T: 2005**
- vybudování systému sociálního bydlení, **T: průběžně, K: 2005**
- podpora výstavby nových bytů (bytové domy, RD), **T: průběžně, K: 2004**

Stabilizovaný a restrukturalizovaný a dynamický trh práce

Specifikace cíle	Vyvážená nabídka a poptávka po práci, kvalifikovaná a mobilní pracovní síla, snížena míra nezaměstnatelnosti a dobrovolné nezaměstnanosti realizací pracovně motivujícího sociálního systému. Obecně vytvořen partnerský vztah zaměstnavatele a zaměstnance.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - pokles míry nezaměstnanosti (dlouhodobé strukturální) pod úroveň průměru ČR - pokles nedobrovolné nezaměstnanosti pod úroveň průměru ČR - pokles počtu uchazečů o zaměstnání opakovaně pobírajících podporu v nezaměstnanosti

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- příprava a předložení změn právních předpisů souvisejících se zaměstnaností (zrušení demotivujícího systému – minimální mzda, životní minimum, dávky podpor v nezaměstnanosti), **T: 2005**
- vybudování systému rekvalifikace a prosazování aktivní politiky zaměstnanosti dle požadavků trhu, **T: průběžně, K: 2004**
- zajištění důsledného dodržování předpisů o zaměstnanosti (práce cizinců, šedá ekonomika), **T: průběžně, K: 2003**

C – INFRASTRUKTURA**Hlavní cíl:**

Kvalitní dopravní a technická infrastruktura, optimalizovaná obslužnost území s ohledem na životní prostředí, zajištěné vnější spojení kraje. Nabídka dobrých logistických vazeb a předpoklady pro alokaci investorů v regionu.

Dílčí cíle:

Kraj napojen na republikovou a evropskou dopravní síť, zkvalitněna stávající dopravní infrastruktura a optimalizována dopravní obslužnost v regionu

Specifikace cíle	Je zlepšeno silniční propojení uvnitř regionu včetně napojení na evropskou dálniční síť, je provedena rekonstrukce, modernizace a zajištěna kvalitní údržba komunikací všech kategorií. Je dostatečně řešeno parkování ve městech a centrech cestovního ruchu, je rozvinuta pěší a cyklistická doprava. Jsou zlepšeny technické a provozní vlastnosti železničních tratí, včetně napojení na mezinárodní koridory. Je zkvalitněna dopravní obslužnost území veřejnou dopravou.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - přesun dopravní zátěže na nové úseky komunikací, převedení tranzitní dopravy mimo obytná území (%) - zvýšení podílu železniční přepravy na celém přepravním výkonu v rámci LK (%) - zvýšení bezpečnosti a plynulosti provozu, snížení nehodovosti - zkrácení jízdních dob a úspora paliv - zpřístupnění ploch pro podnikatelské aktivity a bydlení v obcích - nárůst kvalitně vybavených parkovacích kapacit ve městech a v centrech cestovního ruchu (počet, standard vybavení) - nárůst počtu km značených cyklostezek a cyklotras - zvýšení traťových rychlostí a propustnosti žel.tratí - zvýšení počtu cestujících a objemu přepravených nákladů ve veřejné dopravě

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- rekonstrukce a modernizace silniční sítě, **T: průběžně, K: 2010**
- zajištění kvalitní údržby silnic, **T: průběžně**
- modernizace železničních tratí, **T: 2020**
- zajištění optimální nabídky dopravní obslužnosti území, **T: průběžně, K: 2005**
- podpora veřejné dopravy, **T: průběžně, K: 2015**

Zkvalitněn technický stav systémů technické infrastruktury, zabezpečeny potřeby společnosti v zásobování vodou a energií při celkovém snižování spotřeby a využívání alternativních zdrojů, umožněno využívání moderních spojových a informačních technologií

Specifikace cíle	Koncepčně je řešena výstavba a rekonstrukce technické infrastruktury pro zajištění zásobování obyvatelstva i hospodářských aktivit. Všechna opatření jsou realizována v souladu se zásadami trvale udržitelného rozvoje.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - zvýšení počtu domácností se spolehlivým zásobováním pitnou vodou v trvalé kvalitě - postupné naplňování norem a legislativy ČR a EU - zvýšení počtu ekvivalentních obyvatel se zajištěným odváděním a čištěním odpadních vod - minimalizace znečišťování povrchových a podzemních vod - dosažení spolehlivého zásobování elektrickou energií, bez výpadků vlivem přetížení nebo nevyhovující konfigurace sítě - celková úspora energií v důsledku modernizace a optimalizace energetických soustav - zvýšení % využití obnovitelných zdrojů energie - stav informačních systému (subjektivní posouzení), nárůst počtu uživatelů informačních systémů, návaznost na integrovaný záchranný systém - pokrytí území kvalitním telekomunikačním a radiokomunikačním signálem

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- zvýšení kvality pitné vody a zlepšení technického stavu vodovodních sítí, **T: průběžně, K: 2015**
- rozvoj sítí veřejné kanalizace a zlepšení čištění odpadních vod, **T: 2015**
- zabezpečení energetických potřeb území, cílená podpora projektů s nasazením obnovitelných zdrojů energie **T: 2012, K: 2005**
- optimalizace a celkové snížení spotřeby energií, minimalizace dopadů na životní prostředí, **T: průběžně, K: 2015**
- rozvoj a integrace informačních a radiokomunikačních systémů, **T: 2010**
- růst počtu uživatelů informačních a komunikačních systémů, **K: 2010**
- zpracování územní energetické koncepce kraje **T: 2002**
- podpora programů využití obnovitelných zdrojů energie

Rozvoj kraje realizován podle přijatých rozvojových a územně plánovacích dokumentů, včetně zainvestování a nabídky nových komerčních ploch

Specifikace cíle	Jsou zpracovány, schváleny a průběžně aktualizovány rozvojové a územně plánovací dokumenty kraje, je zajištěna jejich provázanost s dokumenty měst, obcí i sousedních regionů. V souladu s jejich prioritami jsou realizována jednotlivá opatření s cílem zajistit vyvážený rozvoj kraje a odstranit nežádoucí regionální rozdíly.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - procento pokrytí území platnou ÚPD - počet realizovaných veřejně prospěšných staveb - koordinace zpracování jednotlivých územních plánů z pohledu celkového rozvoje regionu - realizace záměrů v souladu se závěry a prioritami rozvojových dokumentů - objem nových investic v území - zvýšená úspěšnost při získávání finančních podpor a dotací

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- průběžná aktualizace rozvojových dokumentů kraje, mikroregionů, měst a obcí, **T: průběžně, K: 2004**
- pokrytí území kraje platnou a aktuální územně plánovací dokumentací, **T: 2004**

- koordinace umístování hospodářských aktivit v území, vytvoření komplexní nabídky investičních příležitostí, **T: průběžně, K: 2003**

D – ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Hlavní cíl:

Zdravé životní prostředí a využívání přírodního bohatství v souladu se zásadami udržitelného rozvoje

Dílčí cíle:

Trvale snižovány škodlivé vlivy na jednotlivé složky životního prostředí a zdraví obyvatelstva

Specifikace cíle	Na základě schválených (event. přijatých) koncepčních dokumentů jsou průběžně sledovány a vyhodnocovány dopady všech aktivit na složky životního prostředí. Jsou realizována základní preventivní opatření a odstraněny rozhodující ekologické zátěže z minulosti. Jsou podporovány aktivity a technologie šetrné k životnímu prostředí a zdraví obyvatel.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - snížení emisí všech zdrojů emisí do ŽP v rámci LK, jejich vlivů na jednotlivé složky ŽP a zdraví obyvatelstva - dosažení minimálních limitních ukazatelů kvality životního prostředí - prokazatelné zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva - zvýšení podílu využití alternativních zdrojů energie - snížení produkce odpadů, zavedení separace, zvýšení podílu druhotného využití odpadu, sanace a rekultivace černých skládek, optimalizace vzdálenosti přepravy odpadů - zvýšení účinnosti ekonomických nástrojů k ochraně ŽP v rámci LK

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- zavedení průkazného a objektivního sledování stavu všech rozhodujících složek životního prostředí, **T: 2005**
- realizace preventivních opatření, **T: průběžně, K: 2004**
- zpracování a realizace regionálních oborových koncepcí jednotlivých složek a oborů ŽP (energetika, nakládání s odpady, nakládání s vodami, využití nerostného bohatství, ovzduší atd.), **T: průběžně (koncepte 2005)**
- snížení energetické a surovinové náročnosti činností na celém území LK, **T: 2020**
- sanace prostorů po těžbě uranu s ekologickými zátěžemi, **K: 2015**

Zvýšena péče o krajinu, optimálně využíván krajinný a přírodní potenciál kraje, zvýšeno environmentální povědomí obyvatel

Specifikace cíle	Koncepčně je řešeno veškeré využívání krajiny a všech jejích složek. Zásady trvale udržitelného rozvoje jsou naplňovány při všech aktivitách – zemědělství, cestovní ruch, těžba surovin, lesnictví atd. Zvýšená pozornost je věnována soustavné péči o krajinu. Podstatným způsobem je na základě dlouhodobé výchovy a vzdělávání změněn postoj občanů k životnímu prostředí.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - zvýšení ekologické stability krajiny - snížení podílu ruderalizovaných a nevyužívaných zemědělských ploch - úroveň revitalizace krajiny v místech nejhoršího poškození z minulosti - nárůst počtu prostředků a aktivit k důsledné ochraně přírodně cenných území - snížení zátěže ŽP v turisticky exponovaných lokalitách

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- zpracování rozvojových a územně plánovacích dokumentů a podkladů v souladu s principy trvale udržitelného rozvoje, **T: 2004**

- dokončení pozemkových úprav, **T: 2005**
- zpracování a schválení oborových dokumentů (generelů revitalizace krajiny, ÚSES, studií limitů únosnosti krajiny atd.) a zpracování do ÚPD, **T: průběžně, K: 2005**
- realizace nápravných opatření vedoucích k revitalizaci krajiny a jejich složek, **T: 2025**
- uplatňování Agendy 21, **T: průběžně, K: 2010**
- zavedení systému environmentálního vzdělávání a výchovy, **T: 2008**
- podpora zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů, **T: průběžně, K: 2008**

E – CESTOVNÍ RUCH

Hlavní cíl:

Turisticky atraktivní kraj, rostoucí ekonomické, sociální a kulturní přínosy cestovního ruchu s ohledem na trvale udržitelný rozvoj

Dílčí cíle:

Vybudováno kvalitní zázemí pro cestovní ruch, vícedenní pobyty turistů, prodloužení sezóny

Specifikace cíle	Zkvalitnění a rozšíření základní služeb a infrastruktury cestovního ruchu (ubytování, stravování, doprava) a doplňkových služeb cestovního ruchu s přímým vztahem k místním atraktivitám. Zajištění zázemí pro prodloužení sezóny a vícedenní pobyty turistů (ekonomicky výhodnější, územně šetrnější). Rozvoj cestovního ruchu v doposud málo turisticky využívaných vhodných oblastech a odlehčení přetíženým lokalitám. Podpora malého a středního podnikání v CR a profesionalizace lidských zdrojů.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - nárůst počtu turistů (strukturované členění) ročně o 10% oproti předchozímu roku, prodloužení průměrné délky pobytu turistů min. na 5 dní, prodloužení sezóny – zvýšení počtu osobonocí v mimosezónním období do r. 2010 na min. 30% - zvýšení průměrných jednodenních finančních výdajů turistů na průměr ČR do roku 2015 - růst kvality a standardu ubytovacích a stravovacích kapacit (subjektivní hodnocení) - zvýšení dostupnosti území veřejnou dopravou - nárůst počtu doplňkových služeb – absolutně v meziročním srovnání - profesionálnější přístup pracovníků (subjektivní hodnocení)

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- zpracování Generelu cestovního ruchu a Strategie rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje a zpracování výstupů do ÚPD LK, **T: průběžně, K: 2004**
- podpora žádoucích aktivit v oblasti cestovního ruchu (obce, organizace), **T: průběžně, K: 2005**
- cílená podpora malého a středního podnikání v CR, **T: průběžně**
- kvalitní příprava rozvojových projektů a získání finančních prostředků na realizaci z předstrukturálních fondů a nestandardních zdrojů, **T: průběžně, K: 2003**

Vytvořen koordinovaný a fungující marketingový systém

Specifikace cíle	Marketingové řízení rozvoje cestovního ruchu, naplňování strategických cílů a postupná realizace navržených opatření. Efektivní spolupráce všech zainteresovaných veřejných a soukromých subjektů, koordinace všech aktivit v návaznosti na tvorbu a podporu regionálních produktů cestovního ruchu. Založení lokálních sdružení subjektů v CR v jednotlivých turistických regionech (Český ráj, Jizerské hory, Máchův kraj, Krkonoše aj.) a následně Svazu cestovního ruchu LK jako koordinačního orgánu CR v kraji. Monitoring a pravidelný sběr dat z oblasti CR a jejich vyhodnocování. Vytvoření koordinovaného informačního a rezervačního systému (spolupráce veřejného a soukromého sektoru) a efektivního propagačního systému, tzn. zajištění komplexních informací a servisu CR a jejich zpětné vyhodnocování.
-------------------------	---

Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - vznik sdružení CR a koordinace činností, - tvorba nových produktů a jejich úspěšné zavedení na trh - růst nabídky incomingu do LK u cestovních kanceláří - stav informačního systému (subjektivní posouzení, nárůst počtu návštěvníků internetových stránek, nárůst počtu dotazů v informačních centrech) - statistické sledování CR - terénní a motivační šetření, zpětných vazeb k propagaci (původ turistů, struktura klientů cestovního ruchu, využívané a požadované služby)
------------------------------	---

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- ustanovení jednotlivých sdružení v turistických regionech a založení Svazu CR LK, **T: 2003**
- vytvoření jednotného koordinovaného informačního podsystemu a jeho začlenění do regionálního (krajského/euroregionálního) informačního systému, **T: průběžně, K: 2005**
- vytvoření marketingového systému, **T: průběžně, K: 2005**
- vytvoření jednotné metodiky pro sběr, zpracování a vyhodnocování dat a informací z oblasti cestovního ruchu, **T: 2005**

F – ZEMĚDĚLSTVÍ A VENKOV

Hlavní cíl:

Územně vyvážený rozvoj venkova, zemědělská a lesnická činnost prováděná v souladu se zásadami trvale udržitelného rozvoje a s požadavky na ochranu životního prostředí.

Dílčí cíle:

Šetrně využívaný potenciál zemědělské a lesní půdy, rozvinutá péče o krajinu

Specifikace cíle	Dynamický rozvoj ekologicky šetrné produkční funkce zemědělství a lesnictví, nárůst mimoprodukčních funkcí (např. produkce biomasy k zajištění energetické soběstačnosti mikroregionů) zejména s důrazem na péči o krajinu a vzhled venkova.
Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - pokles výměry neobdělávaných zemědělských a lesních pozemků – absolutně v meziročním srovnání - nárůst počtu alternativních činností v zemědělství – statistika ekonomických subjektů - pokles závislosti na energetických zdrojích vně regionu - posouzení experty na zemědělství, krajinu a životní prostředí

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- systémová podpora alternativních zemědělských činností, **T: průběžně, K: 2008**
- systémová podpora péče o krajinu, **T: průběžně, K: 2010**
- zpracování koncepce rozvoje zemědělství kraje **T: 2003**

Posílena obytná a rekreační funkce venkova, obnovena prestiž venkova

Specifikace cíle	Vytvořeno obslužné zázemí pro trvalé bydlení na venkově, kvalitní komunikační napojení na územní centra a vytvořeny podmínky pro mimopracovní aktivity obyvatel. Rozvoj rekreačního bydlení. Obnoveny aktivity neziskového sektoru na venkově. Posílena ekonomická soběstačnost venkovských obcí formou dobrovolné integrace. Fungující mikroregiony.
-------------------------	---

Ověření dosažení cíle	<ul style="list-style-type: none"> - nárůst migračního přírůstku trvale bydlících obyvatel – absolutně v meziročním srovnání - nárůst počtu postavených rodinných domků – absolutně v meziročním srovnání - nárůst počtu sportovních a kulturních akcí na venkově (statistiky informačních center) – meziroční srovnání - úroveň rekonstrukce a údržby pozemních komunikací (rostoucí podíl opravených vozovek II. a III. třídy) - zkvalitnění obslužnosti venkova veřejnou hromadnou dopravou (nárůst počtu a frekvence spojů, nárůst počtu přepravených osob) - snížení počtu obcí (integrace malých obcí do 500 obyvatel)
----------------------------------	--

Návrh možných opatření k dosažení cíle

- podpora výstavby rodinných domů na venkově, **T: 2010**
- podpora infrastrukturních opatření v oblasti dopravní dostupnosti a obslužnosti, **T: průběžně, K: 2010**

ZÁVĚR

Strategie rozvoje Libereckého kraje si jako koncepční materiál s delším návrhovým horizontem neklade za cíl postihnout všechny oblasti života kraje v hlubším detailu. Navrhovaná opatření jsou záměrně formulována obecně, aby neztrácela na své aktuálnosti.

Na Strategii naváže bezprostředně zpracování Programu rozvoje Libereckého kraje, jehož součástí by měl být i přehled jednotlivých aktivit (projektů) k naplnění strategických cílů ve střednědobém horizontu, včetně způsobu implementace. Do tohoto dokumentu budou zakomponována aktuální data (mj. ze SLDB 2001), která nebyla v době zpracování Strategie k dispozici v plné šíři a zahrnuty připomínky a náměty, došlé po uzávěrce.

Vzhledem k tomu, že je Strategie rozvoje Libereckého kraje stěžejní dlouhodobý dokument a tvoří nezbytný základ pro další rozvojové koncepce, uvítáme veškeré připomínky, postřehy a náměty, které materiál obohatí a účinně přispějí k jeho praktické realizaci. Zejména se jedná o zapracování nových poznatků vzešlých z připomínek do připravovaných střednědobých dokumentů, z nichž zpracování nejvýznamnějšího, Programu rozvoje Libereckého kraje, bude zahájeno v září 2001.

Tyto náměty a připomínky zasílejte, prosím, na poštovní adresu zpracovatele:

**Krajský úřad Libereckého kraje
odbor rozvoje kraje
U Jezu 642/2a
460 01 Liberec 1**

nebo na elektronickou adresu:

petr.ponikelsky@kraj-lbc.cz

Kontakt:

Ing. Petr Ponikelský
zástupce vedoucího odboru rozvoje kraje
Tel: 048/5226571

Další průběžné informace o zpracování a realizaci Strategie rozvoje Libereckého kraje a o dalších koncepčních dokumentech Libereckého kraje získáte aktuálně na internetové adrese:

www.kraj-lbc.cz